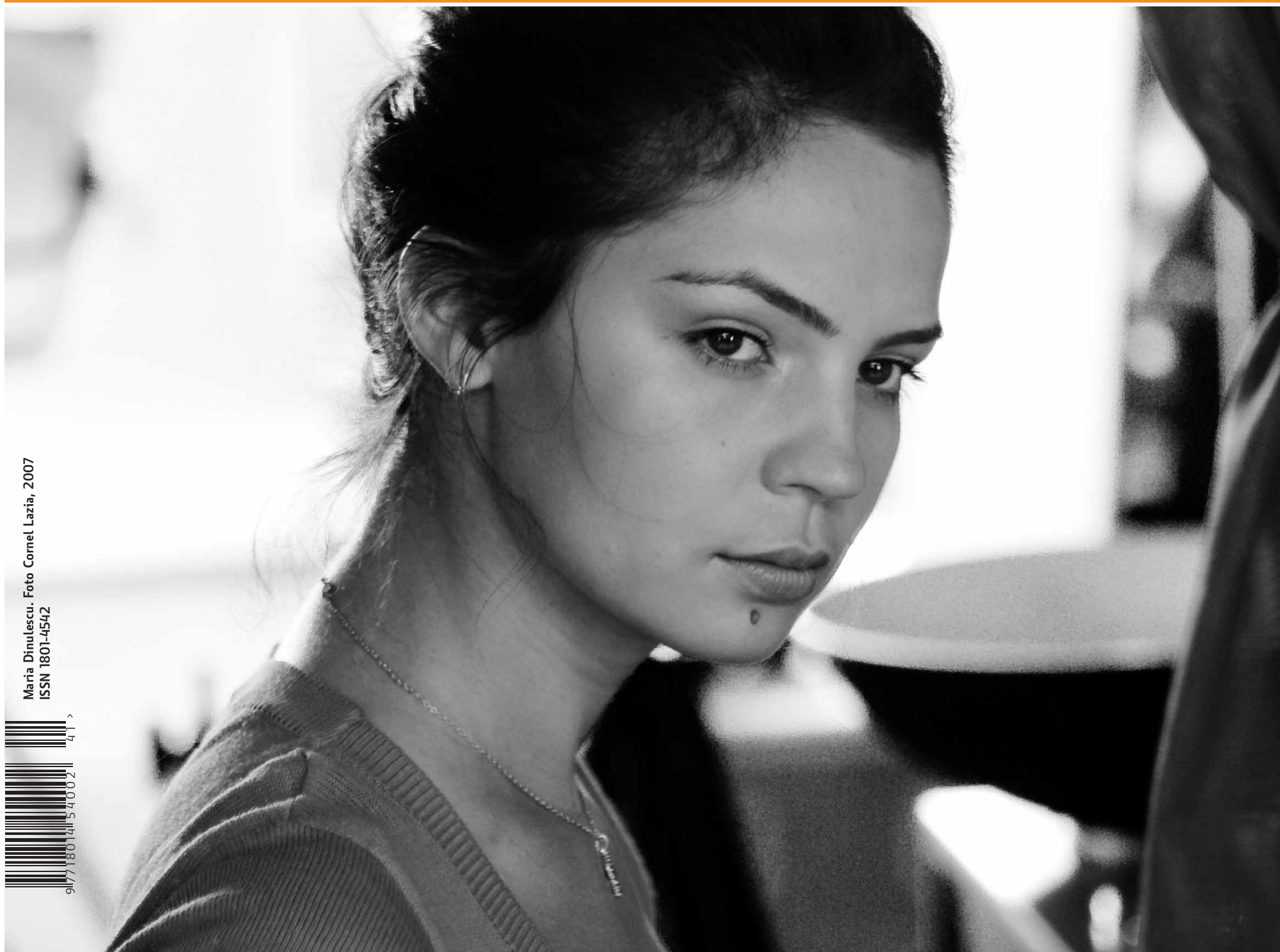

rumunské umění

Maria Dinulescu. Foto Cornel Lazia, 2007
ISSN 1801-4542

Sen dítěte, jež kráčí po sněhu / Gabriel Chifu

Básník a romanopisec Gabriel Chifu (1956) patří k silné spisovatelské generaci, jež vstoupila do rumunského literárního života v průběhu osmdesátých let. Zatím největší úspěch zaznamenal s románem *Sen dítěte, jež kráčí po sněhu*, aniž zanechává stopy (2004), ve kterém s velkou dávkou invence skloubil britkou zprávu o tragických padesátých letech se smířlivým světem pohádky.

Hned příští noc bylo v kanceláři prvního tajemníka Gârmocie živo. Důstojník pověřený ostrahou okresního výboru strany ho přišel vytáhnout z postele. Gârmoci běžel celý zplavený na sekretariát, kde ho služba informovala, že z krajského výboru napřed poslali telegram a pak ještě hrozně rozčileně volali a vyhrožovali kvůli té samé záležitosti: do čtyřadvaceti hodin ať připraví k odjezdu vlakovou soupravu s těmi lidmi z okresu, co mají být posláni do vyhnanství. Příkaz podepsal sám soudruh Boromir, nejvyšší kápo na kraji, nadřízený soudruha Cameniți, který se právě vrátil z Moskvy a byl jmenován organizačním tajemníkem, tj. druhým v pořadí co do důležitosti. Odjakživa ustrašený Gârmoci se začal třást, až mu zuby cvakaly hrůzou. „Je tady zima jak v morně,“ zavrčel směrem k podřízenému, aby zakryl skutečný důvod svého rozechvění. A hlasem, v němž od bručivého tónu přešel k pokusu o pořádné zařvání, přikázal: „Přiveď soudruha Fanache-

ho, a to hned!“ Voják srazil podpatky: „Provedu!“ Otočil se vlevo v bok a vyšel ven.

Po tomto poplachu se Fanache objevil, než bys řekl švec. Od dveří vrhl rychlý, ale pozorný pohled na prvního tajemníka, usazeného za masivním psacím stolem v levém rohu místnosti, aby zjistil, v jakém je rozpoložení a zda nehrozí nějaký malér. To, co viděl, ho však příliš neuklidnilo. Obvykle si sem Fanache přicházel popovídat jako rovný s rovným, anebo dokonce Gârmoci mlčky dával volnou ruku šéfovi Securitate, aby řídil vše, co je třeba, v našem městečku i v celém okrese. Avšak v tuto chvíli – i když takové situace byly velmi vzácné – cítil soudruh Gârmoci akutní potřebu projevit svou nadřazenost vůči Fanachemu. Může být, že Securitate je největší a nejmocnější, ale on, soudruh Gârmoci, je přece prvním tajemníkem v okrese Serenite a on také nese veškerou odpovědnost za realizaci stranické politiky v těchto končinách; proto má právo rozhodovat o každém zdejším

obyvateli včetně soudruha Fanacheho, pokud by například soudruh Fanache nedodržel směrnicí Strany. Všemi mastmi mazaný Fanache si okamžitě uvědomil, že bude lepší neodporovat, postavil se do pozoru a hlásil: „Rozkaz, soudruhu první tajemníku!“

Hned jak Fanache vstoupil do místnosti, zasáhla Gârmocie pronikavá vůně jeho kolínské, což se ostatně stávalo pokaždé. Fanache byl vždycky nápadně cítit kolínskou vodou, jíž se poléval snad po litrech, aby překryl jistý zápach, který se mu usadil v záhybech kůže a možná i v mozkových závitech. Než se dostal do funkce, pracoval v krajském městě na odvozu fekálií z žump a veřejných záchodků a měl pocit, že se toho pachu už nikdy nezbaví.

Prvního tajemníka uklidnila poddajnost šéfa místní Securitate a najednou se cítil jistější: „Musíme tenhle problém vyřešit; je to vážný, ale my dva to zvládnem.“

Dokončení na s. 26

obsah téma čísla: rumunské umění

- 1 **Sen dítěte, jež kráčí po sněhu / Gabriel Chifu**
- 12 **California Dreamin' (Bez konce). Film jako košatý realistický román / Antonín Tesař**
- 12 **Po Zlaté palmě ještě Oscar pro Rumunsko? / depeše Dana Mircei Duty**
- 13 **Nesnažím se ničemu oponovat. S Christianem Mungiem o každodennosti a stylu / Aleš Stuchlý, Antonín Tesař**
- 24 **Gabriel Chifu. Tolerantní shrnutí všeho, co prokázalo svou životnost / Libuše Valentová**
- 25 **Literatura v epoše obrazů / Libuše Valentová**
- 27 **Pár nesoustavných poznámek o údělu spisovatele / Gabriel Chifu**
- 31 **Lágr dne. Film roku rumunského režiséra Christiana Mungia / Aleš Stuchlý**

- komentář**
- 5 Přerýznutá Letná. Na pražské pláni se dějí věci / Filip Pospíšil
- báseň**
- 5 V půl čtvrté / Emily Dickinsonová
- literatura**
- 6 Arthur a George. Jak si slavný spisovatel hrál na detektiva / Karolína Ryvolová
- 7 Mezi imaginací a polemikou. Kritický odkaz velkého artificielisty / Karel Kolařík
- 7 Rytíři textových polí. Skica slovenskej lyriky / Radoslav Passia
- výtvarné umění**
- 8 Oděv jako kulturní metafora. O tom, jak móda vyšla z módy / Jana Máchalová
- divadlo**
- 10 Tak toto... to jsem už viděla... toto. Jak na pyré ze Shakespeara? / Jitka Páleníková
- 10 MADanza / depeše Niny Vangelí

- hudba**
- 11 Velká černobílá hra Raster-Noton / hudební zápisník Pavla Klusáka.
- rozhovor**
- 14 Střet idejí pokroku a reality. Rozhovor s Jiřím Musilem / Lucie Zadražilová
- esej**
- 16 Volnost, rovnost, jinakost. Lidská práva nepatří žádné kultuře / Alban Bensa
- média**
- 18 Ten nejlepší. Česká média a volba prezidenta / Milan Kruml
- společnost - domov**
- 19 Černá kronika starohradského zámku / Filip Horáček
- 19 Svěží zelenou kartu pro migranty / Milan Daniel
- 21 Kosmetická úprava dálnic? / Oldřich Janeba
- 21 Prachuplná Praha / Jarmila Johnová
- společnost - zahraničí**
- 22 Když oranžová zešedne. Ukrajinci volili s pocitem, že nemají na výběr / Ondřej Soukup
- 23 I malé státy mohou bojovat. Rozhovor s expremiérem Východního Timoru / André Vltchek
- galerie**
- 27 Ostravská specifika / připravila Edith Jeřábková
- nové knihy**
- 30 **CD a DVD**
- rubriky**
- 3 tipy – A2 doporučuje zhlédnout či vyslechnout
- 5 zkratka – jednou větou z domova i ze zahraničí
- 18 přešlap – Hedvicek / Jiří G. Růžička
- 22 par avion – přehled zahraničního tisku / z arabského tisku vybral Zdeněk Beránek
- 29 odjinud – výběr z literárních časopisů / František Knopp (ČR), Václav Burian (Polsko)
- 29 soutěž
- 29 knihy v redakci
- 32 ovšem – glosy k uplynulému týdnu

editorial

Dámy a pánové!
Pohledy evropské kulturní veřejnosti se stále častěji upírají směrem na východ a dosud spíše přehlížené umění postkomunistických respektive středoevropských zemí začíná být v kurzu. Po Polsku a Maďarsku, kterým se na stránkách A2 věnujeme průběžně a v hojné míře, se nyní dostává i na Rumunsko. Z materiálu o současném rumunském filmu lze doporučit recenzi Aleše Stuchlého, věnovanou vítěznému filmu festivalu v Cannes 4 měsíce, 3 týdny a 2 dny režiséra Cristiana Mungia, s nímž zároveň přinášíme i rozhovor. Mungiuův nemilosrdný popis drsné skutečnosti končícího socialismu může být odlehčen pohledem rumunského spisovatele Gabriela Chifa, jehož próza sice líčí život ve stalinismu padesátých let, ovšem z netradiční perspektivy pohádkového vyprávění. S principy socialistické každodennosti souvisí i rozhovor se sociologem českých sídlišť Jiřím Musilem, který pestré sociální složení současných panelových zástaveb považuje mimo jiné za realizovaný cíl meziválečné avantgardy. Na výtvarných stránkách by vaší pozornosti neměl ujít článek Jany Máchalové, zabývající se proměnami módních trendů v postmoderním věku. Dalšími nezanebatelnými tématy čísla jsou emocemi zavlhlé tunely pod Letenskou plání, nebezpečné a neviditelné částice v našich plících nebo betonářské úspěchy současné vlády. Jak totiž praví klasik: „Vy pšit pátek.“
Karel Kouba

došlo

Ad Výrobná biopaliv (A2 č. 39/2007)

Se zájmem jsem si přečetl text pana Veseleho. Jde o zajímavé a důležité téma, ale bohužel musím konstatovat, že autor patrně čerpal jen ze sekundárních zdrojů (zejména britských deníků) a účelově vybral jen názory podporující jeho vlastní antiamerickou orientaci. Hlavně mi však vadí, že pan Veselý ignoruje skutečné příčiny sociálních problémů v oblasti, kterými nejsou snahy o využití části zemědělské produkce pro energetické účely. Strávil jsem posledního více než jeden a půl roku sbíráním zkušeností nevládních organizací z celé planety s biotechnologiemi a GMO. Kontaktovat jsem mimo jiné několik desítek NGOs z Mexika, střední a jižní Ameriky a podle jejich vyjádření soudím, že situace není ani zdaleka tak jednoznačná, jak ji podává článek pana Veselého.
Miroslav Šuta

Naše síla je v přístupu k informacím. Naše slabina je lenost, pohodlnost a stará škola, která se Ameriku stále snaží omlouvat a idealizovat. Je čas přijmout realitu a s ní fakt, že (nejen) dnešní demokracie tu není pro lidi, ale pro legalizaci aktivit zmíněných korporací. A je nutno si uvědomit, že tyto korporace vydělávají na vykořisťování chudých lidí zahnáných do kouta globalizace. Dalším zlatým dolem pro korporace je válka. Armá-

da US ničí, boří, zabíjí a americké korporace vydělávají na tom, že při tom asistují. Nevím jak vám, ale mně to jako americký sen nepřipadá...
Jana Ridvanová

Ad Kdo je to kurátor/ka? (A2 č. 39/2007)

Není umělec tím, kdo by měl zprostředkovávat sféru umění uživatelům umění? Nebo skutečně potřebuje kurátora jako zprostředkovatele? Potom je ovšem kurátor pouze popularizátorem umění podobně, jako může být novinář popularizátorem vědy. Vědec může výsledky své práce sám popularizovat nebo tuto činnost ponechat na jiných. Podobně umělec.
Josefa Jehličková

Ad dopis Jana Matyse (A2 č. 40/2007)

Potěšilo mě, že jste se v čísle 37 věnovali problematice genderových stereotypů. Potvrdilo to můj názor, že je váš týdeník nakloněn novým, otevřeným tématům reagujícím na současnost. Proto mě překvapilo, že jste v posledním čísle otiskli reakci p. Matyse. Možná je to z vaší strany ukázka tolerance k názorové různorodosti lidí. Na mne nicméně jeho slova zapůsobila děsivě. Vrátila naši společnost o padesát a více let zpět, jako by se za tu dobu neudála žádná změna. Váš týdeník se věnuje aktuální problémům a otázkám společnosti. Genderové stereotypy k nim jednoznačně patří. Nechápu tedy, jak se p. Matys může divit tomu, že se tímto tématem zabýváte. Zřejmě jeho údiv odpovídá „aktualností“ jeho vlastních názorů. Pravda, může se

zdát, že k otázce rozdílů mezi muži a ženami, kterou příroda či lidé v pravěku tak elegantně vyřešili, již není co dodat. Ano, ale jen pokud tyto pravěké pravdy nekomplikují každodenní život lidem o pár tisíciletí později. To, o co jde, nejsou nějaké abstraktní teoretické problémy vědců či bitvy pohlaví. Jde mimo jiné například o otázku, jak získat práci a vzdělání odpovídající zájmům a talentu jedince, o problém nerovnoprávného finančního ohodnocení a v neposledku o sebehodnocení jednice v takto smýšlející společnosti. Jsou tedy potíživostmi/potížistami lidé, kteří upozorňují na tato fakta a snaží se je řešit, nebo je oním potížistou spíše „pravěké hodnocení člověka podle pohlaví“? Pan Matys se zmiňuje o vědě. Existuje nesporně velké množství vědeckých studií a pořadů obhajujících tradiční přístup k pohlavním rolím, ale existují též gender studies, která jsou studijním oborem na mnoha vysokých školách, u nás třeba na Masarykově univerzitě. Nacházíme se tedy v situaci, kdy existuje více vědeckých názorů současně. Nemám pocit, že by genderové studie z principu či rebelantství převracely a bortily „tradiční přístupy“, spíše otevírají nový prostor jak pro množství „potížistů“, tak pro další vývoj a přístupy, které by odpovídaly dnešní vyspělé společnosti.
Žaneta Prášilová

Ad Topolánkova zodpovědnost (A2 č. 40/2007)

Články pana Hvizďaly čtu rád a většinou souhlasím, tentokrát však ne docela. Ano, premiér země by měl mluvit slušně, patrně i spisovnou češtinou (právě ona člověka „drží na

uzdě“) a je třeba apelovat na politiky ohledně zlepšení tisku, ale nevěřím, že se situace v médiích může zlepšit zásahem politiků. Proč by něco takového dělali? Kdybychom měli kvalitní média, většina z nich by se na svá místa nedostala a potom, vůlum a zmanipulovaným se lépe vládne a všelicos jim i projde... Je třeba jasně říkat pravdu o bulváru, jaké nebezpečí přináší a že jej převážně konzumují pouze nevzdělanci a hlupáci... Před trafikou přemýšlím, zda opravdu potřebuji bulvár? Probůh! Když už musíme listovat v drbech, pojďte si to půjčovat navzájem! Kupujme dobré noviny, kterým nesmí jít jen o zisk! Že takové nejsou? Ale budou, bude-li po nich poptávka. Nemusíme to číst, ale kupovat ano! Pořád čtu všelijaké nářky na různé jednotlivosti. I od velmi moudrých lidí. Ale jejich články čtou ti nepraví, ti, co by je číst měli, čtou Blesk a podobné. Lidé prý chtějí číst bulvár. Je čas, abychom řekli: Pokoj hloupých zmorduje je a štěstí bláznů zahubí je! Pokud se nepodaří změnit situaci zdola, budeme tam, kde jsme být nechtěli!
Martin Patříčný, redakčně kráceno

Soutěž

Správná odpověď na otázku z čísla 38 – Napište nám název Kadarova díla, ve kterém vystupuje Lul Mazrek? – zní: Život, hra a smrt Lula Mazreka. Knihu Krvavý duben posíláme Barboře Belavé do Palkovic.
Správná odpověď na otázku z čísla 39 – Jak se jmenuje vydavatelství Ryszarda Krynického? – zní: A5. Knihu Kámen, jinovatka posíláme Petře Burdové do Kunčiček.
–mam–

literatura

EKG – O lásce a jídle

Literárně hudební kabaret bude tentokrát věnován lásce a jídlu. Igor Malijevský a Jaroslav Rudiš uvedou hosty Martina Beckera, Václava Kahudu, Petra Pýchu a Davida Žáka, na akordeon zahraje Jana Věbová. **Divadlo Archa** (Na Poříčí 26, Praha 1), ve čtvrtek **11. 10.** ve 20.00.

Vteřiny uhýbají

Autorské čtení a křest básnické sbírky Sylvy Fischerové. Básnířka, prozaička, autorka próz pro děti čte z nových básní, uvádí Petr Borkovec. **Café Fra** (Šafaříkova 15, Praha 2), v úterý **16. 10.** ve 20.30.

Listování z Hodinového strojku

Scénické čtení z fantasy novely Philipa Pullmana, poslední z jeho trilogie Hodina duchů. Pečlivě vysoustružený příběh se odehrává v zapadlém německém městečku během jedné zimní noci. Úspěšná novela se v současnosti dočkává filmového zpracování. Účinkují Lukáš Hejlík, Věra Hollá a Pavel Oubram.

Poetická kavárna Obratník

(Jindřicha Plachty 28, Praha 5), v úterý **16. 10.** v 19.00.

Výstava ke 100. výročí narození Astrid Lindgrenové

Výstava představí ilustrace Adolfa Borna, Heleny Zmatlíkové, Aleny Ladové, Michaely Pavlátové, Jarmily Marešové ad. ke knihám A. Lindgrenové a knihy, které vyšly v nakladatelství Albatros během posledních deseti let. **České centrum** (Rytířská 31, Praha 1), výstava potrvá do **26. 10.**

–pa–

divadlo

Příští vlna/next wave

Čtrnáctý ročník **festiválu** divadelní, hudební, taneční, literární, výtvarné a jiné **alternativy** ...příští vlna/next wave... letos probíhá pod heslem ... identita 2007... Během týdne představí téměř čtyřicet projektů, mnoho z nich v premiéře. Dramaturgie festivalu již tradičně připravila rozsáhlou prezentaci divadelního okraje a jiné alternativy všech možných uměleckých oborů, forem a žánrů. Doménou přehlídky stále zůstává česká nezávislá scéna. V rámci mapování aktuálních trendů najdou diváci v programu širokou škálu podob současného divadla počínaje Vlakovou operou Agon Orchestra a Plastic People of the Universe, přes činoherně laděné inscenace Česká pornografie Divadelního studia Továrna či brněnského Divadla v 7 a půl až po pouliční projekty s výraznou stylizací a světovou choreografií. Nebudou chybět experimentální inscenace pracující s novými technologiemi či alternativní kabaret. Jako v předchozích letech jsou na závěrečný víkend festivalu připraveny dramaturgicky sevířené tematické bloky. Kromě svých tradičních scén (**Divadlo Na zábradlí**, **NoD**, **Rubín** či **Divadlo Disk**) zůstává festival přítomen jak v ulicích centra Prahy, tak i na pražské periferii, kde představí dvě nová centra nezávislé kultury: právě otevřený „kulturní multiplex“ smíchovské **Meet Factory** a holešovický prostor **La Fabrika**.

Celou Prahu pak s festivalem můžete projet ve vlaku. **Od 7. do 14. 10.**, více na www.nextwave.cz.

–kv–

Kabaret Ivan Blatný

Básnická tvorba i životní osudy významného, ale ještě stále nedoceněného českého básníka I. Blatného (1919–1990) se staly inspirací i půdorysem komorního hudebního kabaretu skladatele a libretisty Miloše Orsona Štědrone. V hlavní roli Karel Dobrý, režie Jan Nebeský.

Divadlo Komedie (Jungmannova 1, Praha 1), v pátek **12. 10.** v 19.30.

–pa–

Albert v Alfredu

„Jsem tady, jsem za tebou, jsem ve tvých očích, ve tvém hlasu, ve tvém srdci. Ty mne nevidíš, ale já tebe ano.“ Divadlo Alfred ve dvoře uvádí jazykově bezbariérovou děsivou pantomimu Albert se bojí. Vojta Švejda již podruhé pracuje s americkým mimem, klaunem, pedagogem a režisérem Jamesem Donlonem (před několika lety připravili inscenaci Truck Dog). Nabídnou žánrovou směsku (western, sci-fi, horor...) a v podobě klaunérie a pantomimy realizují inscenaci, jejímž ústředním tématem je strach. **Alfred ve dvoře** (Františka Křížka 36, Praha 7), ve středu **17. 10.**, čtvrtek **18. 10.** a pátek **19. 10.** ve 20.00.

–ah–

Pískoviště na Zábradlí

Hra současného polského dramatika Michala Walczaka (1979) se odehrává na pískovišti, kde se potkávají chlapeček a holčička. Chlapeček si jinak hraje s Batmanem, holčička s panenkou, teď si však hrají spolu dohromady. Dle slov autora se „hodně dramat snaží mluvit o nejjednodušších lidských věcech pomocí zvláštní, umělé, nadmíru vážné formy. Vždyť přece mnoho situací, které se jeví jako velice dospělé, jsou ve skutečnosti infantilní.“ Walczakův záměr odpatetizovat vztah mezi mužem a ženou podporuje v inscenaci režisér Jiří Pokorný i výběrem herců: Zdeny Hadrbolcové a Jana Lepšíka. V příběhu dvou lidí, kteří si mohou porozumět, nikdy se ale zcela pochopit, zní jako leitmotiv píseň Wicked Love Chrise Isaaca. Eliadova knihovna v **Divadle na Zábradlí** (Anenské náměstí 5, Praha 1), v sobotu **13. 10.** v 19.00.

–vmk–

film

Království

Rok 2003, Saudská Arábie, sebevražedný útok proti civilním americkým základnám – 35 lidí zahynulo, 160 bylo zraněno. Tak zní v bodech skutečná událost, která stála také na počátku filmového příběhu debutujícího scénáristy Matthewa

Michaela Carnahana. FBI vysílá speciální tým včele s Ronaldem Fleuryem (Jamie Foxx) do Rijádu a cíl zní prostě: najít a zlikvidovat pachatele. Provést akci však už tak jednoduché nebude... Nutno uznat, že základní linie zápletky nezní ani originálně a vlastně ani slibně. Skepsi však mohou ještě před samotným zhlédnutím otupit dvě jména: režisér **Peter Berg** (zručně Vítejte v džungli a především Světla páteční noci) a producent Michael Mann (Nelitostný souboj, Miami Vice). Právě skloubení vizí těchto dvou osobností má lví podíl na výsledné podobě Království, které do sebe vtřebalo jak pečlivě vygradovaný příběh a Mannovo budování tíživého napětí ve chvílích zdánlivě tichých, tak frenetický Bergův styl v akčních sekvencích. Předností jejich přístupu je navíc nakládání s postavami a prostředím, v němž se děj odehrává. Nedochází k žádným laciným útokům proti muslimské kultuře a mentalitě, terorista není apriori každý, kdo nosí na hlavě turban. Tvůrci naopak s velkou citlivostí zasazují fikci do kontextu soudobých mezikulturních problémů, nejistoty a paradoxně i potřeby hledat bratra v „nepřátelském táboře“. A kdo zná práci Petera Berga a Michaela Manna, dobře ví, že i když se v průběhu snímku municí poměrně šetří, závěrečná (a opět nad očekávání dlouhá) sekvence předvede, jak by se akční scény měly dělat. Premiéra **11. 10.**

Film Sokolov

Před sedmi lety vznikl poněkud svérázný „festival“, jehož první ročník se uskutečnil v senátorské kanceláři Jana Hadravy. Maratón projekcí, přednášek a diskusí, připomínající spíše bytový seminář, se setkal s poměrně velkým a příznivým ohlasem, což vedlo k dalším a dalším opakováním. Nyní už má Film Sokolov (letos **12. – 14. 10.**) celostátní dosah, co do dramaturgie se však nikterak nezrekl svého prvotního úmyslu. Chce nechat diváka okusit kvalitní filmovou produkci, opomíjí tituly dostupné v distribuci či mnohokrát oprašované archivy. Po tématech jako třeba zvuk, horor, tělo či normalizace se letos rozhodl uchopit pojem „podraz“. Podraz může být figurou u thrillerů, dramát či komedií, ale také může charakterizovat snímky, jež se tváří být něčím, čím nejsou, a podráží tak samotné diváky. Českým zástupcem je dvacet let starý horor **Věry Chytilové** Vlčí bouda, dočkat se však můžete i děl z Asie, koprodukčního katastrofického díla **Michaela Hanekeho** Čas vlků, úchvatného snímku Možné světy kanadské hvězdy **Roberta Lepage** nebo experimentálních hrátek **Zbyňka**

Baladrána. A co si o podrazech v současné kultuře myslí Jan Rejžek, to si lze vyslechnout v diskusi nazvané Katovna na půl. O podrobném rozpisu programu, i toho doprovodného, ale také o cílech a historii této akce více na www.filmsokolov.net.

–lg–

hudba

Brahms, Messiaen, Beethoven

Symfonický orchestr hl. m. Prahy FOK nabízí pod taktovkou Jiřího Kouta efektní orchestrální program, jehož ústředním bodem je skladba Oliviera Messiaena L'Ascension – čtyři symfonické variace z let 1932–1933. Messiaen (1908–1992), který spojil předválečné tradice francouzské hudby s moderní trendy druhé poloviny 20. století, v tomto díle (podobně jako v jiných svých skladbách) dává svým náboženským vizím podobu extatických zvukových struktur se složitými rytmy a originálními témbry. Messiaenovo katolicko-mystické vytržení „zarámuje“ z jedné strany Koncert pro klavír a orchestr č. 4 G dur, op. 58 Ludwiga van Beethovena, v němž se jako sólista představí německý klavírista Martin Helmchen, a z druhé strany Symfonie č. 1 c moll, op. 68 Johannese Brahmse, která občas bývá označována jako Beethovenova desátá.

Smetanova síň Obecního domu

(nám. Republiky 5, Praha 1), ve středu **10. 10.** v 19.30.

Keiji Haino, My Cat Is An Alien a Trapist na Stimulu

Druhý večer festivalu jiné hudby Stimul se ponese ve znamení psychedelie nejružnějších podob a pestrého geografického původu. Čestné místo bude jistě patřit Keiji Hainovi, jedné z nejdůležitějších postav japonského undergroundu. Haino během své dlouhé kariéry působil v mnoha hvězdných sestavách improvizované hudby a zároveň se vždy věnoval sólovým pokusům s hlasem, kytarou, bicími nebo třeba niněrou. Je schopen pohybovat se v extrémech hluku a bleskurychlých změn, stejně jako se ponořit do ticha meditace. Italské duo My Cat Is An Alien bratři Maurizia a Roberta Opaliových tvoří za pomoci kytar a všelijakých hraček vesmírně zasněné improvizované plochy, které učarovaly mimo jiné skupině Sonic Youth, která si je pozvala na turné jako předskokany. Do třetice všeho podivného se představí

trio Trapist složené z rakouských hudebníků Martina Brandlmayra (bicí), Martina Siewerta (kytara a elektronika) a Kanaďana Joea Williamsona (basa). Jejich hudba se pohybuje na úzké hranici mezi komponovanou rockovou skladbou a volnou improvizací a originálně vtřebává minimalismus, space rock, folkem ovlivněnou psychedelii i noise. **Divadlo Archa** (Na Poříčí 26, Praha 1), v sobotu **13. 10.** ve 20.00.

–mk–

výtvarné umění

Phoebe Washburnová

Americká umělkyně **Phoebe Washburnová** (1973), narozená v Poughkeepsie ve státě New York, staví ze všedních užitkových materiálů provizorně vypadající sochy -instalace. Už volba materiálů může být interpretována jako politicky zabarvená výpověď, jako reference o převládající části společnosti, která tyto věci-předměty donekonečna používá a zapojuje je do opakovaných zmechanizovaných činností.

Autorka dává ale vybraným banálním předmětům (překližky, parkety, krycí desky, tráva, zemina apod.) nové kontexty a akcentuje tak jejich jiné, dosud opomíjené významové roviny. Obnažuje tak naše chápání běžného okolí a všednosti jako schématické a formální. V giganticky rostoucích a rozpínajících se konstrukcích lze spatřovat analogii k růstu dnešních problematických velkoměst, ale také politických režimů nebo nádorových onemocnění. Speciálně pro prostory berlínské pobočky Guggenheim vytvořila autorka jakousi „do sebe uzavřenou továrnu“, v které jsou během trvání výstavy v normovaných obdélných plochách pěstovány travní plochy určené k použití na způsob střešní krytiny. Výstavu obestřenou paradoxy lze navštívit v **Deutsche Guggenheim** (Unter den Linden 13/15, Berlin-Mitte), do **14. 10.**

Walk!

Výstava prezentuje chůzi jako prostředek umělecké praxe a podchycuje ze všech stran možnosti tohoto dynamického sebevyjádření. Práce umělců mezinárodní scény otevírají široké spektrum „chodících nebo s chůzí souvisejících uměleckých forem“ v časovém úseku od 60. let po nezhavější současnost, realizovaných v různých médiích. Kurátoři výstavy Stéphane Bauer a Christine Heidemannová vybrali umělce, kteří různě zaměřenými procházkami a pěsími cestami skrze město vytvářejí nové situační pohledy na městskou krajinu a vzájemné vztahy mezi urbánními objekty a lidskými subjekty. Zařazení jsou například Vito Acconci (USA), Caroline Bittermannová (D/Fr), Tom Burr (USA), Larissa Fasslerová (CAN/D), Kristinn G. Hardarsonová (IS), Christian Hasucha (D),

Thomas Hauser (D), Romuald Karmakar (D), Ingeborg Lockemannová (D), Christoph Mayer chm. (AT/DE), Christian Philipp Müller (CH/USA), Wolfgang Müller (D), Adrian Piper (USA/D), Nicole Schucková (D), Stalker/On+studio. eu (IT/D) ad. Projekt nazvaný WALK!, s podnázvy Chůze jako umělecká forma/ O pozvolné tvorbě myšlení při chůzi, lze zhlédnout v alternativním prostoru **Kunstraum Kreuzberg/Bethanien** (Mariannenplatz 2, Berlin-Kreuzberg), do **14. 10.**

Sebastian Diaz Morales

Argentinský umělec Sebastian Diaz Morales (1975), narozený ve městě Comodoro Rivadiva, vytvořil svou v pořadí třetí prezentaci pro berlínskou galerii Carlier/Gebauer a nazval ji The Means of Illusion. Ve videoinstalaci zachycuje novým způsobem téma vyprávění, přičemž zkoumá jeho čistě vizuální, stejně jako přenosné sdělovací možnosti. V souvislosti s tím nastoluje mimo jiné otázku, jakým způsobem obrazy vlastně odkazují na realitu nebo ji samotnou jsou schopné reprodukovat. Tyto souvislosti se zrcadlí také v samotném formálním východisku Moralesových děl. Autor

ve své tvorbě pracuje především s možnostmi nekonečného obrábění přenášených vizuálních forem a kódů prostřednictvím digitálních prostředků. Výstava trvá v berlínské galerii **Carlier/Gebauer** (Holzmarkstraße 15-18, Berlín) do **20. 10.**

—pev—

televize

Brazil

Filmový klub České televize divákům představuje po tři čtvrtěční večery žánr sci-fi spíše v jeho nezvyklých podobách, které jednak nejsou typicky futuristické a explicitně efektní, a navíc disponují výraznou tvůrčí imaginací a pojetím příběhu. Po Věčném svitu neposkvřené mysli a filmu Solaris následuje brilantní víze přebyrokratizované společnosti. Režisér a scénárista **Terry Gilliam** se inspiroval duchem Orwellova arcidíla 1984. Brazil lze řadit mezi komedie — ne že by však nebyl tak znepokojivý jako Orwellova předloha. Ex-člen skupiny Monty Python promlouvá především skrze humor, ten mu ale slouží nejen jako změkčovač, ale také jako nelitostný satirický prvek, šokující i deprimující. Vždyť už samotné vizuální uchopení prostoru, v němž se příběh odehrává, kombinuje kouzelnost retro-futuristického přístupu s odporným až živoucím monstrem potrubí, nepřehledností, temnotou. Gilliam ve svém vrcholném díle útočí na aparát, jenž člověka odosobňuje, uvěžňuje do systému norem, povinností. Jeho absurdní a černohumorné sci-

fi je tak i podobenstvím o současné byrokracii, dnes třeba rezonující ve strukturách úřednického molochu EU. S filmem Brazil se často spojuje pojem „kult“. Ať už přistoupíme na toto označení, nebo se budeme držet raději zdrženlivějšího postoje, nelze upřít filmu dlouhověkost a především neuvěřitelnou imaginaci a nakládání s gagy. ČT 2, ve čtvrtek **11. 10.** ve 21.40.

—lg—

rozhlas

Herci mezi sebou před půl stoletím

Fonogramy, jeden z pořadů zabývajících se rozhlasovými archivy, patří na Vltavě k programu pátečního odpoledne. Před půl stoletím měl člen činohry Národního divadla Karel Pech výtečný nápad: chodil po hereckých šatnách a — tajně i veřejně — nahrával tamní rozhovory. Nyní se do jeho sbírky můžeme zaposlouchat. Jistě půjde o velmi spontánní výlevy a výjevy. Český rozhlas 3 — Vltava, v pátek **12. 10.** v 16.00.

Hudební barvy z Ostravy

Hodinová Čajovna probíhá na Vltavě každý večer. Někdy zve do světa alternativních proudů současné hudby, jindy k debutům mladých rozhlasových tvůrců nebo rozhovorům se společensky významnými Čechy. V pátek nás čeká reportáž o jednom z nejdynamičtějších českých hudebních festivalů, Colours of Ostrava. Kromě všelijak potřeštěných umělců z různých zemí slibuje reportér Radim Nejedlý i několik specialit: například slamující básníky nebo magický zpěv Tibetanky Yungchen Lhamo. Český rozhlas 3 — Vltava, v pátek **12. 10.** v 19.00.

Dvacáté století v D-dur

D-dur, stanice Českého rozhlasu, je dvojím způsobem speciální: poslouchá se přes internet a v její nabídce najdeme pouze vážnou hudbu s minimálním komentářem. Nedávno redakce D-dur protestovala proti mému příliš ostrému odsouzení konzervativního výběru programu. Přesto si myslím, že důraz na prověřené „klasiky“ typu Bach, Beethoven či Dvořák je zde přehnaný. Ale i zde se čas od času objeví několik dramaturgicky zajímavějších skladeb za sebou. Tak například tento pátek před půl dvanáctou zazní houslový koncert Karola Szymanowského, předválečného polského skladatele, u nás nepříliš známého. A o půldruhé hodiny později zase Preludia a fuga pro třináct sólových smyčcových nástrojů Witolda Lutoslawského, Poláka o třicet let mladšího. Nebo sobotní večer: od devíti hodin náleží modernistům Stravinskému a Satiemu, znovu Lutoslawskému a nakonec světově proslulému

Američanovi, vyznavači hudebního minimalismu, Philipu Glassovi. Český rozhlas D-dur, v pátek **12. 10.** v 11.20 a 13.57 a v sobotu **13. 10.** ve 21.05.

Ještě jednou z archivů

V pravidelné půlhodině, v rámci níž Karel Tejkal vybírá z rozhlasových archivů, je tentokrát možné poslechnout si hlasy českých básníků, kteří jsou dnes již po smrti. Jaroslav Seifert, Vítězslav Nezval nebo Karel Kryl kdysi nabídli na rozhlasových vlnách vlastní interpretaci své poezie, ale také veřejnou proklamaci svých lidských a občanských postojů. Jim se bude věnovat Rádio na kolečkách. Český rozhlas 2 — Praha, v sobotu **13. 10.** v 17.30.

Bolesti běžného života

Nedělní Nokturno pro osamělá srdce vytváří prostor pro otázky týkající se všedního života. Tentokrát je na řadě téma, které se nějakým způsobem dotýká asi každého z nás: co se stane se životem člověka, který se dozví o smrtelně vážné nemoci. Jaký vliv mají lékaři a ošetřující personál vůbec? Jakými způsoby se lze s nečekanou a tíživou situací vyrovnávat? Inspirací k zamyšlení by se měl stát v připravovaném Nokturnu osobní příběh konkrétního člověka. Český rozhlas 2 — Praha, v neděli **14. 10.** ve 22. 05.

—ja—

ja — Jiří Adámek / **kv** — Kateřina Veselovská / **lg** — Lukáš Gregor / **mk** — Matěj Kratochvíl / **pa** — Petr Andreas / **pev** — Petr Vaňous / **vmk** — Veronika Musilová Kyrianová

INZERCE

Menší, pestřejší,
barevnější.

Ukázka reklamního vizuálu z kampaně.

**TÝDENÍK
ROZHLAS**

**Moderní celobarevný
magazín s dlouholetou
tradicí nyní v novém,
přehlednějším provedení**

Týdeník Rozhlas
je jediný časopis
s kompletním programem
všech stanic Českého rozhlasu

Nyní na 68 stranách
v praktičtějším formátu A4,
na kvalitnějším papíře,
za cenu 21 Kč

**Týdeník Rozhlas v nové podobě.
Září od října.**

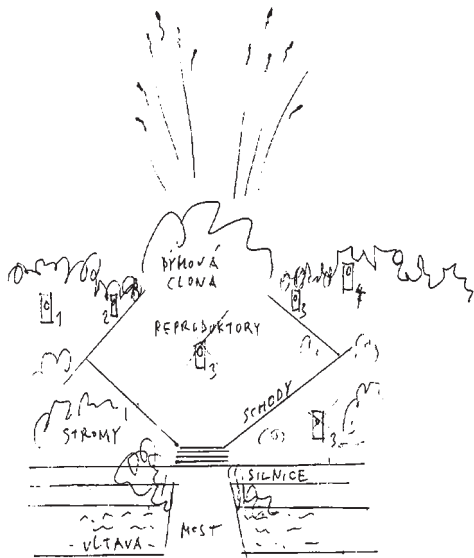
www.tydenikrozhlas.cz

Přeříznutá Letná

Na pražské pláni se dějí věci

Umělci, aktivisté, politici i občané jsou znepokojeni. Pořádají se happeniny, protestní akce, petice, a přitom se kope do země. Na tom, co skutečně hrozí zóně klidu v pražském centru, ani na prostředcích, jak tomu čelit, se ale nespokojenci neshodnou.

FILIP POSPÍŠIL

Kurt Gebauer: Zvrcholnění na Letné, 2007

Do pražské noci zazářil z kopce nad Vltavou známý symbol ženského přirození, vyvalily se rudé mraky, zesílený zvuk skandovaného sténání zakončeného voláním hurá se odrážel od střech. Happening zakončil ohňostroj bílých spermií. Akce, pořádaná v rámci pražského festivalu současného umění tina b., měla podle Magdaleny Jetelové být reminiscencí na „Větrání zarudlé Prahy“, což byly umělecké akce, které probíhaly v letech 1984 až 1985. Možná, že při volbě červeně osvětleného schodiště vedoucího k místě někdejšího Stalinova pomníku hrál roli důležitější než historická symbolika jeho vhodný kosočtvercový tvar. Spoluautor představení Kurt Gebauer vysvětluje vznik happeningu ještě trochu jinak: „V prostoru pod Stalinem jsem dělal nějaké erotické performance již v minulosti. Přišli jsme ale na to, že to venku uvidí lidi lépe, tak jsme naše nápady teď spojili. Zajímá mne ta souvislost totalitních režimů a neukojeného sexuálního pudu.“

Pořadatelé víkendového odpoledne na Letné, které se konalo jen tři dny před akcí známých umělců, jsou však přesvědčeni, že nad Letnou teď visí daleko temnější mraky než rudé. Namísto na přeorientovanou sexuální frustraci poukazují na nenasytnost developerů. „Nesouhlasíme s plány vybudovat pod bývalým Stalinovým poníkem obří oceanárium a přeměnit arénu Sparty na Národní fotbalový stadion pro 40 000 diváků. Letná je vyhledávaným místem oddechu i aktivního odpočinku. Nechceme, aby její jedinečný ráz musel ustoupit masové zábavě,“ hlásal leták, kterým Zelení na Praze 7 zvali na svou podpisovou akci, při níž děti lovily ze zamřížovaných bazének gumové rybičky, vyhrávaly písničkáři a aktivistům naklonění performeři předváděli řezání Letné.

Během jediného odpoledne nasbírali odpůrci nové výstavby na 1000 podpisů. To jim podle koordinátora kampaně Zachraňme Letnou Ondřeje Mirovského stačí na to, aby se jejich podnětem muselo zabývat jak obecní zastupitelstvo na Praze 7, tak i celopražští zastupitelé. „Ještě budeme sbírat podpisy asi měsíc a počítáme s tím, že se to na Praze 7 bude projednávat 7. prosince. Přitom se k nám připojují pořád další a další občané, včetně známých osobností a zástupců jiných stran,“ pochvaluje si Mirovský, který je zároveň na Praze 7 zastupitelem za Zelené.

Ocenárium a nový obří fotbalový stadion však nejsou jediné stavby, které mají na pláni vyrůst. Zanícené diskuse se vedou i o výstavbě Národní knihovny, která má stát na kraji parku a jejíž podoba vzbudila například v prezidentovi Klausovi takový odpor, že vyjádřil ochotu bránit její výstavbě i za cenu připoutání se řetězem k bagru. Přímo ke Kaplického knihovně se sběratelé podpisů příliš nevyjadřují, Mirovský ale pro tisk prohlásil,

že: „Vedle estetických, historických i jiných argumentů nám vadí, že jde o projekty, které na sebe natáhnou denně tisíce lidí.“

Navržená podoba knihovny ani oceanárium naopak příliš nevadí historikovi architektury Zdeňkovi Lukešovi. Projekt podmořského světa přímo ocenil: „Ještě tu mají být vodní kaskády a jezdící schody od mostu nahoru. Kaskády se mi líbí – vody je v centru minimum – a schody jsou fajn, ostatně za první republiky tu o kus dál taky byly.“ V dubnovém článku na serveru Neviditelný pes ale Lukeš varoval, že daleko větší škody může napáchat tunel a fotbalový stadion.

V rámci výstavby tunelu již byla velká část letenské pláně oplocena a za plotem se stavbaři zavrtávají do země a přemísťují obrovské objemy zeminy. Dokončení stavby, která má údajně stát 21 miliard korun, se plánuje na rok 2011. V té době však dosud zřejmě nebude dokončen vnější okruh, na nějž měl být ten vnitřní navázán. Hrozí, že vnitřní okruh dopravu přitáhne a zkoncentruje právě do oblasti parku. Proč se odpůrci výstavby na pláni nezaměřují spíše na tento problém, který je díky probíhajícím stavebním pracím pro veřejnost viditelnější než poněkud mlhavé plánované akce developerů? „Vadí nám vnitřní okruh a snažili jsme se okolo toho něco dělat před rokem,“ tvrdí Mirovský. „Jenže jakmile se kopne do země, už s tím moc nenaděláte,“ prohlašuje aktivista. Opatrný realismus však může nakonec přijít protestující i samotnou Letnou draho. Za kouřovou clonou aut valících se do tunelu (kvůli němuž Praha utratí i peníze, které nemá) se budou developerům jejich projekty prosazovat nepochybně snadněji. A tyto mraky se na rozdíl od rudých oblaků Jetelové, Vlčka a Gebauera tak rychle nerozptýlí.

zkratka

Cenu Josefa Jungmanna za nejlepší překlad získal Jindřich Vacek za převod knihy Majsebuch aneb Kniha jidiš legend a příběhů (vydal autor), mimořádnou tvůrčí odměnu dostal Jan Binder (J. G. Herder: Uměním k lidskosti, Oikoymenh) a Miloslav Uličný (antologie španělských básníků 18. století Heroldové jasu, Ivo Železný). Tvůrčí odměny obdrželi Iveta Mikešová (Magdalena Tulli: Soukolí, Paseka), Libor Dvořák (Ivan Bunin: Proklaté dny, Argo), Petra Kůsová (Louis Welshová: Řezárna, Argo), Tomáš Jurkovič (Haruki Murakami: Kafka na pobřeží, Odeon), Ladislav Šenkýřík (Martin Amis: Na návštěvě u paní Nabokovové a jiná setkání, Volvox Globator), Eva Veselá (Peter Ackroyd: Fiktivní deník Oscara Wilde, Orsini), Jovanka Šotolová (Jean-Philipp Touissaint: Utíkat, Garamond) a Radovan Charvát (Robert Walser: Pomocník, Opus). Prémie Tomáše Hrácha pro překladatele do 33 let připadla Jakubu Šedivému (Saša Sokolov: Škola pro hlupáky, Prostor). / Etický panel Západočeské univerzity v Plzni odmítl obvinění z plagiátorství prof. Budila s argumentem, že kritizované dílo je zejména popularizační, nikoliv vědecké. / Blíží se předávání Nobelovy ceny za literaturu, a tak se již objevily první kurzy sázkových kanceláří. Podle Ladbrokers má největší šanci Claudio Magris (5/1) následovaný Les Murrayem (6/1), Philipem Rothem (7/1) a Thomasem Transtomerem (7/1). Milan Kundera má šanci 20/1,

Bob Dylan 500/1. / Na Sacharovovu cenu za svobodu myšlení za rok 2007 jsou nominováni Salih Mahmoud Osman, Anna Politkovská a manželé Zeng Jinyan a Hu Jia. Laureát bude oznámen 25. října. / Jiřímu Paroubkovi se nelíbí, že deník Blesk vyhlásil sbírku na vyřešení jeho finančních problémů. / Z průzkumu čtenářství vyplynulo, že 83 % Čechů přečte za rok aspoň 1 knihu. Více čtou ženy (88 %) než muži (77 %). Češi v průměru přečtou 16 knih; jejich čtení se denně věnují 41 minut; za knihy utratí ročně 1303 Kč; v jejich knihovnách se v průměru nachází 274 knih. / Zlatou mušli na filmovém festivalu v San Sebastianu získal režisér Wayne Wang s filmem A Thousand Years of Good Prayers. / Knihovnou roku 2007 byla vyhlášena Obecní knihovna Bory, která kromě knihovnických služeb provozuje videotéku, Klub dobré pohody, kroužek pro mládež, hernu pro děti a aktivity pro seniory. Další ocenění získaly Místní knihovna ve Všechnovicích a Obecní knihovna z Vidče. / Český film Maharal – tajemství talismanu získal Cenu diváků na mezinárodním festivalu pro mládež Carrousel film di Rimouski v Kanadě. / Literární cenu Neustadt International, udělovanou Oklahomskou univerzitou jednou za dva roky, získala za rok 2008 maorská spisovatelka Patricia Grace. Mezi její nositele patří i Josef Škvorecký. / Dvanáct režisérů bude na stanici ČRo 3 – Vltava po dvanáct týdnů, počínaje 1. říjnem, uvádět poezii svých oblíbených básníků ve své interpretaci. –jgr–

Emily Dickinsonová

V půl čtvrté

V půl čtvrté osamělý pták

tichému blankytu

navrhl osamělý takt

plachého popěvku.

V půl páté sílu pokusu

ověřil v soutěži —

a hle — stříbrné podstatě

podlehli soupeři! V půl osmé

blankyt bez živlu

i jeho nástroje

a prázdno v celém obvodu,

kde bylo oboje.

Přeložil Jiří Šlédř

Arthur a George

Jak si slavný spisovatel hrál na detektiva

Nový román britského prozaika Juliana Barnese *Arthur a George* je založen na fiktivní rekonstrukci historické události, během níž se sir Arthur Conan Doyle snažil vtělit do postavy Sherlocka Holmes.

KAROLÍNA RYVOLOVÁ

Pro mnohé z nás začal Sherlock Holmes už dávno žít vlastním životem. Lze dokonce předpokládat, že někteří návštěvníci Holmesova muzea v londýnské Baker Street opravdu věří, že slavný detektiv osobně pohodil do ušáku pléd a na stole nechal rozložené dýmkařské potřeby. Chudák sir Arthur Conan Doyle – i jemu se jeho literární dítko zajedlo už za života, tak jako řadě stvořitelů nesmrtelných postav. Dokonce se s ním v povídce *Poslední případ* (1893) neúspěšně pokusil skoncovat, a jistě by pro něj bylo zklamáním, že ho geniální vyšetřovatel nakonec stejně téměř úplně zastínil.

Britský spisovatel Julian Barnes naštěstí ve svém nejnovějším díle *Arthur a George* (*Arthur & George*, 2005) ukládá slavného detektiva k ledu a místo něj věnuje pozornost samotnému spisovateli. Výsostně beletristické pojednání života sira Arthura seznamuje Holmesovy obdivovatele s autorem jako s osobností, o níž snad mají jen vágní představy, která však za života patřila k nejménějším a nejsledovanějším duchům doby.

Dvojitý život

Snaha postihnout Doylovo soukromí literárními prostředky však představuje pouze polo-

vinu příběhu, stejně jako jeho křestní jméno tvoří pouze polovinu titulu Barnesovy knihy. Ta druhá část se věnuje anglickému právníkovi indického původu Georgi Edaljimu. Na základě rozsáhlé dobové dokumentace se Barnes pokusil zrekonstruovat setkání obou osobností a vynasnažil se vyjasnit Arthurovu motivaci k tomu, aby se ujal Georgeova případu v roli veřejného ochránce práv. Dalo by se říct, že román vznikl jako průsečík relativně exaktní metody – studia historických pramenů – a postupů, které jsou naopak zcela ve vleku lidského faktoru a místy hraničí s čtením osudů z kávové sedliny. Proto je Barnesovo poslední dílo opět především románem, a nikoliv akademickým pojednáním o jedné kauze. Pouze v literárním prostoru je totiž dovoleno hádat, dohadovat se a spekulovat, aniž by se autor vystavoval poučené kritice.

Román se odvíjí v pravidelně se střídajících kapitolách nadepsaných buďto Arthur, anebo George, méně často pak jménem některého z vyšetřujících nebo některé z vedlejších postav. Čtenář je velmi rychle vtažen do poutavého životopisného vypravování o dvou chlapcích, kteří vyrůstají v odlišných prostředích. Malý Arthur žije v sociálním nedostatku v rodině psychicky nevyrovnaného alkoholika s kupou dětí a je zvyklý se pro útěchu utíkat k rytířským příběhům své matky. Navzdory svému irsko-skotskému původu se postupně ztotožňuje se vším anglickým. Nebýt jeho zřetelně dobrých úmyslů a upřímné víry v nápravu zla, působil by se svou adorací kriketu a golfu jako karikatura typického ostrovana. Naštěstí v něm zkušenosti z dětství vyvolaly touhu pomáhat slabším, takže není jen poněkud jednostranně zaměřeným sportovcem, ale stává se lékařem, spisovatelem a dokonce advokátem utlačovaných.

Georgovo dětství je proti Arturovu relativně poklidné a rozhodně daleko izolovanější. Jeho pářský otec spravuje faru ve vsi Great Wyrley, anglická matka učí v nedělní škole. Farář Edalji si, přes své indické kořeny, zakládá na anglické národnosti, je hrdý na britské impérium a své tři děti vychovává v přísné anglikánské víře. Zlom přichází v okamžiku, kdy se rodina stává terčem řady anonymních dopisů. Zbožní a mírumilovní Edaljiovi nejsou s to bojovat s řadou absurdních nářčení, a přestože po čase proud zlomyslností od neznámého škůdce utichá, v nevzdělaném venkovském prostředí na nich i nadále zůstává stín podezření.

Na životní křižovatce

Mezitím se Arthur ožení, založí si lékařskou praxi – poněkud pofidérní, protože praktikovat vlastně nikdy nezačne – a poznenáhlu začíná být uznávaným spisovatelem. George vystuduje práva a rovněž se připravuje na vlastní praxi. Když se náhle znovu přihlásí dávný pisatel anonymních dopisů, nevěnuje tomu zvláštní pozornost. Je dospělý a zcela důvěřuje britským zákonům. Jenomže tentokrát nepřítel přejde od slov k činům a podaří se mu Edaljiho mladšího vtáhnout do série krutých vražd dobytka, které ospalým venkovem patřičně otřesou. Na základě nepřímých důkazů podpořených rasovou nesnášenlivostí policistů i soudu je nespravedlivě odsouzen k sedmi letům vězení. Odsedí si necelé dva; pak je náhle propuštěn stejně nevysvětlitelně, jako byl předtím odsouzen. Zlomený a zmatený se vrací do života. Kvůli trestu nesmí provozovat vlastní kancelář,

v rodné vsi na něj všichni hledí skrz prsty – nicméně Edalji si není ochoten připustit, že celá vykonstruovaná kauza měla primárně rasový motiv. Touží po očistě, a protože žádný z běžných prostředků, jakými byla obhajoba, odvolání či petice s tisíci podpisy, mu nebyl nic platný, využívá poslední možnosti – obrací se na A. C. Doyle, který už mezitím dosáhl věhlasu a je známý svou ochotou vystupovat na obranu nespravedlivě stíhaných.

Potud lze předpokládat, že studium dobových tiskovin mohlo být Barnesovi celkem spolehlivým průvodcem po životech obou postav. Také pozdější průběh Doylovy intervence lze považovat za historicky věrný, protože kniha je protkána výňatky z tisku, úryvky z dopisů a plnými zněněními oficiálních memorand. Zásadní moment autorské invence však přichází v momentě, kdy se Barnes pokouší odhalit důvod, proč se Doyle Edaljiho případu ujal. V záplavě doylovské literatury musel Barnes pátrat po řadě jemných indicií, které ho nakonec přivedly k vysvětlení stejně lidskému jako nedoložitelnému. Prozrazovat ho by znamenalo ochudit čtenáře o nejliterárnější rovinu románu. Nečekejte senzaci, spíš podařený pokus o proniknutí do nitra úspěšného muže na zásadní životní křižovatce.

Pravda nebo lež?

Arthur a George se čte jako historický nebo životopisný román. Necharakterizují ho formální výstřelky, na jaké jsme u Barnesy zvyklí především díky *Flaubertovu papouškovi* (Mladá fronta 1996), probíhá lineárně a pne se v klasickém oblouku od narození postav k jejich smrti. Význam románu spočívá v jemném předivu na pomezí reality a fikce, které ve čtenáři dlouze doznívá a nutí ho klást si otázky po důležitosti objektivní pravdy. Skutečně potřebujeme vědět, jak to tenkrát doopravdy bylo? Barnes předkládá jednu z možných verzí historie podepřenou studiem a spisovatelským nadáním. Nepůjde asi o zlomové dílo v autorově bibliografii v tom smyslu, že by předjímal nový trend v literatuře. Konečně už Truman Capote v románu *Chladnokrevně* kombinoval dostupná fakta s představivostí a Barnes se od této metody nijak významně neodchyluje. Dokázal však velice působivě evokovat atmosféru doby, jazykem počínaje a myšlením tehdejšího člověka konče.

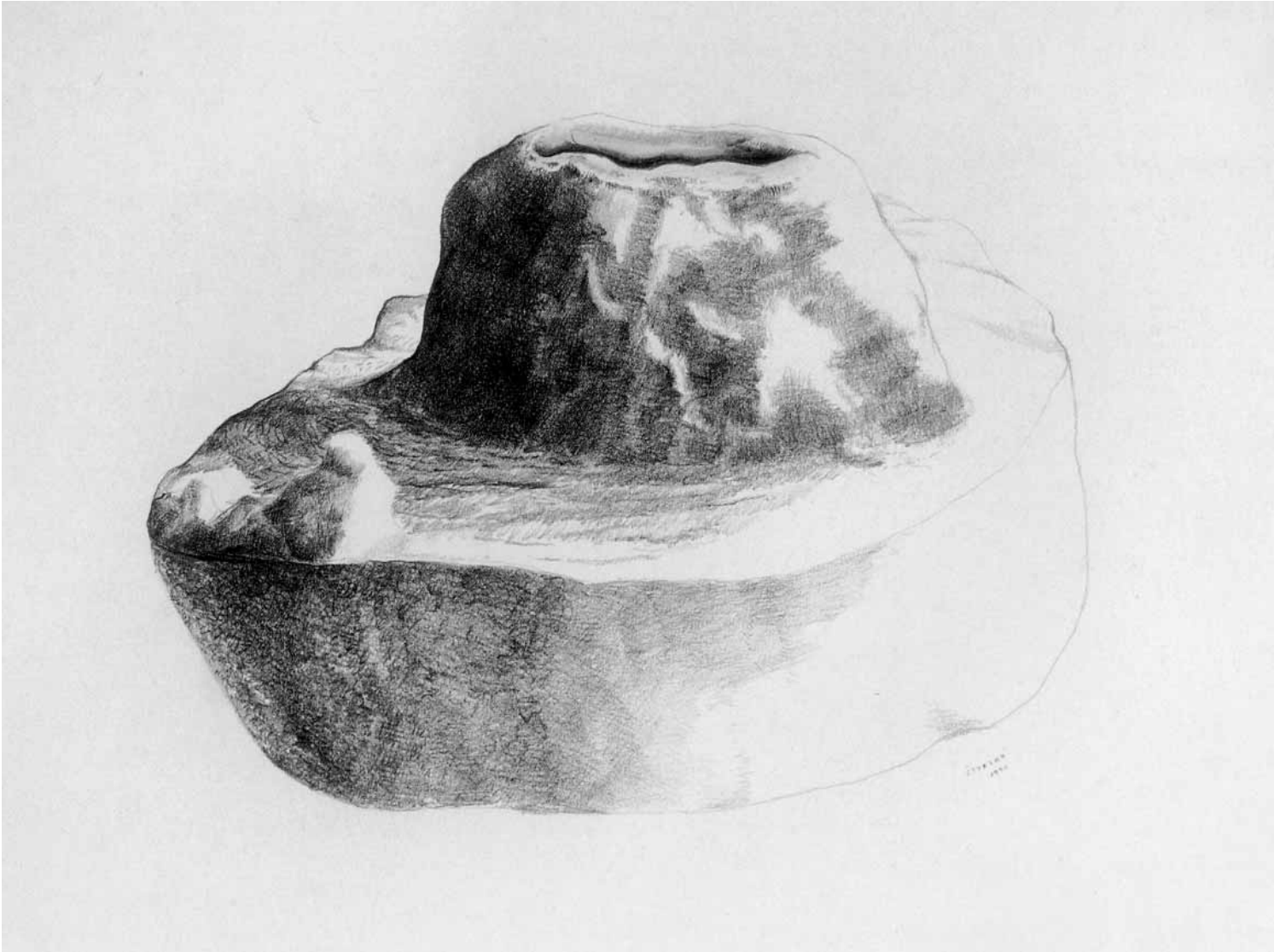
Vyprávění však přináší jednu historickou kuriozitu. Duchovní otec Sherlocka Holmesy se rehabilitaci Edaljiho oddal do té míry, že ve stylu svého detektiva vyrazil ve společnosti sluhy Wooda pátrat na vlastní pěst do terénu. Tuto epizodu nám Barnes předkládá jako sérii gagů. Dvojice se za tmy plíží vesnicí v přestrojení, ale druhý den o nich stejně všichni vědí. Doyle se pouští do divokých spekulací na základě neprůkazných drbů a pomluv a nechává Wooda odcizit zásadní důkaz z místa činu, aby je někdo nepředěšel, čímž se však důkaz stává bezcenným a pro obhajobu Edaljiho nepoužitelným. Slavný spisovatel tak dlouho vymýšlel dokonalé zápletky od stolu, až se – když sám zatoužil vyzkoušet si Holmesovu roli – ucho beletrie utrhl. A znovu se musíme ptát: pravda, nebo lež? A skutečně na tom záleží?

Autorka je romistka a anglistka.

Julian Barnes: *Arthur a George*. Přeložila Zora Wolfová. Odeon, Praha 2007, 473 stran.

Advokát utlačovaných Arthur Conan Doyle

Jindřich Štyrský: Sen o Matce zemi II, 1940

Mezi imaginací a polemikou

Kritický odkaz velkého artificialisty

Karel Kolařík

U příležitosti letošní retrospektivní výstavy Jindřicha Štyrského v domě U Kameného zvonu (viz A2 27/07) vychází několik publikací. Vedle zdařilého průvodce výstavou to je především monografie o umělci od Karla Srpa, pečlivého kurátora této expozice, a souborné vydání kritických, polemických i jiných Štyrského textů, které spolu se Srpem sestavila Lenka Bydžovská. Pod názvem *Texty* jej vydalo nakladatelství Argo. Svazek, částečně se překrývající s jejich starším výběrem *Každý z nás stopuje svou ropu chu*, který vydalo v roce 1996 nakladatelství Thyrsus, přináší chronologicky řazené malířovy slovesné projevy zahrnující vedle umělecké prózy (*Emilie se tiše ztrácí z mých dní...*) a programových statí také drobnou publicistiku a esejistiku (např. známé pojednání o kresbách literátů) a monografickou studii *Život markýze de Sade*. Doplnuje tak předešlé dva literární (resp. literárně-výtvarné) soubory *Poesie* a *Sny* (1925-1940).

Artificiální stylizace

Chronologické řazení, periodizované třemi oddíly (1923-28, 1929-33, 1934-40), výstižně odkrývá tematické proměny Štyrského textů a ilustruje jeho osobnostní zrání a prohlubování kritického názoru. Představuje jej jako pilného a všestranného publicistu, suverénního polemika a pozoruhodného teoretika vlastní umělecké tvorby i interpreta soudobého výtvarného umění. Zároveň výbor odkrývá autorův nemechanický přístup k jazyku, který charakterizuje silná metaforičnost, ostrá ironie a přitažlivá odvážná imaginace. Tyto prvky sytí styl jeho prací uměleckých a většinou také publicistických.

První oddíl určuje umělcova snaha invenčně artikulovat vlastní estetický názor formou uměleckého programu. Otištěné manifesty a přednášky ilustrují Štyrského dobro-

družnou cestu za přesvědčivým a osobitým uměleckým výrazem. Cestu, která vedla po nebezpečném ostří romantického pojmosloví a která v druhé polovině dvacátých let vyústila ve vytvoření vlastního stylu – artificialismu. Ten nebyl zprvu definován přesnými stylistickými rysy, jasně vyjádřenými požadavky nebo motivicko-tematickými nároky, ale soubory vesměs ironických aforismů, glos a paradoxů komponovaných do heslovitého manifestačního pásma. Prvním věcnějším představením nového směru byla až stať *Artificialisme*. Básnická stylizace se ale nevytratila ani z tohoto textu: „verše“ předcházejícího *Populárního uvedení do artificialismu* nahradilo vyprávění o dramatickém přelévání uměleckých směrů. Důležitou úlohu v těchto pracích sehrávaly významově otevřené pojmy *poezie* (někdy až metafyzický hybatel umění, jindy ideální umění slévající různé přístupy a realizace nebo umělecká touha) a *básníka* (ideální umělec, toužící a odhodlaný tvůrce), které rozšiřovaly dosah nastiňovaného nového umění.

Kritika a surrealismus

Oproti prvnímu oddílu manifestujícímu nové, imaginativní umění, silné motivující přítomností *poezie*, přináší druhý oddíl především práce polemické. Štyrského iniciační účast na generační diskusi byla podnícena vedle jeho hyperkritického pohledu na soudobou uměleckou tvorbu také odporem ke kamarádérii nahrazující nestranné posouzení bezkrevnými lichotkami. Štyrský požaduje na tvůrcích naprosté odevzdání se vlastní umělecké ideji a příkře odsuzuje jakoukoli známku konformismu. Soustavné kritice podrobuje například Osvobozené divadlo – především spolupráci Voskovce & Weriacha s Ferencem Futuristou nebo časopis *Vest Pocket Revue*. Tyto texty pak doplňují recenze knih, úvodní slova k výstavám a eseje o výtvarném umění. Ve všech se spojují Štyrského estetický názor a vyhraněný kriticismus, podpořené i stylisticky obrazným jazykem a sarkasmem.

Závěrečný oddíl zahrnuje především texty věnované problematice surrealismu. Vedle pochvalné recenze Nezvalova románu *Mona-*

co jsou zde podnětné příspěvky k výtvarnému umění (významný je především autorův komentář k vlastní fotografické tvorbě, v němž definuje surrealistickou fotografii a objasňuje svůj zájem o tuto techniku jako „hledání nadreality utajené v předmětech skutečného života“) a dvě skupinové ankety. Zařazeno bylo i několik fragmentů z pozůstalosti.

Podobně jako se na Štyrského textech zabývajících se artificialismem podílela Toyen, napsal později několik prací společně s Vítězslavem Nezvalem, jehož dosud nepublikovanou úvahu *Kavárny* z roku 1930 (reagující na Štyrského první polemický *Koutek generace* otištěný v *Odeonu*) byl zařazen do svazku jako doplněk. Spolu s ním edici uzavírá zasvěcená studie editorů a cenná *Bibliografie textů Jindřicha Štyrského*.

Autor je bohemista.

Jindřich Štyrský: Texty. Argo, Praha 2007, 244 stran.

Rytíři textových polí

Skica slovenskej lyriky

Radoslav Passia

K antológii súčasnej slovenskej prózy *14 ost-rých* (Gutenberg 2005, editor Kornel Földvári) pribudol nedávno aj dvojdielny knižný projekt antológie *Rytíři textových polí*, ktorý by mal v preklade do češtiny zmapovať najdôležitejšie postavy a tendencie súčasnej slovenskej poézie. Prvý diel približuje jedennást autorov staršej a strednej generácie. Okrem básnických textov obsahuje aj stručné biografické profile básnikov a záverečnú štúdiu Jaroslava Šranka a Zoltána Rédeya, ktorí sú spolu s prekladateľom Miroslavom Zelinským zostavovateľmi tohto výberu.

Vývin a zmena

V doslove sa konštatuje, že spoločenský vývoj po roku 1989 nespôsobil v priestore slovenskej poézie zásadnú diskontinuitu. Čiastočnú diskontinuitu však možno vybadať po roku

1989 a najmä po roku 1993 v českej recepcii novej slovenskej literatúry, preto je na mieste pomerne rozsiahly a informačne nasýtený doslov. No na druhej strane je v ňom citeľná absencia českého kontextu, v ktorom sa od okamihu vydania tohto knižného výberu budú slovenskí autori pohybovať. Pri oboch spomenutých antológiách, ktoré zostavili a komentármi zaopatrili Slováci, sa potom nemožno vyhnúť nutkavej otázke, či do blízkej kultúry neimplantujeme niečo, čo ona sama nepovažuje za nevyhnutné. V každom prípade by bol prípadný pohľad zvonku prospešný aj pre samotnú slovenskú poéziu.

„Postmoderna“ sa do podtitulu tejto antológie primiešala celkom zbytočne – označenie „poezie postmodernej“ sa tu totiž nevzťahuje na poetologické či filozofické otázky, ale má len časový význam, chápe sa ním obdobie po 1989. Úplne by teda stačil „skromnejší“ a menej zmätočný podtitul „antologie súčasnej slovenskej poezie“. Len zlomku z jedennástich prezentovaných autorov je vlastná postmoderná estetika, ak by sme tomu neurčitému pojmu priradili slovníkové atribúty, ako napr. fragmentarizácia, radikálna irónia, hodnotový relativizmus alebo žánrová dekanonizácia. Samozrejme, mnoho z týchto postupov jednotlivo využívajú, azda v najväčšej miere jediná ženská autorka zastúpená v antológii Mila Haugová. Hoci sa pojem postmoderna používa v záverečnej štúdii vágne a predimenzovane, v skutočnosti jej implicitne vládne modernistický princíp zmeny a literárneho vývinu: „Z dlhodobě aktivních i zcela nových autorů jsme vybrali ty, kteří jsou v tomto období nositeli změny, to znamená, že jejich osobní tvůrčí peripetie podstatně přispívají k průzkumu neznámých básnických teritorií.“

Klasici aj premiéry

Rozsahom aj významom dôležitú časť tohto knižného výberu v empatickom preklade Miroslava Zelinského tvoria básne skupiny Osamelí bežci. Tvoria ju tri výrazné individuality, ktoré do slovenskej litearatúry vstúpili už v 60. rokoch 20. storočia manifestom s výrazne etickým posolstvom. Tento fakt rešpektuje aj antológia a prezentuje ich tvorbu v širokom rozpätí od civilnej etiky Ivana Štrpku, cez ekologické básnenie Ivana Laučika až po biblickú inšpiráciu krížovou cestou v cykle Petra Repku *Že-lez-ni-ce*. V básňach o generáciu mladšieho okruhu autorov je vzťah k spoločenským otázkam tematizovaný omnoho priamejšie, buď v podobe vzdoru a protestu a postbeatnickej nekonformnosti v pohľadoch na morálku (Jozef Urban, Ivan Kolenič), alebo sa tvorivá činnosť chápe ako duchovná cesta, putovanie k tichu, meditácii: „Tak vypadá tvoje práce; v belgickém svetru, s rukama zkříženými nebo na stehnech, čekáš. / ... všechno odmítáš: poesis znamená tvořit z ničeho. / Ptačímu trusu se podobá to tvé *scribere*“ (E. J. Groch – Psaní).

Niektorí autori zastúpení v antológii *Rytíři textových polí* sa v knižnej podobe dostávajú k českým čitateľom vôbec po prvý raz. Rovnakú, ak nie väčšiu pozornosť si však zaslúžia „klasici“ – Ján Ondruš so svojim fascinujúcim projektom celoživotného znovuprežívania a znovuprepisovania vlastného diela a tiež neoklasický artistný Ján Buzássy, ktorý si však v posledných rokoch rozširuje pole pôsobnosti aj smerom k reflexii aktuálnych civilizačných javov. Obraz súčasnej slovenskej poézie sa pre českého čitateľa stane celistvejším až po vydaní druhého dielu antológie, kde budú pravdepodobne zastúpení predovšetkým mladí autori. Až potom príde čas aj na definitívne zhodnotenie tohto vydavateľského počinu.

Autor je doktorand Ústavu slavistických a východoevropských štúdií FF UK v Praze.

Rytíři textových polí I.

(antologie slovenské poezie postmodernej).

Přeložil Miroslav Zelinský. Vydavatelství Ing. Marek Turňa, Zlín 2005, 286 stran.

Oděv jako kulturní metafora

„Člověk žije díky své hlavě, ale hlava nestačí,“ prohlásil německý dramatik Bertolt Brecht. Máme tedy tělo, a oděv je jeho kulturní metaforou. Je materiálem, kterým „kreslíme“, „vписujeme“ symbol těla do našeho kulturního prostředí. Ve změní jazyků a kultur kosmopolitních měst může oděv zprostředkovávat neverbální komunikaci. Je možná víc než jazykem, ztělesňuje kulturu a společensky nás zařazuje, ale také nám pomáhá se od společnosti distancovat. Ukazuje, kdo jsme nebo kým bychom chtěli být.

JANA MÁCHALOVÁ

Termín postmodernismus se začal všeobecně používat od 80. let (v 90. letech se stal nepostradatelný) jako zkratka k pojmenování jakéhosi „ducha doby“. Možná právě v souvislosti s koncem století (a tisíci let) by se dala vystopovat určitá analogie mezi pojmy postmodernismu a dekadence. K tomuto srovnání vybízí výstava uskutečněná v roce 1986 v Paříži a rok předtím ve Vídni, která srovnává obě města na sklonku 19. a 20. století. V kritické stati k této výstavě se píše: „Nezadržitelně směřujeme k ‚fin de siècle‘. Nehýbají námi ostré sociální protiklady jako při rozbřesku průmyslového věku, nýbrž problémy a komplikované vazby našeho vzájemného spolužití. Nedusíme se jen ve znečištěném životním prostředí, ale v znečištěné komunikaci. Jsou na nás kladeny nadměrné požadavky.“ Přibližování se bodu, který je koncem a začátkem současně, vyvolává stísněné nálady a touhu hledat dominantní námět. Velké množství diskusí na toto téma se stalo jednou z cest, jak se vyrovnat se změnami, ke kterým na konci 20. století došlo. Hrozba ekologických katastrof, vyčerpávání přírodních zdrojů, rozpad východního bloku, následná vlna nacionalismu, politická nestabilita, strach z globalizace a ekonomie nadbytku charakterizovaly postmoderní scénu.

Móda a styl

V době, kdy se přestalo věřit, že dějiny světa jsou „velký příběh“ historie západní civilizace, který nezadržitelně směřuje k nějakému ideálnímu cíli, ať už na nebi nebo na zemi, kdy „velká vyprávění“ a překlenovací teorie schopné vysvětlit cokoli byly shledány znásilňujícími a zavřeny, došlo k zmezinárodnění hromadných sdělovacích prostředků. Reakcí na bombardování informacemi z nejrozmanitějších zdrojů byl masivní kulturní eklektismus. Společnost prožívala jakési morbidně kýčovitě vzrušení. „Halucinační euforie“, povrchní nabýskanost a svět zbařený citu, to vše poskytlo živnou půdu k přijetí i nejkýčovitějšího a nejpokleslejšího do oblasti umělecké tvorby. Současně byla do hlavního proudu umění zahrnuta „parazitující populární kultura“ a s ní i móda. Rozmařilá, extrémní, posvátná. V minulosti uměním pouze inspirovaná a zároveň od něj přehlížená, nyní sama za umění považovaná a nekriticky glorifikovaná.

Postmodernismus poskytl ochranu těm, kteří se rozhodli brát populární kulturu vážně. Sice se děsíl destruktivních výstřelků západní konzumní společnosti, ale ve chvíli, kdy byl tento strach estetizován (např. kolekce „Panenka“ od britského návrháře McQueeny), byly tyto výstřelky ospravedlněny. Tak se mnohdy dostávalo nejvulgárnějším projevům komerční kultury nezaslouženého uznání; krutost a deformace, pokud nebyly oslavovány, byly trivializovány. Například po událostech 11. září 2001 se na přehlídkovém molu v Paříži (na veletrhu mladé módy Who is next) objevily arabské ženy s tepanými šperky a muži připomínající svým oděvem Bin Ladina. V zápětí je vystřídali vojenští vysloužilci opírající se o berle v luxusním námořnickém kompletu, za jejichž zády na plátně explodovaly válečné lodě. V reklamě na kolekci návrháře Paula Smitha si vojáci v maskáčích vzájemně líčí tváře značkovou kosmetikou pod nápisem: „V této sezóně je to barva khaki, pro kterou se zabijí.“

Přehlčení informacemi nevedlo pouze k eklektismu, ale také k nepřehlednosti, k pocitu,

Surrealistický návrhář Franco Moschino, model z roku 1994. Intimní se stává veřejným.

že informace nelze zpracovat do smysluplného celku. Příkladem v oblasti módy je odklon od módního diktátu a nástup stylů. Každý návrhář si začal hýčkat své „ego“, prosazovat svůj vlastní názor a postoj k oblékání a oděvu. Příkladem je naprosto rozdílná tvorba špičkových tvůrců tohoto období, hýřivý až kýčovitý Gianni Versace, minimalisticky elegantní a barevně puristický Giorgio Armani, experimentátor Issey Miyake, ekologický Martin Margiela, surrealistický Franco Moschino apod. Móda, která vždy vypovídala o době a jejíž hodnota byla závislá na čase, byla nahrazena styly, které již o době spolehlivě nevypovídaly. Dalo by se také říci, že módu můžeme chápat jako přijatou normu, zatímco styl je spojen s osobními, individuálními rozdíly – ale tato definice nevylučuje předchozí, tedy souvislost obou těchto pojmů s časem.

V rámci globalizace bylo zřetelněji vidět, jak se „lidé tradice“ změnám vzpírají. Příslušníci různých etnik, Indiáni, Afričané, si zakládají na neměnném zdobení těla, venkované zase na svých po staletí stejných lidových krojích, společenské elity na uniformách. Jedním z příkladů je „preppy“ styl (uniforma amerických studentů, pocházejících z bílé anglosaské vyšší třídy, na drahých přípravných školách, které předchází studiu na lepších univerzitách). Jejich oděv zůstává po

generace beze změny. Změna je tu hodnocena negativně. Naproti tomu v oblasti módy po celé období modernismu byla považována za nevyhnutelnou. Dokladem jsou nejen ulice velkoměst, Paříže, Londýna, New Yorku, které se proměňovaly až do 80. let podle módního diktátu. Délky sukní klesaly a stoupaly, výraznou růžovou nahrazovala zelená, modrá či černá.

Od 70. let na sebe výrazněji upozorňovali svým oblečením příslušníci subkulturních hnutí, jejichž oděvy vypovídaly nejen o postoji ke společnosti, ale také o hudbě, kterou poslouchali. Nebyli to jen punkové, ale i rockeři a jejich odnož Hell's Angels, skini, rastafariáni a další. Ti všichni, stejně jako africký náčelník, měli svůj styl, který se vyznačoval stálostí a protimódností. Byl to tedy styl punkerů, a ne móda punkerů, neboť právě móda se vyznačuje proměnlivostí od sezóny k sezóně. Těžko si představit postpunka předvádějícího novou módu pro jaro/léto 2008.

Postoj ke změnám

Při pohledu na módu 20. století je patrné, že až do 70. let byla změna chápána pozitivně, nové barvy, materiály a tvary byly vítány a nepřizpůsobit se jim znamenalo zůstat mimo dějiny a pokrok, být vyvržen ze společnosti. Dokladem je i přístup konzervativní

INZERCE

L

LISTY

dvoměsíčník
pro politickou kulturu
a občanský dialog

ročník XXXVII

číslo 5/2007

vychází 11. října

- **Anna Šabatová**
Jak odříznout nemocnou nohu I
Obraz Slovenska v českém tisku před patnácti lety
- **Pavel Nováček**
Živá planeta aneb Sto omylů Václava Klause
- **Stanislav Holubec**
Kdo stojí o humanitní vzdělání
- **Jiří Pelikán**
Takzvaní jugoslávští agenti (archiv)
- **Petr Zavadil:** básně a překlady
- **Marián Hatala**
Favoriti nižších domácích sútaží (ale naši)
- **Jaroslav Kučera:**
Komunistické svátky (fotografie)
- **Vlasta Chramostová**
Listy a já
- **A. J. Liehm:** O filmu
- **Vladimíra Dvořáková**
O (ne)modernizaci ČSSD
- **Antonín Rašek**
Na jakých jsme rozcestích?
- **Alexandr Jeništa**
Jak daleko je Bajkal

Aktuality i archiv: www.listy.cz

Adresa redakce: Komenského 10, 772 00 Olomouc
tel.: 585 221 183, 585 232 889
e-mail: redakce@listy.cz
Objednávky předplatného:
SEND – předplatné, Praha
tel.: 225 985 225, fax: 225 341 425
e-mail: send@send.cz
roční předplatné 414 Kč

O tom, jak móda vyšla z módy

britské královny k mladistvé módě 60. let. Na čas se tato dáma rozhodla, že ukáže svá kolena, aby předvedla, jak jde s dobou. Vše se zdálo jasné a neměnné. Sama historie dokládala, jak lineárně se tato „touha po novinách“ vyvíjela.

Prvopočátek střídání módních cyklů by se dal vystopovat již v renesanční Florencii. V roce 1529 se přestaly nosit kápě a již o tři roky později v ulicích nebylo možné zahlédnout jedinou. Nahradily je módní klobouky a čepice.

V druhé polovině minulého století se frekvence změn natolik zrychlila, že módní svět byl doslova uštván neustálou proměnlivostí scény. V 70. letech se však kola modernismu jaksi zadrhla. Móda, která si udržovala kontrolu a měla vliv na přístup většiny lidí k oblékání, „vyšla z módy“. Změna pro změnu začala být podezřelá, začala se zkoumat hodnota změny a současně se místo soustředění na jediný směr otevřela plejáda možností. Od osmdesátých let již nikdo nechtěl být „obětí módy“, ale „stratégem stylu“. Informování vyžadovali nadčasovou klasiku, nikdo už nechtěl tancovat na stejnou melodii jako ostatní. Posun od módy ke stylu, od měnicího se námětu k široké škále výrazných rukopisů, pokračoval velmi intenzivně v devadesátých letech a hnal se plnou parou kupředu i do dalšího tisíciletí. Byl odstartován oním diskutovaným posunem od modernismu k postmodernismu.

Místo jednotného jasného směru nastoupilo bludiště, šílení, chaos. Dalo by se tedy říct, že ono horečnaté a zrychlující se střídání módních trendů bylo projevem modernismu. V době postmoderní, pomatené z různosti, z přemíry informací a balastu, je oděv výsledkem individuálnějšího a intuitivnějšího přístupu k oblékání, je potvrzením naší identity, ať již skutečné, nebo nereálné, hravé. Chceme-li, můžeme vypadat jako oxfordský profesor nebo jako vesmírná šlapka; nikoho již nebudeme šokovat. Škálu bizarních možností, jak se obléknout, je vidět v mnohých ulicích New Yorku, Londýna a dalších kosmopolitních městech. Život je maškarní bál, je to surfování minulostí. Světy „vysazené ze své doby“ koexistují vedle sebe a rozlévají se do nekonečna. Lineární historie je k nepotřebě.

Pluralismus stylů je slabou ozvěnou „konce velkého příběhu“ a oděvní tvorba posledního dvacetiletí je mnohdy odrazem schizofrenní prázdnosti, ztráty citu. Je demontáž kulturních vzorců poznamenaných fluktuací významů. Možná je to jen uvláčená touha po tom, aby člověk nebyl rušen „objektivní realitou“. Postmoderní doba skoncovala s módním diktátem a nahradila ho možností osobní volby z frenetického kolotoče módních směrů. Výrazný a nepřehlédnutelný rukopis návrhářů ovlivnil i módní fotografii. Nejasný fotografický obraz odmítal zachytit jak oděv, tak tělo a spoléhal na to, že oko spotřebitele dobře zná, co obnáší značka designera.

Zajímavou proměnou prošla v „postmódní“ době i subkulturní scéna mladých, která se z ulice posunula do klubů. Dříve příslušníci subkultur lpěli na své ideologii a stylu v oblékání. Na klubovní půdě, mnohdy obývané sémiology, kteří dobře vědí, co znamená tričko „Smiley“, rastafariánská čepice „tam“, stejně jako „rychlé brýle“ chlapců z Jamajky nebo kozí bradka beboperů, se náhle vynořuje promiskuitní rozmařilost. Jazyk oděvu vytvořený z otřepaných klišé starého světa. Klubovní země je místem, na kterém se probouzí k životu „rockebillies“, „swinging London“, stejně jako „mod“ nebo rocker z 60. let. Je

pozoruhodné, jak spolu v klubech tito příslušníci dříve naprosto nesnášejících se subkultur, které mezi sebou vedly válku stylů, náhle tančí: pseudorockerka s pseudomodem, postpunkerka s posthippiem. Postmoderní doba zbavila symboly jejich původních významů, ustoupily fascinaci, chameleónství, hravosti a často i nepůvodnosti.

Zatímco mladá generace v této hře radostně účinkovala, zkušenější poukazovali na kontaminaci významů zasazených do různých souvislostí. Nelze přehlédnout ani to, že příslušníci subkultur v minulosti módou a módními návrháři doslova opovrhovali. V devadesátých letech minulého století se u italských rapperů, dříve se tolerantně a přezíravě usmívajících nad italskou módní scénou, začaly v textech objevovat slavná návrhářská jména jako Armani, Dolce&Gabbana, a to po vzoru amerických rapperů, kteří byli „hadry“ doslova posedlí a italské návrháře přímo zbožňovali.

Postmodernismus – exodus módy?

Upíří žena na reklamě italské firmy Franca Moschina z roku 1990 a pod ní slogan „Zastavte módní mašinerii“ možná poukazuje na skrytou ambivalenci vůči módě, ale v zemi tradičně módě nakloněné se spíše jedná o provokaci. Antimódní nálady a znechucení módou byly spíše signifikantní pro Velkou

Británii – tedy až do šedesátých let minulého století. Tento stav však mnohem déle setrval v Americe. Stačí si jen uvědomit, s jakou nechutí zde byly právě v šedesátých letech přijímány minisukně. V letech sedmdesátých se velice střízlivý, maskulinní kostým navržený pro ženy francouzským návrhářem Y. S. Laurentem zdál Američanům výstřední, nepříjemný. V Jihoafrické republice byly dokonce v 60. letech minisukně zakázány, právě tak jako muzika od Beatles. V Kongu to nebyly jen minisukně, ale i pánské kalhoty. Nebyla to jen móda pro ženy, která byla napadána ve 20. století. Ani neboží muži, tak věcní a nudně střízliví ve svém šedém obleku, neušli kritice. Levicově orientovaní žurnalisté odsoudili dvouradový oblek údajně proto, že jej nosí byznysmeni a že tato svěrací kazajka rozděluje společnost do tříd.

Reformátoři 19. století nazývali módu nestvůrou, která se snaží degradovat lidstvo, a zejména pak ženy. Jeden viktoriánský autor dokonce napsal, že věrnou sestrou módy je hloupost. „Móda je pobídkou k nemravnosti,“ poznamenává ve svém článku Fikový list a francouzské krajky Lucy Holerová roku 1874. Ve stejné době američtí puritáni nabádají své dcery, aby nepodlehly hříšné Francii a její dábelké módě, která je podbízí a stvořená z nízkých pudů a zvířecí žádosti. Naproti tomu francouzští kněží v 19. stole-

tí směli tolerovat ženy sledující módu, pokud tak činily pro potěšení svých manželů.

Na počátku 20. století se objevují názory, že móda znamená ztrátu peněz a času, výstřednosti v oblečení pak marnotratnou hloupost. „Být čistý a netrpět zimou, to stačí,“ prohlásil kvaker William Penn. Nástup moderní pracovní etiky pak podpořil tvrzení, že času a peněz lze využít jinak než na sebekrášení.

Argumentace proti módě vedená především levicovými režimy a feministkami upozorňovala (kromě toho, že móda lidi třídně rozděluje, ženu staví do pozice zboží a fyzicky ji deptá) i na psychické následky módy. Ti, kteří nejsou vybaveni dokonalými těly, údajně strádají při pohledu na módní výstřelky, které si nemohou dovolit.

Obviňují módu, že zapříčinila anorexii? A co zapříčinilo vzrůst obezity? Elizabeth Wilsonová ve své knize *Adorned in Dreams* (Zkrášlena ve snech, 1985) podotýká, že kritiky vedené proti módě jsou založeny na konceptu vidět ji jako záležitost pouze funkční a věřit, že to jediné ji může ospravedlnit. „Šaty nejsou nikdy primárně funkční, tak jako lidské bytosti nejsou přirozené,“ píše Wilsonová. „Žijeme ve zkonstruovaných kulturách a móda se stává nepostradatelná díky své iracionálnosti, vyumělkovanosti a zbytečnosti. To vše posiluje fantazii.“

V době postmoderní, kdy se přestalo rozlišovat mezi uměním a řemeslem, se otevřel prostor pro diskusi o módě. Povýšila ze svého podřadného postavení a přestalo se na ni nahlížet jako na něco, co je výhradně ženskou doménou. Začala se analyzovat jako nejbežprostřednější každodenní projev a zkoumaly se její sociální významy. V západní společnosti je odívání paradoxní. Pokud se člověk obléká podle módy, snaží se o konformitu a individualizaci současně. Oděv člověka činí kulturně přijatelným, společensky jej zařazuje. Uzpůsobuje tělo tak, že je společensky přijatelné. Utváří tělo a současně vyslovuje nitro. Oděv je nástrojem tvorby identity. Například Skotům Angličané zakázali nosit v 18. století (po porážce Stuartovců) tartanové kilty, neboť vyjadřovaly keltskou identitu. Afro účesy a afro styly, které nemohli bílí dost dobře napodobit, posilovaly slogan „černé je krásné“.

Svou roli ve zdůraznění módy (stylů) sehrála společenská elita yuppies v 80. letech. Oblečení až příliš výrazně vyjadřovalo étos podnikatelské kultury. Posedlost po značkovém zboží neznala mezí. Mistrně tak bylo předvedeno, jak se do oděvu promítají hodnotové systémy. Za povšimnutí stojí i to, jak se právě subkulturní styly, vyjadřující svůj odpor ke společnosti a negující její hodnoty, např. punk, jehož hlavním námětem byla otrhanost a zesměšňování uctívaných norem krásy, propasírovaly do hlavního proudu díky návrhářům, kteří v postmoderní době byli ochotni zmocnit se čehokoliv. Tak se punk stal punkem de luxe (příkladem jsou Versaceho černé šaty s pozlaceným punkerským harampádím, zavíracími špendlíky). Původní myšlenka společnost oděvem pokořit a distancovat se od ní byla obrácena proti svým stvořitelům. Prostřednictvím šatů od Versaceho získali jejich nositelé možnost vyšvihnout se mezi společenskou elitu, zařadit se.

Šíření módy (stylů) v době postmoderní pomohlo oděvu vymanit se ze stereotypu pohlaví a rasy a vedlo feministky k přehodnocení názoru, že je pouze sexuálním vábidlem. Autorka je historička módy.

Subkulturní mix spojující atributy rastafariánů (dredy) s výbavou greasers, odnoží motorkářů

Tak toto... to jsem už viděla... toto

Jak na pyré ze Shakespeara?

O brněnském divadle Husa na provázku se mluví (a píše) především v souvislosti s tvorbou uměleckého šéfa Vladimíra Morávka. Divadlo má ale ještě jednoho stálého režiséra, kterého si Morávek přivedl ze svého dřívějšího působiště v Hradci Králové.

JITKA PÁLENÍKOVÁ

Jiří Jelínek, bývalý frontman hradeckého amatérského souboru DNO, se ve svém novém profesionálním angažmá činí. Těsně před prázdninami uvedené *Shakespyré* bylo již jeho pátou provázkovskou premiérou. Inscenace se hraje na venkovní alžbětinské scéně, kam si jedenáct herců a muzikantů v námořnickém done se nafukovací člun, aby v něm odehráli své variace pěti nejznámějších Shakespeareových tragédií, které prokládají s dějem sice nesouvisjícími, ale povedenými písňovými vložkami.

Kde se Shakespeare zmýlil

Podtitul inscenace *Commedia plná omylů!* dává tušit, že tragédie by nemusely být tragédiemi, kdyby se jejich hrdinové dovedli vyhnout radě často banálních nedorozumění. Kdyby se Romeo a Julie nenechali šikanovat pedantským Amorem, který chce jejich lásku

povyšit na „umělecký artefakt“, mohli spokojeně utéct z Verony a milovat se po svém. Kdyby Desdemona dokázala žárlivého Othella věrohodněji přesvědčovat o své nevině, mohli se šťastně milovat až do smrti (nenásilně). Kdyby váhavý Hamlet tak dlouho nehloubal nad otázkou, zda jít či nejít s Ofélií na rande, nemusela zoufalá dívka skončit na dně jezírka. Kdyby Král Lear věnoval více času výchově svých dcer, nemusel neustále pendlovat mezi jejich příbytky, kde marně hledá útočiště. A kdyby apokryfní Lady ona a Vévoda on neztráceli čas neustálými hádkami, jak nejlépe ze světa sprovodit krále, nemusel k nim pak přijít posel s oznámením, že král raději přespí u Macbethů, a Shakespeareovu tragédii jsme dnes mohli znát pod zcela jiným jménem.

Velké, nebo malé divadlo?

Již od prvních okamžiků, kdy se zpívající „vodácká banda“ objeví vysoko na pavlači divadelního dvora (tedy oné vznosně nazývané alžbětinské scéně), si představení diváky získá. Děje se tak díky komunikativnosti, uvolněné atmosféře a všeobecné radosti ze hry. Právě hravost je základním kamenem Jelínkovy tvorby. Vedle Morávkových režijně pevně uchopených inscenací, zdánlivě bez prostoru pro spontaneitu, se tak soustředěně vytváří druhá programová linie divadla, v níž může soubor plně uplatnit tvořivost, schopnost improvizace, komunikace s divákem nebo muzikálnost.

Jelínek si tradičně pohrává s jakousi variací lidového či jarmarečního divadla. Většinou sází na záměrnou neumělost a naivitu projevu, na nikterak precizně vystavěné situace či občasnou absenci point, od které se pak může odrazit jeho oblíbené zahrávání si s poetikou trapna. Tak se daří vytvořit dojem divadla, které vzniká z ničeho (nebo jen z velmi mála) tady a teď. Divák pak všechny zmíněné „nedostatky“ protagonistům rád promíjí, protože má dojem, že se aktivně účastní něčeho živého.

Když do hracího prostoru napochoduje jedenáct herců, kteří jsou vedle provizorních hudebních nástrojů, jakými jsou třeba hřeben nebo velký plastový barel na vodu, vybaveni i příčnou flétnou, kytarami a rozměrnou soupravou bicích, vytváří se (i když zřejmě nezáměrně) dojem, že se před námi bude odehrávat „velké divadlo“, a ne odvázaná studentská besídka, kterou *Shakespyré* místy připomíná. Bylo by pošetilé srovnávat inscenaci s důmyslnými shakespeareovskými parafrázemi, jakými jsou *West Side Story* nebo třeba Vyskočilův *Haprdáns*. Budeme-li ovšem poměřovat Jelínka Jelínkem samým, zjistíme, že například oproti ještě amatérské *Variaci na slavné téma Cyrano* se zde nepovedlo překročit hranici mezi zábavným sledem jednotlivých, někdy poněkud prvoplánově parodických scének a celistvým tvarem.

To, že divák při troše dobré vůle rád omluví nedotaženost Jelínkova textu, je především

zásluha herců, kteří si prostor, velkoryse jim vyčleněný režisérem, užívají s náležitým dryáčnictvím, ale zároveň velkou mírou nadsázky a lehkosti. Jako nejzdařilejší se jeví dialogy Prvního (Jiří Vyorálek) a Druhého hrobníka (Jiří Kniha), nabízející největší místo pro uplatnění Jelínkových slovních hříček, které bývají hlavní devízou jeho inscenací. Kniha a Vyorálek s odstupem glosují dění na scéně a mezi pádlováním rozvíjejí dialogy nonsensu typu: „Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech. – No jo, člověče, jenže ti lidi do těch hor jdou a to neštěstí tam jde s nima. A v tom je ten háček. – Tak pozor, háček jsem tady já.“

Tito dva chárónovští Hrobníci bezpečně řídí bárku představení a občas nad podivným počínáním Hamleta či krále Leara nevěřičně kroutí hlavou: „Tak toto... to jsem ještě... toto ne teda.“ Divák znalý Jelínkových produkcí bude mít oproti těm dvěma oprávněný pocit, že vše, co se odehrává na jevišti, už důvěrně zná. Jelínkův rukopis je rozpoznatelný na první pohled a v *Shakespyré* se vedle jeho nesporných kvalit projevují i slabší stránky.

Autorka studuje bohemistiku a divadelní vědu na FF MU v Brně.

Jiří Jelínek: *Shakespyré – Commedia plná omylů!*

Režie Jiří Jelínek, dramaturgie Barbara Vrbová, kostýmy Marie Mukařovská, hudba Zdeněk Král. Premiéra 22. 6. 20007 v Divadle Husa na provázku.

depeše

MADanza

Taneční kultura Španělska vytváří několik relativně autonomních oblastí s odlišnou atmosférou. Výrazné zbarvení má iniciativní katalánská Barcelona, nezaměnitelnou vůni má Andalúzie – kolébka flamenka. Také Madrid tvoří kulturní jednotku, založenou na postavení metropole. Podpora současného tance v Madridu už nyní vzbuzuje respekt; město podporuje řadu tanečních souborů v široké stylové paletě. (Paralelně existuje samo sebou podpora státu atd.) Madrid má dále své velké i menší taneční festivaly, spolufinancuje minimálně dva „tlusté“ taneční časopisy. Přesto ještě zdaleka nevyhlašuje na dotace současnému tanci moratorium, jak o tom svědčí úplně nový festival pro malé a střední skupiny contemporary MADanza, který se konal koncem září v Alcale, satelitním historickém městě u Madridu. Stylově nejextrémnější byla skupina Lengua Blanca (Bílý jazyk) s představením *Sběr*, hromadění, rozsekání a pálení (Colección y acumulación disección y quemadura). Temná performance hromadila bez zjevné kauzální spojitosti obrazy ohroženého těla – absurdní a vyvolávající smích, ale zároveň ponuré a překvapivé. Připlešatělý tanečník rozmanitě vlní svaly nevábného břicha za hranicemi fyziologických možností v podivném excentrickém klátivém tanci, tři tanečnice se s pilou pouští zuřivě do hromady šatstva, dokud všechny ty k tělu kdysi lnoucí tvary látek nerozřežou na cimpr campr, tanečnice s motocyklovou helmou na hlavě se jako malý mníšek v kleku uklání a úder hlavy rozezňuje zvukový zvon, který před ní visí. Na ekranu vidíme tanečníky, jak se sluní obnaženi uprostřed silnice a na vozících s odpadky. Fura dels Baus není daleko. Choreograf Daniel Abreu uvedl *Rybí oči* (Ojos de pez), fyzické divadlo nahých těl na pozadí rudých holých stěn a rudé hlíny. Naturalistické a zároveň abstraktní představení exponovalo nikoli tvarovou krásu těl, ale jejich hmotnost; hroudy svalů v polohách, ve kterých se tanečníci obvykle neukazují, ohnutí a jakoby drcení zemskou tíží. Muž opřený o zed' nám ukazuje masitý oblouk zad a skrývá tvář. Bude si v různých polohách nakládat na záda ženu – ne, ženu ne, jen nedbalou hmotu jejího těla. Napolo spící a vybujelel hmoty, která se vymkla pravidlům správné a elegantní perspektivy – jako na některých freskách raného italského malířství, jako na zblízka pozorovaných Michelangelových freskách v Sixtinské kapli. Provisional Danza pod vedením zkušené a oceňované choreografky Carmen Werner představila 40 druhů vodky (40 tipos de vodka). Preluduje se na téma nesnesitelné lehkosti života. Účastníme se party, kde se ležérně tančí, plácá a pije; popocházení ke stolku s pitím a pozvedání číší rytmitizuje kompozici, mezi společnostmi exkluzivních tanečníků v apartních šatech se proplétá divná hubená ženská figura s pavoučímí nohama, pavoučímí pózami a znepokojivou, nikoli už nejmladší tváří odstíhuje a zpochybňuje lehký smích společnosti a sugeruje lógr smutku, který po sobě představení nakonec zanechává. Specifikou Španělska je živoucí přítomnost flamenka, tohoto naprosto neevropského živlu v hranicích Evropy. V cross-overu flamenka a contemporary vznikl proud označovaný jako flamenco nuevo, z něho zaujali na MADanza Arrieritos a Všechny kočky jsou hnědé (Todos los gatos son pardos). Vedle stylových stop zde flamenco zanechává svou improvizaci podstatu a taneční autorství – všichni tanečníci jsou zároveň choreografy. Flamenco a Evropa... to by ovšem bylo na dlouhé povídání.

Nina Vangeli, Madrid

Shakespeareovští námořníci v Brně. Foto Jiří Vondráček

California Dreamin' (Bez konce)

Film jako košatý realistický román

Ve snímku California Dreamin' (Bez konce) součet částí převyšuje nad celkem. Celovečerní debut mladého rumunského režiséra Cristiana Nemeska předkládá množství podnětných motivů, působivých scén a profesionálně zpracovaných záběrů, které jsou však zastřešeny lehce rozpačitým vyzněním.

ANTONÍN TESAŘ

Nemeskův film, který se původně jmenoval pouze *California Dreamin'*, představuje nejambicióznější dílo současné rumunské kinematografie. Snímek navíc k publiku dorazil poznamenán tragickou auroou, jelikož jeho režisér a zvukař zahynuli při dopravní nehodě cestou ze střižny, kde se snímek dokončoval. Tato událost se vtělila i do samotného názvu v podobě podtitulu *Bez konce*, který naznačuje, že promítaná verze snímku nemusela být podle režisérova záměru definitivní.

Komediální drama o vlaku s americkou vojenskou posádkou, který z rozmaru tamního přednosty stanice uvízne v zapadlé rumunské vesničce, se na ploše více než dvou a půl hodin věnuje otázce rumunsko-amerických vztahů. Jako sociální kritika se však *California Dreamin'* mívá účinkem. Zlo ve společnosti film neodhaluje skrze postavy, z jejichž jednání ve výchozí dramatické situaci by se vyjevovaly jejich skryté vlastnosti, definující celkový stav společnosti. Místo toho autor zvolil princip podobenství, v němž postavy a události zastupují různé obecně lidské vlastnosti. Vztažení těchto charakteristických znaků na celé národy je ovšem problematičtější, protože vede k zavádějícím generalizacím.

Tendenčnost i bravura

Zobrazování typických představitelů obou národů v Nemeskově filmu přímočaře živí

Monica a týden divů (Maria Dinulescu ve filmu California Dreamin' zesnulého Cristiana Nemeska). Foto Temple Film

předsudky jak vůči domácím Rumunům, kteří jsou zde zachycováni jako prospěchářská, nesnášenlivá a humpolácká svoloč, tak vůči hostujícím Američanům, charakteristickým povýšeností a pokryteckým vměšováním se do vnitřních záležitostí cizího území. Tyto postoje jen odrážejí komplex národní méněcennosti (ne nepodobný tomu českému) i xenofobii, obzvláště silně namířenou proti „úspěšnějším“

národům (opět nacházející paralelu v českém prostředí). Vlastnosti jednotlivých protagonistů se projevují už v samotné zápletce, která má charakter absurdní anekdoty, a kulminují v závěru, který využívá již mírně vusatou metaforu vesnické rvačky coby symbolu občanské války. Po tomto výjevu nicméně následuje ještě druhý, emocionálně výrazný a chytře zkratkovitý konec, stejně působivý jako proslulá píseň od The Mamas and Papas (vzpomínáte na Wong Kar Waiův *Chungking express*?), jež dala snímku jeho titul.

Jakkoli je tedy *California Dreamin'* z globálního pohledu rozporuplným dílem, v lokálních měřítkách dosahuje bezvýhradné bravury. Snímek má výrazně literární strukturu s příběhem rozděleným na několik kapitol a sledujícím paralelně velké množství postav. Podobně jako v Mungiově snímku filmu *4 měsíce, 3 týdny a 2 dny* se tu literárnost – Nemeskovo dílo připomíná dějově rozkošatý realistický román – střetává se syrovým, odestetizovaným a spontánně působícím stylem současných „realistických“ filmů (německé opusy jako *Svobodná vůle* nebo *Madony*), které využívají dlouhé záběry s mírně roztřeseným obrazem. Vedle několika výtečně zrežirovaných scén – černobílá retrospektiva z druhé světové války, vesnická tancovačka s vystoupením imitátora Elvise Presleyho, návštěva vojáků v nočním klubu – jsou největším kladem snímku právě vedlejší dějové linie a postavy. Celá peripetie se vztahem dospívající rumunské deprivantky Monicy (herecký i čistě estetický objev evropského filmu Maria Dinulescu) a amerického vojáka Davida pojmenovává téma filmu mnohem přirozeněji a výmluvněji než střetnutí velitele americké vojenské čety s oficiálními představiteli vesnice.

Celkově snímek překypuje ohromným, nicméně ne zcela využitým potenciálem. V kontextu autorovy předčasné smrti ovšem můžeme tento velkolepý rozjezd bez konce sledovat také jako tragédii režisérových zmařených možností.

Autor je redaktor serveru Nomenomen.cz.

California Dreamin' (Bez konce) California Dreamin' (Nesfarsit).

Rumunsko 2007, 155 minut.

Režie Cristian Nemescu, scénář Catherine Linstrumová, Cristian Nemescu a Tudor Voican, hrají Maria Dinulescu, Razvan Vasilescu, Armand Assante ad.

depeše

Po Zlaté palmě ještě Oscar pro Rumunsko?

Hodně se už po světě napsalo o letošních úspěšných rumunských filmech, které vyhrávaly na různých mezinárodních festivalech jednu cenu za druhou. Co ale dál? Pojdme nakouknout do blízké budoucnosti, abychom zjistili, jaké nové rumunské snímky se objeví na plátnech během nadcházejících měsíců. Letně-podzimní sklizeň filmových premiér čítá snímky financované v různých letech Národním centrem pro kinematografii (CNC), z nichž některé „dozrávaly“ bez větších problémů a jiné podstatně hůře; ať už proto, že během natáčení došly peníze, nebo kvůli tomu, že je autoři nespěchali představit publiku. První film, jenž se objevil na plátně, nese název Po ní. Jde o dlouhometrážní debut Cristiny Ionescu, jejíž projekt vyhrál v CNC před několika lety. V srpnu rovněž proběhla premiéra snímku Snoubenky z Ameriky režiséra Nicolaeho Mărgineanu, jež napsala autorka Eva Sârbu. Jedná se o intimní drama, jehož děj se odehrává v současnosti, oživuje minulost prostřednictvím příběhu osobností, které podepsaly či nepodepsaly spolupráci se Securitate (tajná policie). Maria Ploae, Tamara Crețulescu a Marcel Iureș zde tvoří milostný trojúhelník, jehož vrcholy se neotupí jinak než lidskou obětí. V půli září proběhla premiéra filmu Mirci Daneliuc Cizí legie, druhého rumunského filmu z produkce Castel Film, který vyhrál v soutěži CNC za rok 2005. Gheorghe Preda mne ujistil, že se svou prvotinou Anděl vystoupí během tohoto podzimu, ale ani on nezná přesný termín. Radu Gabrea už pracuje na dalším projektu jménem Gruber – příběhu o identitě a toleranci v kontextu druhé světové války. 29. srpna měla nicméně premiéru ve Vídni jeho aktuální koprodukce Bezhlavý kohout, jež záhy vstoupila do rakouských kin. I premiéry dalších dvou filmů se uskuteční nejspíš na podzim: Sportovní rybaření režiséra Adriana Sitaru a Přístřešek nad hlavou od Adriana Popoviciho. Ada Solomon, producent filmu Adriana Sitaru, se však domnívá, že snímek by neměl být představen už na podzim, aby měl šanci na zahraničních festivalech. A Cornelia Palos, produkční snímku Adriana Popoviciho, nám sdělila, že musí čekat na podpis smlouvy mezi CNC a společností TVR, která by filmu zajistila neplacenou reklamu na televizních obrazovkách. Jeden z nejtalentovanějších rumunských tvůrců Nae Caranfil dal přednost tomu, aby se premiéra jeho novinky Zbytek je mlčení odehrála až na jaře. Film se v této chvíli nachází v mezinárodní kompetenci MFF v Locarnu, jednoho z mála prestižních festivalů třídy A. Zkušenost však vede k obezřetnosti. V těchto případech může – uplatněním zákona nebo jeho úpravou – zakročit autorita CNC. Nařízení vlády č. 39 stanovuje, že „produkce rumunského filmu musí začít maximálně šest měsíců od podpisu smlouvy a realizace standardní kopie nesmí překročit dva roky od téhož dne“. Nenašel jsem však v zákoně žádný odkaz na případné sankce pro ty, kteří se s premiérou opozdí, a ani jsem neslyšel, že by někdo byl hnán k odpovědnosti proto, že by zdržoval produkci filmu. Na druhou stranu existuje precedens některých titulů, které vyhrály financování, nicméně jejich stopa se ztratila. Za těchto podmínek by všichni mohli být překvapeni úspěchy rumunského filmu v poslední době a mohli by je pokládat za zázrak. Ale jak s nakažlivou jistotou říká režisér Anton Damaceanu: „Co očekáváme od budoucnosti teď, po výhře v Cannes? Oscara, co jiného!“

Dan Mircea Duta, Rumunsko

INZERCE

HaFstudio

HaFdivadlo

dětské divadlo HaFstudia hledá zájemce

o herectví

studování představení, dramatická výchova,

o zpěv a hru v kapele pro divadlo

zpěv sólový, sborový, libovolné hudební nástroje
nacvičují se písně pro divadelní představení

o scénografii a kostýmy

výtvarné práce na představeních

- návrhy, příp. realizace scény, rekvizit, kostýmů

ve věku od 6 do 18 let.

Pravidelná veřejná vystoupení v Praze.

Zkoušky 1x týdně, někdy i o víkendech.

Informace a přihlášky: Praha 1, Široká 6,

tel.: 222 313 278, 603 181 001,

e-mail: haf@hafstudio.cz, www.hafstudio.cz

Nesnažím se ničemu oponovat

S Cristianem Mungiem o každodennosti a stylu

Nejvýraznějším představitelem současné expandující rumunské kinematografie je režisér a scenárista Cristian Mungiu, letošní držitel Zlaté palmy z festivalu v Cannes. Exkluzivní rozhovor s tímto tvůrcem se odehrál během jeho návštěvy filmové přehlídky v New Yorku.

ALEŠ STUHLÝ
ANTONÍN TESAŘ

Cristian Mungiu. Foto iffkv.cz

Jak jste přišel na příběh snímku 4 měsíce, 3 týdny a 2 dny? Celý film se odehrává během jediného dne – zvolil jste tuto variantu kvůli větší sevřenosti příběhu? Znal jsem ten příběh mnoho let, ale udělat z něj film mě napadlo až v loňském roce. Hledal jsem drsnou, jednoduchou a emotivní zápletku, která by byla příznačná pro mě a generaci mých vrstevníků i pro samotnou tehdejší dobu. Od začátku jsem chtěl, aby se odehrával během jediného dne a skončil napínavou scénou.

Je to svého druhu nepředvídatelný film, který sofistikovaně pracuje s diváckým očekáváním. Řekněte nám něco o jeho vyprávěcí struktuře. Myslím, že jedinou nepředvídatelnou věcí je, že je to – především v druhé polovině – příběh o tom, co by se mohlo stát, nikoli o tom, co se stane. Na druhou stranu pro Rumuny jde o zcela známé, chcete-li předvídatelné věci. Oni si ty situace vybavují, pamatují a rozpoznávají náznaky od samého začátku děje.

Z hlediska narace jsem se snažil být maximálně realistický, následovat nejpravděpodobnější možnosti vývoje celé situace a jednotlivých charakterů během onoho dne. Mám velice dobře zažitý kontext doby, v níž se drama odehrává. Pokusil jsem se vyškrtnout ze scénáře všechny své komentáře a soudy a ponechat výhradně uvěřitelné a pro vyprávění nezbytné motivy a okolnosti.

Čím se podle vás liší váš poslední film od jiných realistických dramát současné kinematografie, například děl bratří Dardenneových nebo titulů tzv. Berlínské školy?

Z díla bratří Dardenneových jsem viděl pouze Slib a to byl přeci jen trochu jiný druh přístupu. Věřím, že máme společný určitý smysl pro upřímnost, poctivost v tvorbě. Zároveň nás do podobné kategorie řadí některé formální postupy: odmítnutí hudby nebo specifická práce se střihem.

Současné realistické filmy mají společný styl, který je velmi neosobní vůči postavám a ukazuje scény z pozorovatelské perspektivy. Proč jste se pro tento způsob snímání rozhodl? Můžete nám jej blíže popsat?

Ten film se „vztahuje“ a nikoli komentuje, ale není tak neosobní, jak by se mohlo zdát – alespoň pro mě ne. Například kamera, obecně vzato, sleduje vnitřní rozpoložení hlavní hrdinky: je nehybná, když je situace klidná, a nervózní či roztěkaná, když je hrdinka zneklidněná a v pohybu. Ale po stránce stylu jsme se jako filmaři snažili co nejméně ovlivňovat vyznění snímku a nedělat věci, které nejsou motivovány dějem: nikdy jsme napanorámovali, nenakláněli kameru, nestříhali, nenajížděli na detail. Zřekli jsme se hudby a používali jsme velmi dlouhé záběry, aby diváci mohli reálně zkusit sílíci emoce herců. Často jsme nechávali lidi promlouvat mimo záběr a celý film jsme začali uprostřed rozhovoru a ukončili v polovině gesta, abychom zdůraznili, že svět našich hrdinů je mnohem větší než to, co ukazujeme na plátně.

V jednom rozhovoru jste řekl, že téma vašeho předchozího snímku Západ bylo tak závažné, že jste jej musel pojmut jako komedii, abyste nevyděsil publikum. Váš nový snímek 4 měsíce, 3 týdny a 2 dny také obsahuje jistou míru vtipu, jakkoli méně viditelného. Myslíte si, že je humor přirozeně obsažen v každé vážné situaci? Humor není přítomen v životě jako takovém, ale spíše v tom, jak se na něj díváme. Předtím, než jsem natočil 4 měsíce, 3 týdny a 2 dny, což je film o době, kdy mi bylo dvacet, napsal jsem jiný scénář o stejném období nazvaný Příběhy zlatého věku, který pojednával o drobných dopadech velké diktatury na každodenní životy obyvatel. Ale zjistil jsem, že pro někoho to bylo až příliš legrační. Došlo mi, že vtipný byl můj způsob nazírání věcí, a ne ta doba sama o sobě. Nakonec jsem se rozhodl, že svoje filmy o komunistickém období začnu se snímek 4 měsíce, 3 týdny a 2 dny.

Vaše snímky obsahují spoustu výtečně napsaných dialogů. Jaký máte vztah k literatuře a divadlu, jsou pro vás inspirací?

Pouze nepřímou. Studoval jsem literaturu, pracoval jsem jako učitel a novinář, stále věřím, že Kafka je největším mistrem slova, přestože jsem jej četl pouze v překladu, nikoli v originále. Nicméně na čtení mám jen málo času; můj styl psaní se formoval před mnoha lety a následně začal trpět tím, že jsem začal psát pro film. Nicméně mé scénáře lze číst také jako velmi lakonické prózy se slovesy v přítomném čase. Jen zřídka se dostanu do divadla, neboť v klasických divadelních inscenacích je cosi velmi nepřirozeného, a to mě neoslovuje. Mnohem víc inspirace čerpám z pozorování každodennosti, z toho, jak se lidé chovají a jak mluví.

Také jste se podílel na antologii krátkých filmů Ztracení a nalezení natočených východoevropskými režiséry. Jaký je váš názor na současné východoevropské filmy, zvláště na ty maďarské, které jsou rovněž velmi úspěšné?

Nejlepší věc, která se v tomto regionu odehrává, je, že zde existuje určitý impuls, z něhož vycházejí silné filmy. Všechny jsou výrazně osobní a netvoří součást hlavního proudu. Autoři nutně nesdílejí stejný pohled na kinematografii, což má za výsledek rozmanitost. Lituji jen toho, že přes jejich mezinárodní úspěch nebývají tyto tituly v zemích jejich vzniku distribuovány do kin.

Snímky mladých rumunských režisérů, např. California Dreamin' (Bez konce) Cristiana Nemeska, jsou velmi ambiciózní. Snažíte se stát v opozici proti současné „lokální“ rumunské kinematografii? Nesnažím se ničemu oponovat ani nic demonstrovat. Pokouším se dělat jedinou věc, kterou umím: vyprávět závažné příběhy poutavým způsobem.

Vaše filmy se zabývají sociálními problémy spojenými s rumunskou společností. Připadá vám sociální a politická situace současného i komunistického Rumunska podnětná? Moje snímky jsou spojeny s mými osobními zkušenostmi z různých období; film 4 měsíce, 3 týdny a 2 dny je pro mě především o schopnosti dělat rozhodnutí, o dospělosti, životní odpovědnosti. Moje filmy vypovídají o sociálních aspektech, ale z velmi osobní a lidské perspektivy. Aspoň doufám.

Jaká je podle vás určující emoce vašeho filmu?

Natočil jsem tento film s vědomím, že jsem se mýlil, když jsem byl mladý. A že bychom měli alespoň porozumět tomu, co se s námi děje.

Cristian Mungiu (1968, Iași, Rumunsko) studoval anglickou literaturu a filmovou režii. Během studií získal zkušenosti asistenta režie při natáčení zahraničních filmů v Rumunsku. Po ukončení studia v roce 1998 natáčel krátké filmy. Jeho první celovečerní hraný snímek Západ (Occident) byl oceněn v Cannes v roce 2002, kde byl uveden v programu Quinzaine des Réalisateurs, a získal i řadu dalších cen. V roce 2003 založil režisér vlastní produkční společnost Mobra Films.

INZERCE

Milíčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
distribuce www.kosmas.cz

ERNST GOMBRICH

Stručné dějiny světa pro mladé čtenáře

Přeložila Eva Pátková, 259 Kč

Proslulý kunsthistorik (mj. Příběh umění) se ve své knize zaměřil na mladší čtenáře (ale to neznamená, že by text nebyl zajímavý a užitečný pro dospělé). Jeho kniha čtenáře provede historií od nejstarších počátků až do dvacátého století, seznámí ho s důležitými historickými osobnostmi a událostmi, ale také ho poučí o souvislostech a spojitostech mezi různými údobími a územími. Gombrich své dějiny lidstva vypráví jako příběh, ne vždy právě útěšný a pochopitelně nezavršený. Otevřený konec však znamená naději do budoucna.

Vychází ve spolupráci s nakladatelstvím Triton, Vykáňská 5, 100 00 Praha 10, www.triton-books.cz

Střet idejí pokroku a reality

Na podzim probíhá řada akcí, které mají společné téma: v klatovské galerii U Bílého jednorožce byla zahájena výstava **Fotografie 70. let v CSR, Vysoká škola uměleckoprůmyslová pořádá výstavu Husákov 3+1: bytová kultura 70. let a vydává publikaci o sídlištním životním stylu. V Uměleckoprůmyslovém muzeu se bude od listopadu konat výstava s názvem Kytka v popelnici: společnost a odívání 70. let v Československu. Sociolog českých sídlišť se zamýšlí nad životním stylem, ideovými zdroji i dopady výstavby z let socialismu.**

LUCIE ZADRAŽILOVÁ

Myslíte si, že už máme od období sedmdesátých let dostatečný odstup a dokážeme ho dobře zhodnotit?

Odstup je ještě malý a navíc hrozí dva extrémy: nostalgie, která se projevuje v rostoucím zájmu o televizní a filmovou produkci té doby, a nedostatek věcného pohledu. Ale na druhé straně odchází generace, která v té době žila a která by mohla zachytit ducha té doby živým, kritickým a autentickým způsobem.

V soudobé publicistice a v masmédiích se celé období socialismu chápe v příliš zploštělé, homogenizující podobě. Architektura a urbanismus jako zrcadla doby by byla vhodným polem klidné a hlavně diferencující analýzy jednotlivých etap socialismu u nás. Také specifika vůči ostatním socialistickým zemím by se měla zkoumat. Historiko-sociologická analýza vývoje měst a architektury za socialismu by nám umožnila lépe rozumět i dalším oblastem života v té době. Proto považuji zájem o 70. léta za legitimní a za počátek hlubší kritické reflexe celého období socialismu prováděné bez nostalgické konotace a s věcností uplatňovanou při zkoumání vzdálenějších období.

Jak jste se vlastně ke zkoumání sídlišť za socialismu dostal?

Když jsem se vrátil v roce 1953 z vojny, vypadala pro vystudovaného sociologa situace dost beznadějně. Mou záchranou se stal Ústav hygieny, kam jsem se dostal na pozici dokumentaristy díky přímlově jednoho známého mé ženy. Naštěstí jsem měl vždy zájem o statistiku, takže jsem uměl i analytickou statistiku, nejen sestavovat tabulky. Po nějaké době mi Václav Burian, šéf nově vznikajícího oddělení sídlišť, nabídl, jestli bych se nechtěl věnovat hygieně venkova, zkoumat zdravotní stav venkovských obyvatel ve srovnání s městskými. S Burianovým týmem jsme se pak věnovali i hygieně měst a starších městských částí, problematice asanací, jak se tehdy říkalo, a podobně. Postupně jsem viděl, že se situace na poli sociologie zlepšuje a chtěl jsem se vrátit do jádra oboru. Nastoupil jsem tedy do Výzkumného ústavu výstavby a architektury, kde posléze vzniklo oddělení sociologie. Většina mých nadřízených byli bývalí „baťováci“, kteří chápali, že vůči tomu, co se staví, je nezbytné mít nějakou zpětnou vazbu.

Jaká byla mezi společenskými vědci v padesátých letech atmosféra?

To víte, lidé byli v té době otřeseni a dezorientováni. Část lidí přijala oficiální ideologii. V Ústavu hygieny ovšem působili také přírodovědci a lékaři, kteří si zachovali zdravý rozum. Navštěvovali jsme desítky vesnic a zkoumali jejich stav a obyvatelstvo. Hlavně na severu Moravy a ve Slezsku. Mrzí mě, že tento způsob práce, tj. sociální přehledy, dnes téměř úplně vymizel. Dělalí jsme například také hloubkovou analýzu obce Příkazy u Olomouce. Celá naše skupina, kterou tvořili lékaři, inženýři a sociolog, tam rok žila. Výsledkem měla být studie o stavu moravské vesnice uprostřed kolektivizace. Snad ještě existuje v knihovně Státního ústavu pro kontrolu léčiv závěrečná zpráva. Umíte si představit, jak hluboce nám obyvatelé nedůvěřovali, ale někteří z nás jim dávali najevo, že nejsme zas až tak „červení“, jak si oni mysleli. Teprve pak s námi začali opravdu mluvit. Podařilo se nám vypracovat sociálně-hygienickou, komunálně-hygienickou a demografickou analýzu toho, v jakém zdravotním a sociálním stavu byla populace této hanácké vesnice. Součástí byla také práce o vývoji obyvatelstva, porodnosti a úmrtnosti od 17. století.

Jiří Musil na konferenci Forum 2000 v Praze. Foto David Port, LN

Mohli jste spolupracovat se zahraničními kolegy nebo publikovat výsledky svých výzkumů v cizině?

V padesátých letech to nešlo, ale později již ano. V šedesátých letech jsem začal publikovat hodně v cizině, mé práce tehdy vyšly zejména ve Velké Británii, Německu, Švýcarsku. Tehdy jsem nepsal o problematice života na sídlišťích, zabýval jsem se spíše bydlením a bytovou politikou a tématy tzv. velkého urbanismu a sociologie města. V 60. letech se Výzkumný ústav výstavby a architektury dostal do kontaktu s Evropskou hospodářskou komisí, jejíž součástí byl Výbor pro bydlení a plánování. A samozřejmě že architekti ve Výzkumném ústavu výstavby a architektury sledovali dění v cizině; někteří kvalitní lidé, většinou bývalí „baťováci“, se snažili dostat do projektů skandinávské motivy a modernu. Tehdejší ředitel architekt Vladimír Červenka zavedl do ústavu např. matematické metody – byla to jakási vlna tichého odporu proti oficiální ideologii. I tehdy totiž existovalo vnitřní napětí různých škol a konceptů. V architektuře i urbanismu byli konzervativci, kteří navrhovali Ostravu-Porubu, ale i modernisté, vlastně zástupci meziválečné avantgardy, jako byl například Jiří Voženílek, kterého jsem si velmi vážil; byl to typický muž první republiky, upřímný, vzdělaný,

žádný radikál. A v neposlední řadě tu byly okruhy praktikujících architektů a urbanistů, kteří usilovali o udržení principů moderní architektury. Z těch lidí si namátkou teď vzpomínám velmi dobře na architekta Chlupa z Brna, architekta Zouňka, architekta Jiřího Lasovského, který projektoval Pankrác, a byla nepochybně řada dalších.

Optimistické vize meziválečné avantgardy se tak podle vás mísily se socialistickou realitou?

Ano, všechno to avantgardní u nás vlastně splynulo s komunistickým režimem, který vzal avantgardu jako rukojmí, použil ji a deformoval. Komunistická společnost byla založená na idejích, které ovšem zjednotily všechny oblasti života. Jeden kolega to označoval jako moderní kalvinismus, zúžení všech stránek života do jednodušších forem. Chyběla tu názorová a životní pluralita.

Viditelným symbolem tohoto konceptu se pro mnoho lidí stala právě obrovská panelová sídliště, konkrétně třeba Jižní Město ze 70. let.

Ono to všechno bylo od začátku nadsazené a obrovské a nehodilo se do naší drobné urbanistické struktury. A to máme ještě štěstí ve srovnání s bratislavskou Petržalkou nebo některými ruskými sídlišti. Zde kromě Ostravska nic takového nevzniklo. Musíme si ovšem uvědomit, že malé panelákové byty u nás byly ve srovnání s dělenými byty, které se stavěly dlouhou dobu v Sovětském svazu, lepším řešením. Ve velkých, někdy velmi velkoryse navržených bytech, původně pro-

Rozhovor s Jiřím Musilem

jektovaných pro jednu rodinu, bydlely třeba až tři rodiny, které byly nuceny používat stejnou koupelnu a kuchyni. Předpokládalo se, že až jednou bude dostatek bytů, začne tyto byty využívat pouze jedna rodina. Oproti těmto bytům pak byly třeba i vysmívané sovětské chruščovky vyhovující z hlediska lidské potřeby soukromí. U nás se naštěstí ty velké byty užívané několika rodinami nestavěly. Děly se jen velké byty a rodinné domy patřící, jak se říkalo, buržoazii.

Snažili se architekti nějak ovlivňovat i provoz domácností prostřednictvím navržených interiérů?

Někteří architekti opravdu nechtěli měnit společnost k lepšímu pouze architekturou jako takovou, ale zajímali se i o provoz uvnitř bytu. Například jeden projektant navrhoval pro hornické domky malé „laboratorní“ kuchyně. Když se muž vrátil z práce domů a žena mu chtěla připravit jídlo, musela tak učinit v kuchyni, kde byla od ostatních členů rodiny zcela odříznutá a kam už se nikdo nevešel. Architekti však právě tyto kuchyně chápali jako jeden z nástrojů moderního způsobu života. Příklady takovýchto kiksů, neznalosti a neschopnosti podřídit se skutečnému dennímu provozu by se našla celá řada. Lidé si ale tehdy nemohli vybírat. Byli postaveni do nějaké situace a nuceni vše si sami dotvářet a upravovat.

Jaké hlavní proměny se dají vysledovat v uspořádání jednotlivých místností v bytě a s čím tyto změny souvisely?

Když jsme dělali naše výzkumy, narůstal počet zaměstnaných žen a zároveň žen, které studovaly. Často se dnes zapomíná na to, že v pozadí architektonických změn stála jednak idea pokroku a jednak ekonomické motivy. Byl akutní nedostatek lidí v průmyslu i ve všech dalších odvětvích, vzrůstala potřeba vzdělaných žen. Řešily se proto otázky, jak ženy zaměstnat, jak jim zvednout kvalifikaci. Jenže ženy v určitých profesích pak měly úplně jiné nároky na soukromí uvnitř rodiny. Výzkumy užívání jednotlivých prostorů v bytě se zabývala moje kolegyně socioložka Eva Librová. Zjistila, že především mladší ženy se snažily dosáhnout toho, aby v bytě vznikly tři obytné ložnice. Klasicky byl byt rozdělen na obývací, ložnici dětí a ložnici rodičů. Ony ale rozdělily prostor jiným způsobem: nechávaly muži k dispozici obývací, ale nárokovaly si to, co architekt zamýšlel jako společnou ložnici. To se týkalo zejména vysokoškolaček.

Ale co když byly byty ještě menší a tři místnosti v nich nešly z prostorových důvodů vytvořit?

Když je prostor malý, a plocha se tedy pohybuje kolem 65 metrů čtverečních, nastává pro začínající rodinu, jakmile přijde dítě, klasický problém, a sice jak pojmut ty dva pokoje. Většinou to lidé rozdělí na obývací a ložnici. Pak jsou ale buď nuceni dítě neustále přenášet kvůli hluku televize nebo vlastnímu intimnímu životu. Pokud se ale tento malý prostor rozdělí na tři místnosti, vzniknou spíše kobky než pokoje. Třetí místnost je smysluplné oddělit až při celkové ploše bytu řekněme nad 80 metrů čtverečních. Tyto situace je složité řešit; za mých časů byla například aktuální myšlenka, že by se mohly spojovat původně oddělené byty podle toho, jak se rodina zvětšuje nebo zmen-

šuje. Rodina, která se rozrůstá a chce zůstat bydlet pohromadě, by si propojila sousední garsoniéru se svým bytem. Říkalo se tomu, myslím, duplex. Tento nápad ovšem nešlo realizovat z právních a technických důvodů ani v režimu, který mohl formálně cokoli...

Jak se tyto potřeby soukromí i komunikace v čase mění?

Souvisí to s životním a rodinným cyklem. Na začátku jsou řekněme manželé se dvěma dětmi, potom ovšem zestárnou a žena i muž mají své vlastní zájmy. V této fázi životního cyklu potřebují oba více prostoru a oddělení. Ubírá se tak prostor obývací, který plní často vedle komunikační funkce i statusovou funkci. Je tedy obdobou salónu z měšťanských bytů, potvrzujícího obraz úspěšného a bohatého člověka. Starší konzervativnější složka obyvatelstva chtěla mít k tomuto účelu velké obytné prostory a byla ochotna akceptovat prostorné dvoupokojové byty. Děti pak ale spaly v jedné místnosti s rodiči. Navíc se obývací pokoj vlastně stával pokojem televizním. Myšlenku oddělených ložnic dětí a rodičů architekti ignorovali zejména před diskusemi o bydlení, které začal stát pořádat od 60. let. Velkou roli tehdy sehrál lékař a zakladatel české pediatrie Josef Švejcar. Brojil proti tradičnímu konceptu velkého obývacího a zcela jasně řekl, že malé dítě má být co nejdéle u své matky, ale pak se musí oddělit a mít vlastní prostor. Proto doporučoval sice malé, ale oddělené ložnice, které umožňovaly rodičům dostatek soukromí. Pamatuji se, jak to v diskusích o bydlení hluboce zapůsobilo na architektky připravující nové typy obytných domů.

Vaše publikace Lidé a sídliště, shrnující výzkumy z druhé poloviny 70. let, patří dnes již mezi klasiku. Co si myslíte o výzkumu současného vývoje sídlišť?

Je potřeba zjišťovat, jak se mění demografická a sociální skladba domácností, které tam bydlí, a jak se mění způsob života tamních obyvatel. Sídlíště se musejí stále více stávat městskými čtvrtěmi podobně jako starší části měst. Je nutné tam tedy umísťovat co nejvíce různorodých pracovišť. Jedním z hlavních nedostatků našich sídlišť bylo, že byly stavěny jen pro bydlení. Scházely tam ostatní městotvorné funkce, silné veřejné a živé městské prostory. Doplnit tyto funkce není snadné, ale snad by se při poměrně nízkých hustotách českých sídlišť našly cesty, jak to udělat. To považuji za důležitější než pouhé estetické úpravy, i když ani ty by se neměly podceňovat. Dobrá image sídlišť, která souvisí s jejich vzhledem a identitou, je nepochybně důležitou bariérou proti sociální degradaci a vystěhovávání lidí. Měly by se také hledat způsoby, jak posilovat identitu jednotlivých sídlišť, jak je odlišovat od ostatních. Jedině kombinace městotvorných investic, posílení identity, zlepšení užitkových a estetických kvalit sídlišť a dobré spojení s ostatními částmi měst zaručí vitalitu těchto částí měst.

Myslíte si dnes, že sídliště přinesly něco pozitivního?

Na sídlištích došlo k promísení sociálních vrstev. Vždyť třeba na Jižním Městě bydlí dodnes vedle mých kolegů z Akademie věd i romské nebo vietnamské rodiny. V tomto ohledu jde o splněný cíl meziválečné avantgardy, naplnění konceptu slušného bydlení pro všechny. Že to bylo bydlení uniformní, v prostředí monotónním, byla jiná věc. Ale

myšlenku míšení sociálních vrstev prosazovali v době po 2. světové válce mnozí sociologové a urbanisté, a nejen v socialistických zemích. Například americký sociolog Robert K. Merton navrhoval v USA, aby se takto snížila tenze mezi rasovými skupinami. V Anglii se po druhé válce objevila idea nových měst, jejímž cílem bylo dosáhnout sociální směsi. Při výzkumu českých měst jsme zjistili, že čím byla městská tkáň novější, tím více byla sociálně smíšená. V Praze si staré čtvrti i za socialismu zachovávaly svou sociální strukturu, zvláště byla-li měšťanská. To se týká například Prahy 6. Naopak Vysočany zůstaly dělnické i přes velké pohyby lidí. Jižní Město ale bylo a je dosud promíchané, což je způsobeno tehdejšími systémy získávání bytů. To ale může v budoucnosti zmizet. Procesem slumizace nejsou ohrožena jenom sídliště, ale i některé starší, ne příliš dobré části měst z 20. století. V Praze se to týká třeba části Vinohrad. Městská sociální tkáň se tam mění, je tam nepříznivá sociální a věková skladba obyvatel, bytový fond chátrá. Ale tohle všechno je přirozený vývoj, máte-li společnost sociálně diferencovanou, někde vždy bydlí ti chudší a jinde ti bohatší.

Myslíte si, že reálně hrozí přeměna českých sídlišť na slumy?

Všechno bude záviset na tom, jak se bude lišit cena bytů od cen domků, a také na výši příjmů. Kdyby cena bytů na sídlištích klesla příliš, přitáhlo by to nízkopříjmové skupiny, což by mohlo následně vést k úpadku těchto čtvrtí. Ze sociologie města totiž víme, že o části měst obývané chudším obyvatelstvem se městské správy starají méně než o „lepší“ části a také obchod o ně nemá valný zájem. Zdá se mi ale, že aspoň v Praze zatím sídliště neupadají do podoby britských, francouzských nebo švédských slumů. U nás ovšem také nežije tolik etnicky odlišných přistěhovalců. V Británii se Pakistánci, ve Francii lidé ze severní Afriky a ve Švédsku Turci nastěhovali na sídliště, protože tam byly volné byty. Ti, co tam původně žili, najednou začali odcházet, protože nechtěli být s přistěhovalci. V Čechách máme ostravský příklad. Starou čtvrt Přívoz nedaleko nádraží navrhoval Camillo Sitte. Do původně měšťanské čtvrti se za socialismu začali postupně stěhovat Romové. Původní obyvatelé houfně odcházeli, čímž se Romům nabízel další a další byty. Najednou se z této čtvrti stalo romské

ghetto. Nyní se ale po 20 až 30 letech situace obrací. Domy jsou zčásti vybydlené, a přesto se tam vracejí neromští obyvatelé a vytlačují Romy. K obdobné situaci může dojít i na sídlištích.

Zmiňoval jste Ostravu.

Jak vidíte její další vývoj?

Domnívám se, že s Ostravou trochu problém bude, ale i ona se myslím chytne. V letech 1966 až 1969 jsem se podílel na průzkumu Ostravy, který se jmenoval Průmyslové město. Byl to rozsáhlý projekt, na který byla vyčleněna spousta peněz. Bohužel tato studie nikdy nevyšla, jednak proto, že tehdejší krajské nakladatelství Profil, s nímž jsme měli smlouvu, muselo po Pražském jaru ukončit svou činnost, a také proto, že já jsem byl v té době persona non grata. Naštěstí se ale veškeré podklady zachovaly v ostravském archivu a my se pokusíme ve spolupráci s oddělením sociologie na Ostravské univerzitě o srovnání stavu dnešní Ostravy s jejím stavem za socialismu.

Jiří Musil (nar. 1928 v Ostravě) absolvoval Filosofickou fakultu UK v Praze, obory sociologie a filosofie. V letech 1953–1958 pracoval jako výzkumný pracovník v Ústavu hygieny, 1959–1982 působil ve Výzkumném ústavu výstavby a architektury. V letech 1965–1970 zastával pozici experta OSN při Evropské hospodářské komisi a byl zakládajícím členem výzkumného výboru 21 pro městský a regionální rozvoj Mezinárodní sociologické asociace (ISA). V 80. letech vyučoval na Fakultě architektury ČVUT a v roce 1989 se stal ředitelem obnoveného Sociologického ústavu ČSAV. Od roku 1991 do 1995 byl ředitelem Středoevropské univerzity v Praze. Je členem Masarykovy české sociologické společnosti, Academia Europea (Londýn), Academia Scientiarum et Artium (Víděň), The World Academy of Art and Science (USA) a zakládajícím členem Učené společnosti ČR. V letech 1999–2002 byl předsedou Evropské sociologické asociace (ESA). Od roku 2005 je členem české sekce Římského klubu. V češtině publikoval mimo jiné práce Sociologie soudobého města (Praha 1967), Sociologie bydlení (Praha 1971), Urbanizace v socialistických zemích (Praha 1977), Lidé a sídliště (Praha 1985) a Zrod velkoměsta (společně s P. Horskou a J. Maurem, Litomyšl 2002).

INZERCE

premiéra

ALBERT SE BOJĚ

Vojta Švejda, James Donlon

děsivá pantomima

17. 10. - 19. 10. 20h

Americká pantomima je svobodnější, živější. Není svázána historií, má odstup a nebojí se používat i postupy jiných žánrů.

"Jsem tady, jsem za tebou, jsem ve tvých očích, ve tvém hlasu, ve tvém srdci. Ty mě nevidíš, já tebe ano."
Podaří se Albertovi překročit svůj stín?

ALFREDVEDVOŘE

SEŘÍJA PRO NOVÉ DIVADLO/STAGE FOR NEW THEATRE

Františka Krátká 36, Praha 7 / Holesovice

rezervace: tel. 233 376 997, p.dváci@alfredvedvore.cz

www.alfredvedvore.cz

MOTUS

Volnost, rovnost, jinakost

Jsou univerzální lidská práva obranou těch nejslabších, nebo představují ideologickou projekci a mocenskou zbraň Západu? Otázce staré jako koncept lidských práv sám se věnuje francouzský etnolog v přednášce, která zazněla v muzeu tzv. primitivního umění v Branly a posléze v pražském CEFRES.

ALBAN BENSA

Když jsem obdržel pozvánku na debatu o Deklaraci lidských práv z roku 1948, byl jsem chvíli na rozpacích. Očekávalo se ode mě, že jako etnolog budu patřit k těm, „kteří některé její aspekty zpochybňují, ale zároveň Deklaraci jako takovou neodmítají“.

Tato hypotéza sugeruje, že etnolog se jako specialista na jedinečnost kultur nemůže zcela ztotožnit s textem, který proklamuje univerzální hodnoty. Jinými slovy: etnolog nemůže být univerzalista, ale pouze relativista. Důstojné výšiny univerzalizmu jsou vyhrazeny filosofům, schopnými uchopit člověka v jeho nejzákladnější obecnosti, překračující každý partikularismus.

Mizení kulturních reflexů

Narážka v pozvánce ovšem nepoukazuje jen na předpokládaný rozdíl v zaměření či metodách. Přepokládá i rozdíl morální, a tudíž politický. Etnolog oslepený svou posedlostí „terénem“ a zdůrazňováním odlišností by měl mít tendenci relativizovat univerzalizmus a uvažovat o člověku vždy s ohledem na jeho lokální (kulturní, teritoriální, jazykovou, historickou) přináležitost, která je oporou politických požadavků, jichž je etnolog osvěceným hlasatelem. Etnolog tak prý opomíjí to nejpodstatnější: fundamentální a obecné charakteristiky lidského jedince, jako je schopnost poznávat, přemýšlet a věřit.

Musel jsem si tudíž položit otázku, zda je nutné se přimknout k jednomu z táborů – buď s rukou na srdci přísahat, že i přes specializovanou znalost pouze velmi úzce definovaných míst jsem skálopevný univerzalista, který se k Všeobecné deklaraci lidských práv hlásí všemi deseti, nebo naopak vztyčit pěst na obranu kulturní diverzity a respektu ke všem skupinovým zvláštnostem, ať etnickým nebo národním.

Než abych se nechal vlákat do této cornéliovské volby, často svádějící jen k polemice, řekl jsem si, že bude lepší si přečíst pasáže z Deklarace a okomentovat je z hlediska řemesla etnologa. To spočívá v dlouhodobém ponoření do cizího sociálního světa za jasným účelem jej studovat, pochopit a nechat pochopit. Co jiného může ostatně etnolog na téma Deklarace nabídnout než její konfrontaci se závěry svých vlastních výzkumů?

Je tomu už řada let, co se snažím pochopit jeden velmi osobitý sociální svět – svět Kanaků z Nové Kaledonie – a to pouze jednu jeho jazykovou a regionální výseč. S pomocí svých hostitelů, kteří se stali zároveň mými partnery ve výzkumu, jsem postupně vystavěl genealogie jejich rodin, zaznamenal jejich paměť, popsal jejich sociální aktivity apod., to všechno za účasti na jejich každodenním životě i událostech spíše mimořádných, jako byla vzpoura proti koloniální nespravedlnosti před dvaceti lety.

Z této zkušenosti pro mě jasně vyplývá, že neexistuje nepřekonatelná kulturní bariéra. Etnografie umožňuje etnologovi a lidem, s nimiž se stýká, dosáhnout vzájemného porozumění, založeného na univerzalitě lidských možností, která je odvrácenou stranou rozdílů vycházejících ze systémů sociálních vztahů a interpretací světa. To, co Kanakové pokládali za „normální“, mě sice mohlo mnohdy překvapit či dokonce šokovat, ale nakonec se ukázalo, že jsem se s tím alespoň zčásti ztotožnil.

V mém vlastním světě, ve Francii, není například postavení bratra mé matky (tedy

strýce z matčiny strany) nijak výrazně odlišné od postavení ostatních příbuzných. Mezi Kanaky na Nové Kaledonii je ovšem právě k němu ze strany dětí jeho sestry (neboli jeho synovců a neteří v ženské linii) chována mimořádná úcta. I když se mi to zpočátku přičilo, později jsem se při postupném začlenění do jedné kanacké rodiny také začal vyhýbat kontaktu se strýcem z matčiny strany (nejedl jsem s ním u stolu; držel jsem se od něj dál; mluvil jsem s ním s úctou; když mě o něco požádal, snažil jsem se mu podle svých možností vyhovět). Stejných vyjádření respektu jsem se následně dočkal i od svých adoptivních synovců a neteří. Přesto mě udivilo, jak snadno jsem si tento přístup osvojil bez ohledu na své dřívější kulturní reflexy. Ty postupně odpadávaly jak slupky cibule, zatímco jsem se uveleboval v převleku vypůjčeném pro svůj alternativní život.

Kanakové jsou organizováni sobě vlastním způsobem, na který není evropský etnolog zvyklý. Odkazy na předky, klan a náčelníka, regulované příbuzenské vazby, místa jako milníky paměti, komplexní vyprávění o původu skupin a jejich pohybu – to vše je součástí souboru praktik a znalostí, kterým jsem zpočátku nerozuměl. Přesto jsem se jim mohl naučit, protože i u mě doma platí, že se vymezujeme vůči mrtvým, příbuzným, různým místům apod. Pocit cizosti je vlastně vždycky relativní.

Společný jmenovatel pro celé lidstvo?

Nelze proto usuzovat, že by milníky kanacké zkušenosti zakládaly jakýsi neproniknutelný nebo těžko uchopitelný celek, ze kterého by vycházelo kanacké pojetí všeho. Klan, náčelnictví, půda... představují spíše referenční prostor pro celou řadu myslitelných jednání a způsobů myšlení. Aby mohli Kanakové v dané době zastávat z jejich hlediska oprávněné postoje, musí se pohybovat v rámci tohoto prostoru významů. Jejich etnocentrismus tudíž nevychází z představy o světě, ke které by se všichni hlásili, ale ze sdílené problematiky. Vzhledem k tomu, že všechny společnosti se více či méně soustředí na sebe, vytvářejí to, co bychom mohli nazvat lokální koncepcí univerzalizmu.

Etnografie si klade za cíl vytvořit světový inventář těchto ohraničených univerzalizmů. Každý z nich přitom odvozuje svou legitimitu z konkrétního historického dědictví, jež dalo vzniknout systému sdílených hodnot. V případě Kanaků můžeme například říct, že jedinec se zlepšuje s tím, jak se mu daří potvrzovat sebe sama prostřednictvím péče o rozsáhlý soubor vztahů, prostřednictvím schopnosti vzepřít se agresí a oplatit ji a prostřednictvím uvážlivé štedrnosti.

Na rozdíl od etnografických popisů různých společností nebo sociálních prostředí, bez ohledu na to, jedná-li se o Indiány Boro, bez, dealery cracku v Harlemu nebo poslance parlamentu, obecné odkazy na lidství se v našich deklaracích práv člověka vyznačují odlišným měřítkem. Jsou to univerzalizující odkazy, v nichž nemají v úmyslu nic menšího, než vzít v potaz všechny lidi bez rozdílu a opřít se přitom o pojmy pokládané za „fundamentální“.

Ať se jedná o text z roku 1789 nebo 1948, oba se opírají o odvážnou kvalitativní hypotézu, že za všemi dílčími univerzalizmy lze nalézt společný jmenovatel, od něhož by bylo možné odvodit zcela univerzální právo. Z toho také vyplývá, že k cestě za tímto uni-

verzálním právem jsou předurčení všichni, protože nad každým etnocentrismem anebo v jeho rámci se skrývá jeden nebo i více společných vzorů lidství. Antropologie by dokonce mohla poskytnout vědecký důkaz o existenci takovýchto univerzálních struktur.

Při uvažování o přechodu od partikulárního k univerzálnímu se antropologovi nabízejí dva postupy: pátrání po všezahrnujících univerzálních zákonech, nebo promýšlení konkrétní univerzality.

Antropologové často chápali skupinová specifika ve smyslu soupeřících principů: X se liší od Y, protože se neřídí stejnými pravidly. Přijmeme-li představu, že planetu obývají stabilní a do sebe uzavřené společnosti, můžeme najít jejich společné rysy pouze tehdy, když odhalíme obecnější principy, které určují tato specifická pravidla. Tyto obecnější principy by měly být přítomné v každé společnosti a v každém lidském myšlení. Komparativním výzkumem logiky skryté za různými formami sňatků, politických institucí, mýtů nebo náboženství dospíváme touto cestou k zastřešujícím vzorcům podobným fyzikálním nebo biologickým teorémům: zákaz incestu je výchozí nutností pro navázání matematických vztahů mezi skupinami, politická moc vždy vychází z uchopení protikladu mezi přírodou a kulturou, pro každé uspořádání společnosti je nutné vnitřní připsování diferenciací mezi pohlavy atd. Z této perspektivy se univerzalita toho, co bychom měli chápat jako „zákony“, nejen snoubí s diverzitou kultur, ale dokonce se jí napájí. Redukci jinakostí tak dospíváme k obecně platným a trvalým zákonům, přičemž tyto jinakosti jsou uvažovány jako jedinečné a nesouměřitelné.

Tento způsob uvažování může být samozřejmě uplatněn i na ty společnosti, které daly vzniknout deklaracím lidských práv. Tyto společnosti přináležejí k civilizaci založené na principech, jež nemusejí být pro jiné civilizace tak snadno přijatelné. A právě tuto konstitutivní „západní výjimku“, opírající se o myšlenku opozice mezi moderními společnostmi založenými na individualismu a rovnosti a takzvanými „tradičními“, „holistickými“ společnostmi, jejichž kolektivní hodnoty řádu údajně brání emancipaci jedince, je třeba přehodnotit.

Deklarace lidských práv představují z tohoto hlediska zhuštěnou podobu základních principů západních společností, které jsou jako principy považovány za jedinečné a zároveň i nesouměřitelné s principy fungujícími v ostatních společnostech, ať už historických či vzdálených. Tento jev je zároveň příčinou radikalizace pojmu jinakosti a vede k představě o nevyhnutelnosti nebo dokonce nutnosti střetu mezi Západem a zbytkem světa.

Takové rozlišení způsobuje upevnění hranic mezi společnostmi a vede často k postojům, které jsou v rozporu s původním hledáním obecnějších univerzálií. Hledání univerzality za diverzitou mnohdy přináší posílení diverzit na úkor skutečně univerzálního, které by bylo životné v praxi.

Je nicméně možné vytvořit odlišnou koncepci univerzálního, která ovšem nebude vycházet z předpokladu jinakosti, ale z univerzálnosti historického charakteru společností a z komunikace a vzájemného pocho- pení, jež potvrzuje terénní zkušenost. Jednoduše řečeno by tato koncepce vycházela z opuštění primátu jinakosti. Musí se vychá-

INZERCE

MOLE'SKINE

+ CASSIS & KIRK CAFÉ FRA

ESHOP FRA.CZ

Legendární diáře, zápisníky, skříně, sešity
Mole'skine v ČR/SR distribuují: Agite, Fra,
Praha 2, eshop www.fra.cz, další info
www.moleskine.com, www.moleskine.cz,
www.moleskine.com, www.moleskine.cz,
www.moleskine.com, www.moleskine.cz

www.fra.cz, www.moleskine.cz

Lidská práva nepatří žádné kultuře

zet z faktické blízkosti zvyků, a nikoli z jejich zdánlivých vzájemných odlišností. Jinakost je svou samozřejmostí klamná – jedná se o historickou a politickou konstrukci, jíž bychom se, jak ukázal už Montaigne, měli vštíhat.

Univerzalismus vystávající z praxe

Je proto třeba klást důraz na to, co mě prostřednictvím jejich konkrétního konání spojuje s ostatními, na logiku sdílenou všemi lidmi nacházejícími se ve srovnatelných situacích. Praktická univerzalita, ke které tímto dospíváme, nepředstavuje nějaký zákon, ale jednoduše obecnou dispozici rituálu, směny, násilí, víry nebo zvědavosti apod., která na sebe bere různé formy v závislosti na dějích nebo okolnostech.

Například mumlavé vyvolávání předka nad párou z hrnce, v němž se vaří marmeláda, odhaluje obecnější „rituální instinkt“, který by se mohl projevit i jinými způsoby. V daném případě se zřejmě jedná o potřebu pocitu bezpečí u pozůstalých, a nikoli o výraz jejich osobité mentality.

Praktickou univerzalitu je tudíž třeba chápat jako projev stejné racionality v různých historických kontextech. Tato racionalita nachází oporu v osobitých zájmech, jež ovšem vycházejí z obecných sklonů, jakými jsou: ochrana sebe sama třeba i za cenu násilí, náklonnost k blízkým, snaha zaujmout pozitivně hodnocené postavení, obava z mrtvých, zaujetí nebo dokonce obětování se na obranu vlastního kolektivu atd.

Všude, bez ohledu na „kulturu“, je lidem známo, že se každý z nich za každých okolností pohybuje v rámci různých tužeb, moci, iracionálního, racionálních zájmů a historie. Je-li univerzální definováno jako kombinace dispozic s okolnostmi, proměnlivostí a historií, není prostor pro to hovořit o jinakosti. Deklarace lidských práv by pak měly být vnímány v první řadě jako akty příslušné specifickým kontextům.

Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948 je svým způsobem oživením Deklarace práv člověka a občana z roku 1789 tím, že se snaží její obsah zobecnit. Účelem textu z roku 1789 bylo zřídit nový politický řád ve Francii a povzbudit k tomu ostatní národy. Text z roku 1948, inspirovaný Kanadánem Johnem Petersem Humphreym a Francouzem René Cassinem, nestál u zrodu revoluce v konkrétní zemi, ale obrací se po zkušenosti s mimořádně děsivou a krutou světovou válkou ke všem lidem a národům.

Ať už se jedná o buržoazní elitu, která po revoluci zaujala místo aristokracie, nebo o mezinárodní instance, které se prosadily po vítězství spojenců, v obou případech spočívá kategorické odvolávání se k univerzálnímu na fakt, že mu nikdo nemůže uniknout.

I pro autory Deklarace to byl samozřejmě ideál, vytyčený úkol, spíš než konstatování panujícího stavu. Nicméně je zřejmé, že požadavek univerzalismu je především politický argument: „Jestliže je mé tvrzení univerzální, musí platit pro celý svět.“ Což předpokládá, že každý národ a každý člověk se mu nakonec podrobí. Pierre Bourdieu přitom zdůrazňuje „skrytou útočnost imperia- lismu univerzálního“.

Naslouchat hlasům zevnitř

Zbývá zamyslet se nad tím, zda jsou skutečně deklarované ideály obou textů nezápádním společnostem tak cizí, jak často zaznívá.

Podobné debaty se zaměřují především na otázku jedince. Západ do omrzení připomíná ostatním civilizacím, že nepřisuzují jedinci jako fundamentálně svobodnému vždy a za všech okolností ústřední význam. Důležité také je, že se ve skutečnosti jedná o principiální spíše než faktickou svobodu. Řada společností chápe jedince méně programatickým způsobem. Často trvají na relačním pojetí. V souladu se sociologií a psychoanalýzou tyto společnosti podtrhují, že každý člověk je v první řadě definován svou sociální historií. Tento realismus si zaslouží, abychom přehodnotili formální definice jedince tak, aby byly brány v potaz skutečně existující individuality. Je například zřejmé, že úplné pohlčení jedince společností je stejně fiktivní jako jeho absolutní svoboda. Rovněž tak je zřejmé, že všude lidé zvažují vztahy mezi osobní a kolektivní identitou.

Vzhledem k tomu, že se žádný sociální svět nevyznačuje uniformitou, vždy se v jeho rámci odehrávají nějaké formy sporů. Proto můžeme definice civilizací jako *en bloc* autoritářských nebo demokratických, uzavřených či otevřených, označit za nepřesné. Uvnitř každé z nich nacházíme historii vztahů mezi protikladnými silami. Budeme-li definovat demokracii širším způsobem než jako pouhé uskutečňování voleb, jak to činí John Rawls, a spojíme-li ji s tím, čemu říká „výkon veřejného názoru“, bude zřejmé, že tuto charakteristiku vykazuje řada sociálních prostorů, od rodiny přes různá vesnická shromáždění až po rozličné komunity.

Například v Melanésii je výkon veřejného názoru doveden do důsledků. Před hlasováním, které při volbě vždy vede k rozkolu mezi vítězi a poraženými, se dává přednost hledání konsensu, což je metoda, která stojí za uvažování.

Je zřejmé, že republika dokázala zobecnit princip demokratického vyjádření názoru tím, že volební právo přiznala všem občanům, i když samotný pojem občana se neustále proměňuje a zůstává předmětem debaty. V každém případě to nijak neospravedlňuje názor, že v rámci jiných státních nebo nestátních politických institucí nedochází k podobným debatám. Stejně je tomu s pojmy jedince, spravedlnosti a práva, které jsou všude předmětem neustálého redefinování. Je proto vždy třeba podívat se zblízka, případ od případu, na různé pohledy, které se střetávají v každé zkoumané společnosti, a neodsuzovat ostatní civilizace jako celky bez ohledu na jejich vlastní vnitřní debaty.

Měnící se významy

V čem tedy spočívá etnologická znalost o životě ve společnosti, která by mohla umožnit zaujmout specifický pohled na danou věc?

Za účelem posouzení rozdílů a podobností mezi lidmi je vhodnější vycházet nikoli z abstraktní entity, kterou je univerzální lidství, přítomné zároveň všude a vždy, ale ve skutečnosti nikde a nikdy, nýbrž z konkrétních praktik mužů a žen, kteří žijí v prostorově a časově přesně situovaných společnostech. V takovém případě bychom totiž nespátřili opozice mezi „fundamentálními“ principy – tu svoboda, tam útlak, tu demokratická debata, tam monolog tyranů, tu civilizace, tam barbarství – ale spatřili bychom zde stejně jako tam, dnes stejně jako včera, kontexty, prostory a období, v nichž dochází k vývoji kontradiktorních praktik a myšlenek.

Tecumseh Fitch: Kanacké děvče. Zdroj: st-andrews.ac.uk

Každá společnost je rozporuplná, a proto může mít daná praktika různé významy podle kontextu. Určitá debata se může v určitém okamžiku jevit jako „fundamentální“, zatímco v jiném už ne. Neexistují pravidla, principy nebo zákony, které by nebyly vyjádřením určitého kontextu. A právě rozluštění těchto kontextů by mělo být úkolem nás, sociálních vědců.

Předsudek o radikální jinakosti společností a kultur ztrácí význam. Stejně tak ztrácí význam pomyslné velké entity, které většinou slouží západním myslitelům k členění společností (holismus/individualismus, komunita/společnost, tradiční/moderní), a dokonce i ty, které se skrývají za současnou debatou o partikulárním a univerzálním.

Partikulární a univerzální se všude do jisté míry mísí, všude pozorujeme násilí a soucit, bezpráví a spravedlnost, přátelství a cynismus apod.; boj za svobodu všude doprovázejí síly, které chtějí těmto touhám zabránit. Samozřejmě, že je důležité připomínat si různé ideály, ale musíme mít neustále na paměti, že ono univerzální v deklaracích vychází především z touhy jejich autorů vztáhnout deklarace na celé lidstvo.

Každá společnost v sobě v určitém momentu vidí nositele jediných možných lidských pravd. Ovšem pouze západní svět, zdá se, v posledních dvou stoletích přisoudil sám sobě autoritu definovat, co je to právo, jedinec, vlastnictví, význam nebo bezvýznamnost věcí, bez toho, aby alespoň bral ohled na příspěvek ostatních světů k univerzálnímu. Jean-Marie Tjibaou, osvobozenec Kanaků, to shrnul slovy: „Jestliže já mohu s nekanackým obyvatelem této země (tj. Nové Kaledonie) sdílet to, co mám z francouzské kultury, pak on naopak se mnou univerzální části mé kultury sdílet nemůže.“

Musejí tedy všichni lidé sdílet stejné ideály? Bezpochyby, ale pouze za předpokladu, že každému lidu zůstane zachována možnost svobodně vyjádřit, kterými vlastními způsoby hodlá takové ideály vyjadřovat a žít.

„Volnost, rovnost, bratrství“ – proč ne. Ale aby tyto krásné odkazy naší republiky nezůstaly v zajetí etnocentrismu, jehož vyjádřením často univerzalismus bývá, je bezpodmínečně nutné k nim přidat doporučení k toleranci.

Autor je profesor sociální antropologie na EHESS v Paříži.

Přeložil Yasar Abu Ghosh.

Ten nejlepší

Česká média a volba prezidenta

O českých politicích si můžeme myslet cokoli, ale jedno jim upřít nemůžeme – ač předstírají opak, dokáží často výborně manipulovat médii. Důkazem pro toto tvrzení je mediální ohlas blížící se prezidentské volby.

MILAN KRUML

Série článků, rozhovorů a reportáží na téma volby nového českého prezidenta byla postavena na uměle vytvářené realitě. První fázi přípravy na únorovou volbu média jednoduše nezvládla a ocitla se ve vleku kampaní plánovaných stranickými sekretariáty.

Jsou země, kde hlavu státu volí přímo občané – mandát prezidenta a jeho pravomoci se ovšem v takových případech výrazně odlišují od systémů, kde je prezident volen politickou reprezentací – zástupci lidu. Hlava státu pak má pravomoci omezené a jde více o symbol, než o politického představitele výrazně ovlivňujícího chod země. Možná to někomu připadá jako všeobecně známá skutečnost a autorův zbytečný výlet do oblasti politologie. V situaci, kdy média na tento fakt rezignovala, bohužel zbytečný není. A tak se čtenáři, divákovi či posluchači opravdu mohlo

zdát, že nás v únoru čeká jakási obdoba francouzských nebo amerických voleb. K tomu samozřejmě patří i nutnost proprat kandidáty a označit mezi nimi toho nejvhodnějšího, nejlepšího a nejpřijatelnějšího pro širokou veřejnost. Tato představa je ovšem od skutečnosti na míle vzdálená.

Volba prezidenta České republiky je ale především otázkou politických dohod a obchodů. Vítězem se stane ten, jehož osoba umožní uzavřít těchto dohod co nejvíce. A protože vyjednávání budou kulminovat těsně před volebním aktem (a pravděpodobně i v jeho průběhu), je ono předstírané hledání kandidátů skutečně jen hrou, dělostřeleckou palbou před hlavní bitvou, která se ovšem povede v zákulisí – rozhodně ne na stránkách novin a časopisů, v rozhlasových relacích či televizních diskusích.

Proč se tedy média chovají podle jiného klíče, než jaký jim nabízí politická realita? Protože byla do značné míry fascinována razancí tématu, uměle vytvořeným napětím a zapojením známých jmen. Všechna zásadní prohlášení typu: „Již brzy představíme překvapivého kandidáta na prezidenta,“ případně: „Máme kandidáta, který bude čelit Václavovi Klausovi,“ vytvářejí dojem horečného hledání, neutuchající politické aktivity a zásadního politického boje. V podstatě také vytla-

čují jiná témata, jako je reforma veřejných financí, reforma důchodového systému nebo zdravotnictví, anebo čerpání peněz z evropských fondů. Současně, a to je možná ještě důležitější, ale otevírají široký prostor pro prezentaci stran a jejich představitelů. Jistě, ke slovu se dostávají i potenciální kandidáti – například Václav Pačes, Jiří Dienstbier nebo Jan Švejnar – ale zájem o ně a jejich názory je mnohem menší než o postoje politiků. Těm stačí prohodit cokoli o prezidentské volbě a o medializaci se nemusejí starat. Malý příklad: předseda KSČM Vojtěch Filip na slavnosti Haló novin řekl jedinou větu – totiž že Klausův názor na radar je lepší než Pačesův. Výsledkem byly obsáhlé citace ve většině médií. Jiří Čunek vyloučil, že by jeho strana podpořila Jiřího Dienstbiera a vysloužil si tak analýzy možného chování lidovců. Média trochu zapomněla zdůraznit, že Čunkovo prohlášení obsahovalo i větu: „V tuto chvíli to mohu vyloučit. Jak nás historie učí, jiná chvíle může přinést jiné stanovisko...“

Média přejala v zásadě bez zaváhání i rétoriku ČSSD, včetně označování Klausova protikandidáta za Antiklausa. Tajemné mlčení předsedy Paroubka, že skutečné jméno kandidáta sociálních demokratů oznámí až v říjnu, komentář nepotřebuje.

Díky bohu se ale dostavila, byť opožděně, fáze mediálního vystřízlivění. Ochota novinářů zabývat se prezidentskou volbou dřív, než k ní opravdu dojde, se výrazně snížila. Objevují se i hlasy, které poukazují na fakt, že jde o mediální bublinu. Viliam Buchert v MF Dnes například napsal: „Do volby máme sice ještě více než čtyři měsíce, ale nekontrolovatelné lovení Antiklausů z klobouku provázejí velké trapnosti.“ A velmi správně ohodnotil i taktiku sociálních demokratů: „V kouřových clonách nesmyslných spekulací se tak ocitli Václav Havel, Pavel Rychetský či dokonce Zdeněk Svěrák a Hana Marvanová. Aby ale bláznivý kolotoč kolem prezidentské volby mohl pokračovat, tak někteří sociální

demokraté pořád trousí nesmysly o „silném“ kandidátovi, který se jen objeví.“ Budme rádi za takový odstup a doufejme, že bude hlavním názorovým proudem v období do volby, a média opět nepodlehnu vějíčkám „senzačních návrhů a utajených osobností“.

Co to ale všechno znamená? Jaké zobecnění můžeme z posledních dvou měsíců vyvodit? Co se týče politických stran, jde o nejčistší populismus. Média by pak měla zpytovat svědomí – v tomto případě totiž v podstatě bez sebemenšího odporu přejímala témata a agendu politických stran, aniž by si činila nárok na odstup a zařazení tohoto tématu prozatím do kategorie „vedlejší projevy politického soupeření“.

Proč prozatím? Protože z určitého úhlu pohledu hra na hledání vhodných kandidátů (lidově řečeno pátrání po Antiklausovi) jistý závažný aspekt obsahuje. Je nesporné, že ODS chce Václava Klause prosadit i za cenu značných ústupků. Je to logické, protože neúspěch by jednak těžce poškodil image této strany, jednak by zřejmě posílil odpůrce současného předsedy a jeho skupiny. Také se lze celkem právem obávat pnutí uvnitř koalice, které by mohlo skončit jejím rozpadem. To už musí veřejnost zajímat – protože připravovat se na předsednictví EU a současně i na předčasné volby nepatří mezi potěšitelné vize. Strana zelených je rovněž v situaci, kdy jí příliš manévrování nezbyvá – prohlásila, že Václava Klause volit nebude, tudíž by měla přijít s jiným kandidátem, případně hlasovat proti. Naopak lidovci jsou ve velmi výhodné pozici. Jsou to oni, koho bude muset ODS přemlouvat a na případném obchodu mohou vydělat nejvíc. Naději na uzavření zajímavých dohod mají i ČSSD a KSČM. Co bude jejich obsahem, se zřejmě jen tak nedozvíme, ostatně při předcházející volbě prezidenta, která měla řadu šokujících peripetií (zejména pak nezdařenou volbu Miloše Zemana), tomu nebylo jinak.

Autor je mediální analytik.

INZERCE

přešlap

Hedvicek

Ross „Rostá“ Hedvíček je podivuhodnou osobností současného bloggerského světa. Sám o sobě prohlašuje například to, že je „něco jako první český národní buditel třetího milénia, F. L. Věk internetové éry“, a raději než své české jméno používá mezinárodně srozumitelnější Ross Hedvicek. Ani nevím jak, ale je to už dlouho, co si jeho články probíjaly cestu i do mé emailové schránky. Rostá tvrdí, že není spammer, nicméně si nepamatuji, že bych mu kdy dal svůj email a dovolil mu své výplody posílat. Spam mi však chodí tolik, že se v tom nějaký ten Hedvíček ztratí. Občas si jeho texty (často odkazuje na články spřízněných, tedy stejně naladěných autorů) přečtu a se zájmem sleduji, kam se všude probíjí. On sám tvrdí, že jeho texty čtou statisíce lidí. Svůj blog už měl na Respektu (kde ho však po chvíli vyhodili poté, co si, prý se svojí dcerou, naklikal neuvěřitelnou návštěvnost a vysokou karmu) a teď spočívá na blogu Lidových novin, a tak občas proniknou jeho texty i do tištěné verze. Pravda, většinou ty méně radikální, protože Rostá je většinou nepublikovatelný. Nejde ani tak o to, že by jeho texty byly kdovíjak pobuřující, jsou spíš hloupé a na jedno brdo. Poté, co emigroval do USA, mu připadá, že v Čechách už nezůstal nikdo, kromě „lidí morálně zmrzačených komunismem, marxismem, nacismem, antisemitismem i nedávným antiamerikanismem“ – snad kromě Vladimíra Hučína a Petra Cibulky, kteří by se podle něj měli stát minimálně prezidenty. Hedvíček navíc nesnese jakýkoliv jiný názor, takže pokud s ním nesouhlasíte, patříte k některé ze zmiňovaných skupin. Neuplyne den, kdy by nenapsal nějaký text, který je buď dalším políčkem občanům ČR nebo vzpomínkou na vlastní předky, kteří byli Čechy. V Lidových novinách se tak minulý týden objevil text o Rostově dědečkovi (ve stejný den o dvě hodiny později přibyl na blogu také článek o babičce Růženě). Pravda, editor text zkrátil asi o tři čtvrtiny, což mu sice prospělo, ale čtenář se nedozví takové zásadní věci, jako že Rostá má stejně jako jeho dědeček „bílý knír (...) ale plešatou hlavu ještě ne – jen šedivou“. Hedvíčkovy texty se tak šíří nejen spolu s nabídkami na viagru nebo zvětšení penisu, ale také v tištěném deníku, který čtou tisíce lidí. Rostá je prostě kanón!

Jiří G. Růžicka

Černá kronika starohradského zámku

Zastupitelé Starých Hradů se rozhodli, že definitivně přehlasují občanský odpor, který má původ v dlouhotrvajícím nesouhlasu s prodejem významné památky. Je dokonáno. Zámek je prodán, nicméně odpůrci tvrdí, že smlouva není platná.

Filip Horáček

V poloprázdném obřadním sále starohradského zámku začíná zasedání zastupitelstva. Sešlo se devět politiků a o něco početnější skupina obyvatel malé obce na Jičínsku. Nikoho nepřekvapí, když starosta Josef Miclík oznámí podepsání smlouvy o prodeji zámku. Odpůrci prodeje výsledek tušili dopředu, menší část ze 134 obyvatel se záměrem naopak souhlasí. „Na katastru nemovitostí je to už v pořadí třetí smlouva (tedy: smlouva o prodeji Rudolfu Sukovi) a pokud ministerstvo nebude rychle nárokovat své vítězství ve veřejné soutěži, tak to přepíšou na pana Suka,“ upozornil před pár dny aktivista Stanislav Penc, zakladatel sdružení Za záchranu Starých Hradů. Proti majiteli realitní kanceláře odpůrci nic nemají, vadí jim ale zvláštní politické manévry zastupitelů a jejich urputná snaha památku prodat přes trvalý nesouhlas většiny obyvatel. (O tom přinesl A2 kulturní týdeník reportáž v čísle 5/2007.) Mezitím zastupitelstvo zrušilo finanční komisi, jež měla za úkol kontrolu auditů a zjistila vážná pochybení v hospodaření s obecním majetkem. Nespokojenost části občanů však dodnes žije ještě jedna věc: vedení Starých Hradů slibovalo referendum, místo něj ale připravilo jen tři neplatné smlouvy o prodeji zámku Rudolfu Sukovi.

V první smlouvě byly za předmět prodeje označeny také nemovitosti, které v předloženém záměru obce chyběly. Druhá smlouva počítala s úhradami prostřednictvím splátek rozvržených na čtyři roky, což zákon o obcích nepřipouští (je to příliš dlouhá doba). Tyto nedostatky neopomněli odpůrci prodeje zastupitelům za jejich projevenou „vstřícnost“ připomenout a dokonce se obrátili na odbor ministerstva vnitra pro dohled nad obcemi. Uspěli jen napůl. Zastupitelé sice dle mínění ministerstva chybovali, nedostatky nicméně lze napravit. Ani druhá smlouva nebyla platná, došlo tedy na třetí. Obec uspořádala veřejnou soutěž, na níž museli zájemci zareagovat do patnácti dnů. Stroze, bez upřesnění podmínek projevil zájem i pan Suk. Vedle Františka Schlika, jenž se snažil na zámek sdužit restituční požadavky, se o památku začalo zajímat i ministerstvo kultury. Ministr Václav Jehlička dokonce osob-

Občané napadají prodej zámku, který vyhrálo ve veřejné soutěži ministerstvo kultury. Foto Filip Horáček

ně zámek navštívil. „Stát byl ochoten udělat v případě Starých Hradů výjimku tím, že by objekt zrekonstruoval a spravoval,“ říká ředitelka archivu Památníku národního písemnictví na starohradském zámku Eva Bílková. V obci se rozhodlo, že zámek připadne tomu, kdo přijde s nejvyšší nabídkou.

Dva vítězové, jeden zámek

Argumenty, kterými napadají občané třetí smlouvu, jsou dosud nejzávažnější. Majitel realitní kanceláře Suk totiž na veřejnou soutěž reagoval bez udání sumy, kterou by byl ochoten zaplatit, a tak zůstává nejvyšší nabídnutou částkou symbolická 1 Kč od ministerstva kultury. „Manželé Sukovi nabídli 30 milionů korun sice uvedli na podzim roku 2006, nicméně tehdy oznámení prodeje vyvolalo v obci takovou vlnu nesouhlasu, že nabídku stáhli,“ vysvětluje advokát Františka Schlika Tomáš Témín, proč má být vítězem soutěže ministerstvo kultury. Jenomže zastupitelé si myslí něco jiného a podepisují v pořadí třetí třicetimilionovou smlouvu s manželi Sukovými. Staré Hradě daly ministerstvu dopisem na vědomí, že kupní smlouva se Sukovými byla uzavřena. „Ministerstvo neztratilo zájem a napsalo v tomto smyslu obci dopis, koncipovaný ministrem Jehličkou a podepsaný jeho náměstkem. Na to bylo ministerstvo dotázáno obcí, zda to není falzifikát,“ vypráví ředitel Národního památkového ústavu Pavel Jerie. „Ministr kultury požádal pana starostu o vysvětlení jeho postupu a o sdělení, v jakém režimu probíhalo výběrové řízení na prodej zámku. Na tento dopis pan starosta dosud nereagoval,“ doplnil náměstek ministra kultury Milan Kupka. Dopisem coby údajným falzifikátem se Miclík nechtěl zabývat a stejný názor na věc má i devíticenné zastupitelstvo. „Za ministra to může podepsat kdokoli, kdo na to má oprávnění, tedy i jeho náměstek. Pokud si přejí komunikovat výhradně s ministrem, tak to už je hodně přitažené za vlasy,“ reagoval Schlikův právní zástupce.

Podle advokáta jsou všechny smlouvy neplatné. „Za deset let své advokátní praxe jsem nic takového nezažil. Smlouvy se neruší automaticky, musí k tomu být jednoznačný projev vůle,“ tvrdí. Prostředky na zámku má v pronájmu do roku 2015 Památník národního písemnictví. Tato smlouva zatím platí. Některé indicie však naznačují, že se tato příspěvková organizace ministerstva kultury může rušit. „Ředitelka Wolfová v září svolala poradou, kde se ptala, jestli je někdo pro zrušení instituce,“ říká Eva Bílková. Změna majitele zámku, v němž sídlí archiv PNP, by na platnost současné smlouvy neměla mít vliv. Je spíše otázkou, na jakou dobu se v zámeckých pokojích zabydlí vyhlášený vítěz Suk a jestli se dobytélům památky podaří uspět s trestním oznámením. Pokud budou mít u pověřených institucí štěstí, oslaví v dlouhém boji svůj první úspěch.

Svěží zelenou kartu pro migranty

Pracovní migrace má zejména ekonomické důvody a migranty lze v zásadě rozdělit do dvou kategorií: jedni odcházejí ze země původu cíleně, mají dostatečný integrační potenciál, jsou vzdělaní a ovládají jazyk. Takzvaní cirkulární migranti tvoří skupinu sezónních pracovníků, jejichž zásadním zájmem je vydělat si v zahraničí peníze nutné pro obživu, potřeby své rodiny a případné investice.

Milan Daniel

Dosavadní praxe se opírá o legislativu, která migrantům rozhodně není nakloněna. Zákon o pobytu cizinců doznal podstatné úpravy v loňském roce, kdy se musel přizpůsobit komunitárnímu právu. I jeho měkčí ustanovení jsou však v praxi obcházena. Cizincům ztěžuje život neuvěřitelná byrokracie. Zájemce o práci v ČR se k ní v některých zemích (např. Mongolsko, Vietnam) dostane při současné vízové praxi až po půl roce. Důvodem jsou nejenom lhůty pro vyřízení víz, ale i administrativa: vyřízení víza je oznamováno třeba s dvouměsíčním zpožděním. Dlouhé lhůty byly pro drtivou většinu zaměstnavatelů natolik nepřekonatelná překážka, že raději volili zkratky, jež (na legálním základě) vytvořili filutové, kteří na práci chudáků z Východu parazitují. V praxi to znamená například činnost ukrajinských „družstev“, v nichž za formálně stejných podmínek účinkují jak chlapi, jež jejich „klient“ naverboval v nějaké vesnické krčmě, tak

„klienti“, tedy zprostředkovatelé samotní. Ti ovšem z úpravy jen bezpracně a dobře těží. Ukrajinských „družstevníků“ je v ČR více než 16 tisíc! Na druhou stranu je ovšem nutno v této souvislosti zmínit, že lhůty pro vyřízení zaměstnaneckých víz se na konzulátech ČR na Ukrajině, která je největším dodavatelem migrující pracovní síly, výrazně zkrátily.

Do vědomí poučené veřejnosti se zapsal pilotní projekt Výběru kvalifikovaných pracovníků, jež administruje ministerstvo práce a sociálních věcí. Dobrá myšlenka ale strádá tím, jak jsou nastaveny již zmíněné parametry možnosti příchodu migrantů do ČR – projekt na tom nic nemění, takže drtivá většina z nyní zhruba šesti set jeho zahraničních účastníků do něj nevstoupila ze země svého původu, ale z českého území, přičemž jediným lákadlem je vidina dřívějšího získání trvalého pobytu.

Mechanismus, jehož účelem bylo přilákat do země zahraniční odborníky, se v důsledku legislativní restrikce neosvědčil. Po velkém váhání byl letos otevřen i pro Ukrajinu. Čekal se příval, z něhož nakonec skoro nic nebylo. Ukázalo se, že je třeba změnit základní pravidla, což v praxi znamená otevřít stavidla.

Potřebujeme odvahu

Impuls ke změně nepřišel od neziskových organizací zabývajících se lidskými právy, jak by možná někteří očekávali, ale od ministerstva průmyslu a obchodu. Na stávající praxi totiž na české straně nejvíce doplácí podnikatelské subjekty, které se potýkají s nedostatkem pracovníků. Ministerstvo navrhlo převzít myšlenku tzv. zelených karet, jež by byly udělovány kvalifikovaným migrantům s předpokladem zalepení děr na tuzemském pracovním trhu. Kvalifikovaní lidé totiž chybí, kam se úřad práce podívá.

Projekt právě nyní prochází mezirezortním připomínkovým řízením. Do návrhu se budou promítat nejrůznější zájmy; brzdou je například stávající zákon o zaměstnanosti, který nastavuje neúnosnou míru ochrany státi. Práce musí být v každém případě (a to i tehdy, ví-li příslušný úřad práce, že místo je Čechy neobsaditelné) nejprve nabídnuta českým zájemcům, teprve po zhruba třech týdnech je uvolněna i pro cizince. Projekt naopak počítá s tím, že pro držitele karet nebude platit minimální mzda, což je opatření reagující na kontraproduktivní podmínky pro získání podobných karet v Německu, kde zaměstnavatelé museli jejich držitelům garantovat násobky výdělků vycházejících z minimálních mezd. V parlamentu je současně projednávána další, snad již dvanáctá novela cizineckého zákona, která ovšem s žádnou vstřícností vůči lidem, které země potřebuje, nepočítá. Na nastavení projektu a míry jeho restriktivních pravidel závisí jeho úspěšnost. Na jedné straně můžeme vidět úspěšný model v Irsku, na druhé poměrně málo úspěšný v Německu. Jednoznačně hrozí byrokratizace celého procesu udělování karet a zpomalení systému hned na začátku.

Důchodová situace se v Evropě bude s přibývajícím lety spíše zhoršovat a proces lze zmírnit jen progresivními kroky, které budou uvážené, ale i odvážné. Léta se například zvažuje možnost odbourat institut pracovních povolení v oblastech a oborech s absolutním nedostatkem pracovních sil. I to by ovšem řešilo jen menší část problému – jak už bylo uvedeno, proces vystavení víza trvá na exponovaných českých konzulátech v době, kdy lze potřebnou informaci získat několikrát kliknutím, až pět měsíců. Projekt zelených karet předpokládá zkrácení doby pro vystavení víza na 1 až 2 měsíce. Opravdu by nešlo změnit ty měsíce na dny? Nenajdeme-li odvahu k tomu, abychom imigrační politiku ve vlastním zájmu změnila radikálně, předběhnou nás jiní Evropané. Za nos se ovšem budeme držet my.

Autor je jednatelem občanského sdružení Most pro lidská práva.

Prodeji zámku věnovalo zastupitelstvo na zasedání jen málo času. Foto Filip Horáček

Chèque Déjeuner. Radost, která šetří.

Jídelní kupony. Každodenní chvíle pohody, které potěší i ušetří.

Jídelní kupony patří k nejoblíbenějším zaměstnaneckým výhodám. V současnosti se díky stravenkám Chèque Déjeuner pohodlně stravuje více než 250 000 zaměstnanců po celé České republice. Stravenky jsou daňově uznatelným nákladem, nepodléhají dani z přidané hodnoty. Navíc jsou osvobozené od daně z příjmu a odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Jídelní kupony obdržíte v praktické šekové knížce včetně exkluzivních slevových kuponů!

UNIŠEK. Čtyři možnosti výběru, které potěší i ušetří.

Jedná se o poukázku, která v sobě zahrnuje 4 další: **Šek sport, Šek kultura, Šek zdraví a Šek vzdělání.** Poukázka je přijímána v široké síti smluvních provozoven: sportovních a kulturních zařízeních jako jsou bazény, solária, fitness, relaxační centra, kina, divadla, zdravotních a vzdělávacích zařízeních typu lázně, lékárny, masáže, rehabilitace, jazykové školy, autoškoly a celá řada dalších po celé ČR!

Šek dovolená. Bezstarostný odpočinek, který potěší i ušetří.

Šeky dovolená jsou přijímány v široké síti cestovních kanceláří, lázní a hotelů. Je to originální způsob jak odměňovat a šetřit zároveň, protože poukázky jsou osvobozené od daně z příjmu a sociálního a zdravotního pojištění na straně zaměstnance. Výše příspěvku je libovolná až do 20 000 Kč na zaměstnance a rok! Navíc máte možnost využít speciálních slev, které majitelům Šeků dovolená nabízejí někteří naši partneři jako bonus.

Dárkové kupony CADHOC. Překvapení dle vlastního výběru, které potěší i ušetří.

Jednoduchý a administrativně nenáročný způsob motivace zaměstnanců. Odměna, která nepodléhá dani z příjmu ani odvodům na sociální a zdravotní pojištění. Tato odměna může činit až 2 000 Kč na zaměstnance za rok. Odměňujte své zaměstnance, motivujte je k lepším pracovním výkonům a zároveň posilujte jejich pocit sounáležitosti s vlastní firmou nebo institucí! Dárkový kupon je viditelný výraz Vašeho zájmu a uznání.

Le Chèque Déjeuner, s. r. o. | Kotorská 16 | 140 00 Praha 4

telefon **261 210 367-9** | fax **261 210 366** | e-mail **klientskeodd@seky.cz** | web **www.seky.cz**

Plošná revize plánů na výstavbu dálnic se nekoná. Foto kraj-lbc.cz

Kosmetická úprava dálnic?

Zelení tiše ustupují z požadavků na přehodnocení dopravní politiky. Pokud se dočkáme revize plánů na výstavbu důležitých úseků infrastruktury, pak zřejmě v podobě, která bude minimální úlitbou těm méně znepokojeným voličům.

Oldřich Janeba

Tři nejkontroverznější dopravní stavby se možná dočkají variantního posouzení, po kterém léta volají aktivisté i odborná veřejnost. Půjde o dálnici D3 přes Dolní Posázaví, segment severozápadního okruhu kolem Prahy R1 a R55 na hranici s Rakouskem. Ostatní problematické trasy mají smůlu, ministr životního prostředí Martin Bursík jejich revizi nedokázal prosadit u svého resortního kolegy Aleše Řebíčka. Zbytek dálnic se tedy bude stavět podle socialistických receptů, které měla zamítnout už Paroubkova vláda, protože vycházejí z nereálných potřeb a zájmů a neberou ohledy na životní prostředí. Multikriteriální analýza, kterou vláda slibovala, se rovněž neuskutečnila – mohla by položit Topolánkovým lidem nepříjemné otázky. Jak ekonomicky a environmentálně smysluplné by byly jednotlivé projekty, se už nedozvíme. Je to smutná zpráva pro ekologickou obec a zneklidňující zpráva pro celou veřejnost.

Ten signál nešel přehlédnout. Ministr životního prostředí Martin Bursík v ostře sledovaném rozhovoru pro server aktuálně.cz prozradil své znepokojení nad trasováním několika nejkřiklavějších dálničních tahů. Vzkázal zcela jasně, že bitvu o dálnice nedá zadarmo.

Při vleklých spekulacích, jestli byl vstup Strany zelených do středněpravicové vlády vhodný, vzkázal předseda zelených, ať si každý přečte trojkoaliční program. Do té doby nevidaná odvaha modernizovat dopravu a energetiku skutečně vypadala lákavě, ale jásaní bylo předčasné. Potvrdilo se, že ODS, uvyklá vládnout všemi prostředky, dokáže své koaliční partnery ve vládnoucí mašinérii zcela semlít. Výsledný harmonogram silnic a dálnic je toho smutným dokladem. Zelení požadovali odklon od osobní dopravy k hromadné, maximální podporu železnici, vodní cestě, cyklistice a maximální ohledy na přírodu a zdraví obyvatel.

„Působí to na mě tak, že Martin Bursík pochopil, že neprosadí plošnou revizi dálničního systému, kterou sliboval, ale pouze vybrané úseky. A teď se to snaží prodat jako velký úspěch,“ napsal mi vlivný ekolog.

Rozpačitý kompromis

Přitom to dlouho vypadalo optimisticky. Na ministerstvo dopravy byl před rokem instalován zelený náměstek Petr Šlegr. Dostal pověření k přezkoumání dopravních staveb a zadání jejich alternativních studií. Když se ukázalo, že by opravdu mohlo dojít k zásadnímu přepsání pravidel naší dopravní politiky, přišel o svůj úřad a získal jej Jiří Hodač, který výsledky práce svého předchůdce rozmetal na marné kousky. Petr Šlegr opakovaně varoval své stranické kolegy, že tento krok nesmí nechat bez povšimnutí. Bohužel nedošel slechu ani od vedení strany, ani od tzv. „rebelující“ stranické opozice.

Martin Bursík vzkázal, že nebude mluvit vládnímu kolegovi do obsazování náměstků, stejně jako by nedovolil, aby se do toho mluvil jemu. Dvě hodiny před osudným zasedáním vlády oba ministři tvrdě vyjednávali a výsledkem je rozpačitý kompromis. Kromě nového posouzení tří kritizovaných tras má ministr životního prostředí zahájit se svým rakouským protějškem jednání o vedení dálnice R52 přes Mikulov a dopracují se obchvaty obcí, přes které vedou dálnice první třídy. Neuskuteční se však zmiňovaná celoplošná analýza prospěšnosti dopravních staveb ani přednostní postavení rychlostní silnice R35, která je nutná k ulehčení dálnici D1.

Také v případě tří avizovaných ústupků není vyhráno. Nikde není řečeno, jak bude variantní posuzování probíhat, a netřeba si dělat iluze, že ODS vyhoví do puntíku všem požadavkům zelených. Vzpomeňme na jednání Děti Země s hejtmánem Šulcem, který jim nabídl spolupráci na tunelu Kubačka, když odstoupí od svých žalob na D8. Ekologové tak učinili, ale občanští demokraté jejich požadavky stejně nevzali vážně. Pokud chce koaliční partner ODS něčeho v rámci vlády dosáhnout, musí tuto linii maximálně sledovat. Náměstek Hodač svůj dokument o budoucí výstavbě dálnic arogantně schovával v trezoru a nikomu nedovolil do něj nakouknout. Na pozdější revizi ministra Bursíka už bylo pozdě.

Dobře informovaný zdroj z ministerstva dopravy uvedl, že občanští demokraté si rozhodně z Bursíkových požadavků hlavu nedělají, prakticky je neberou vážně. Podobně Ředitelství silnic a dálnic pokračuje v přípravě proble-

matických úseků dál, jako kdyby žádná vládní dohoda neexistovala. „Nemáme informace, že by ministr Bursík prosadil ve vládě nějakou změnu vládního usnesení. Pokud k tomu dojde, tak se přizpůsobíme, ale celý proces příprav se zdrží,“ tvrdí tisková mluvčí ŘSD Martina Vápeníková. Čerpání osmi set miliard z EU na dopravní infrastrukturu zůstává tedy i nadále zahaleno pláštěm betonářské arogance.

Autor je publicista.

Prachuplná Praha

Ročenka Českého hydrometeorologického ústavu z roku 2006 nás informovala o nezáviděníhodném prvenství Prahy. V prašnosti, způsobené zejména dopravou, překonala metropole průmyslovou Ostravu a je nejprašnějším městem České republiky. Překračování limitů přitom nelze nijak postihovat.

Jarmila Johnová

Koncentrace mikročástic prachu je v metropoli třikrát vyšší než v sedmimilionovém Londýně a není na tom dobře ani ve srovnání s dalšími evropskými městy. Na osmdesáti procentech území Prahy překročilo naměřené množství hrubých částic o velikosti 10 mikronů povolenou hodnotu (41,6 mikrogramů na metr krychlový). Největším znečišťovatelem je pochopitelně doprava. Zejména nebezpečné pro zdraví jsou nejjemnější částice prachu, které dráždí dýchací systém, mohou na sebe navázat kancerogenní látky, a způsobovat tak rakovinu. Zdravotníci tvrdí, že mikročástice prachu jsou kancerogenní samy o sobě. Zvyšují nemocnost i úmrtnost na respirační onemocnění. V městských oblastech existuje silný vztah mezi rozptýlenými částicemi a dětskou úmrtností.

Legislativní paradox

Přecházím-li se psem přes vozovku, nepřinutím ho, aby míjel výfuk v těsné blízkosti. Zato maminky strkají kočárky s dítětem často přímo nad něj, když přecházejí silnicí. O tom, co a kolik toho miminka a malé děti v ulicích nadýchají, patrně žádné studie zpracovány nebyly.

Odpověď na otázku, jak je možné, že nikdo za překračování zákonem daných limitů nenese odpovědnost a nevyvozuje z ní žádné důsledky, je jednoduchá. Za porušení předpisů o kvalitě ovzduší totiž nejsou stanoveny žádné sankce. Nepomůže nám ani Evropská unie, která se obává přijmout závazná a těžko splnitelná opatření. Imisní limity pro prach se překračují kvůli dopravě totiž všude. V případě autodopravy je navíc problém v tom, že původce emisí není jeden, ale jsou jich miliony. Majitele vozidla je přitom možné postihnout jen za emise z jeho vozidla, nikoli za kvalitu ovzduší, na které se kolektivně podílel, tedy za imise. Svou roli sehrál i fakt, že imisní limit je sice závazný pro hodnocení kvality ovzduší, ale těžko ho lze vymáhat. Znečišťování je dokonale kolektivní a jeho parametry ztratily lidský rozměr, jsou jen technické. Hygienici byli zbaveni své odpovědnosti. Za kvalitu ovzduší odpovídá sice obec, respektive město, nemusí ale s kůží na trh, protože za porušení předepsaných imisních limitů nehrozí žádný trest. Stačí zpracovat plán na zlepšení kvality ovzduší a podávat zprávy Evropské komisi.

Nacházíme se tak v absurdní situaci, kdy disponujeme celkem kvalitním zákonem na ochranu ovzduší, který odpovídá evropským standardům, máme síť stanic monitorujících kvalitu ovzduší, zdravotníci vědí, že i krátkodobé vystavení smogu (zejména u dětí) poškozuje imunitní systém, a Praha si vytvořila smogový varovný systém, avšak k jeho spuštění je nutno překročit varovné limity pro oxid siřičitý, oxidy dusíku a ozon. V ochraně proti prachu to vše není nic platné. Zákon se překračuje, smogový varovný systém však není třeba provozovat, protože se nepřekračují varovné limity, a internetové stránky o kvalitě ovzduší na portálu města Prahy nefungují.

Promeškaná povodňová šance

Cestou k nápravě nemůže být nic jiného než stanovit sankce za porušení zákona, přesnou resortní odpovědnost za porušení zákona a vyvodit z ní pro autodopravu důsledky. K lepšímu ovzduší se nepropracujeme jinak než omezením automobilové dopravy v centrech měst a obcích, každodenní hygienou ulic (v 19. století se kropily ulice v Praze každý den) a rozšiřováním zelených oblastí clonících a filtrujících rušné komunikace. Na západ od nás je vstřícnost vůči automobilům o poznání nižší. V západoevropských městech se především rozšiřuje, zdokonaluje a upřednostňuje MHD. Londýn zpoplatnil cestu autem do centra, někde snižují počet parkovacích míst (např. Zürich), jinde zakládají čtvrtě bez aut (např. Brémy). V Amsterdamu si odhlasovali omezení autodopravy v referendu, rozšiřují se pěší zóny a oblasti, kde se smí jezdit jen 30 km/h (takzvané zóny Tempo 30) a populárním se stává i společné sdílení aut – tzv. carsharing (Německo). Uvědomělá města podporují stále více chodce a cyklisty. Nejúčinnější je vždy kombinovat více opatření, která se doplňují.

Jde o to, aby se našel odvážný politik, který by přesvědčil veřejnost, že mnohem praktičtější, příjemnější i zdravější pro jednotlivce i město jako celek je pohybovat se pěšky, na kole nebo MHD a zavést opatření, která by k takovým preferencím vedla. V evropských městech (Amsterdamu, Štýrském Hradci, Berlíně...) se o zklidňování dopravy zasloužili komunální politici. U nás se zatím nic podobného nestalo. Omezování automobilové dopravy se prosazuje všude špatně a odolat korupčnímu tlaku ze strany automobilové i stavební lobby vyžaduje velkou odvahu a podporu voličů. Škoda, že Praha nevyužila příležitosti po povodních, kdy byla autodoprava více regulovaná a více se využívala MHD a železnice, více se chodilo a jezdilo na kole a velká část Pražanů si takovou situaci pochvalovala i užívala.

Autorka působí v Nadaci Partnerství.

Když oranžová zešedne

Ukrajinci volili s pocitem, že nemají na výběr

Další díl nekonečného seriálu jménem ukrajinské volby máme za sebou. Skončil jednoznačným vítězstvím kontroverzní Julie Tymošenkové. Není ale důvod oslavovat.

ONDŘEJ SOUKUP

Někdejší premiérka Tymošenková vyhrála volby, i když získala o necelá čtyři procenta méně hlasů než Strana regionů premiéra Janukovyče. Při nižší volební účasti však dostala o 1,5 milionů hlasů více než minule. A z boje o premiérské křeslo ji zřejmě nikdo nemůže odstrčit.

Během tří let na Ukrajině proběhly troje volby a pokaždé se hovořilo o boji za demokracii, odvrácení katastrofy, všech se účastnili zahraniční pozorovatelé a pokaždé byly zaznamenány snahy o falšování výsledků. V roce 2004 končilo druhé funkční období prezidenta Leonida Kučmy, jehož režim se opíral o velké oligarchy, korupci, vyvažování zájmů velkých hráčů a zastrasování oponentů. Vlivný doněcký klan, ovládající uhelné doly a železářny na východu země, prosadil jako Kučmova nástupce doněckého gubernátora Viktora Janukovyče. V průběhu kampaně ale vyšlo najevo, že Janukovyč byl dvakrát trestán za ublížení na zdraví a podobné delikty. Tyto informace spolu s drsnými praktikami doněcké mafie, která se netajila tím, že hodlá rozšířit svůj vliv na celou zemi, vystrašily rodící se střední třídu, která podpořila kandidáta opozice Viktora Juščenka. Další události si všichni pamatujeme z televizních obrazovek. Pokus o otrávení Juščenka, falšování voleb, statisíce lidí v ulicích, opakování voleb a vítězství oranžových na Vánoce 2004.

Plamenná orátorka z revolučních tribun Julie Tymošenková ve funkci premiérky ovšem ukázala, že lze nepromyšlenými kroky během ně-

kolika měsíců zastavit do té doby trvalý hospodářský růst. Snahou o reprivatizaci několika tisíc podniků vydělala zahraniční investory. Záznamy telefonních odposlechnů ukázaly, že tvrdě lobuje za zájmy svého sponzora, oligarchy Igora Kolomojského. Neustálé konflikty s okolím prezidenta, především s jiným oligarchou Petrem Porošenkem přivedly Tymošenkovou k pádu. Kompromisní premiér Jechanurov dovedl zemi k opětovnému růstu a parlamentním volbám roku 2006. Tou dobou ovšem Naše Ukrajina ztratila velkou část svého kreditu. „Oranžoví demokraté“ se ukázali být podobně zkorumpovaní jako jejich předchůdci a prezident Juščenko se stále častěji místo politiky věnoval milovaným včelám a snaze o obrození ukrajinské kultury. Přesto však získaly oranžové strany většinu. Nedokázaly se ale dohodnout na postu premiéra. Tymošenková, která z oranžových získala nejvíce hlasů, ho chtěla pro sebe, proti čemuž protestovala Naše Ukrajina. Krize trvala několik měsíců a ve finále se smála Strana regionů, která získala nejmenší stranu oranžových, socialisty. Spekulovat, zda jsou pravdivé řeči o tom, že je regionálové koupili za celkem 300 milionů dolarů, je už bezpředmětné. Viktor Janukovyč se triumfálně vrátil do premiérského křesla.

Oranžoví se ocitli v opozici, což jim pomohlo zbavit se kariéristů. Ti z nich, kteří měli poslanecký mandát, přešli na stranu vládnoucí koalice.

Když se koalice přiblížila k vytvořeným 300 hlasům, tedy k získání ústavní většiny, zasáhl do

té doby pasivní prezident Juščenko. Prosadil rozpuštění parlamentu a vypsaní nových voleb. O ústavnosti jeho kroků sice většina pozorovatelů pochybuje, ale po dosažení dohody mezi politickými stranami se na konci září Ukrajinci znovu vydali k volbám.

Klasik tvrdí, že dějiny se opakují dvakrát. Jednou jako tragédie, podruhé jako fraška. Volební kampaň měla všechny rysy opakování. Na rozdíl od roku 2004, kdy lidé dobrovolně stáli v mrazu a oranžovou symboliku si kupovali za vlastní peníze, musely nyní strany demonstranty honorovat, aby vůbec někdo přišel. Kyjevští studenti to brali jako příjemnou brigádu a během kampaně demonstrovali za všechny strany, které jim zaplatily deset dolarů za pár hodin. Pocit rozčarování byl mezi voliči velmi silný. „A bude tam kolonka Postřílet je všechny?“, odpověděl otázkou vrátný v lugaňské ubytovně na můj dotaz, zda půjde volit.

Na mítinku Julie Tymošenkové v západoukrajinském Ivano-Frankivsku týden před volbami bylo jasné, že ochraptělá expremiérka neztratila své charisma, dav ale již neovládala tak jako před třemi lety. „Všichni jsou stejní zloději,“ rezignovaně prohodil jeden z kolemjdoucích.

Nakonec ale Ukrajinci hlasovat přišli. Již den pro volbách začaly opět nechutné tahanice. Prezident Juščenko vyzval k vytvoření velké koalice tří hlavních stran. Tymošenková rezolutně prohlásila, že v takovém případě odchází do opozice.

Autor je zpravodaj Hospodářských novin.

par avion

Od zářijových voleb v Maroku se očekávaly převratné změny, které měly i v této zemi na jihozápadním okraji Středomoří přivést k moci islámsky orientovanou stranu. Zdejší voliči však rozhodli navzdory předpokladům valné části pozorovatelů a na první místo vynesli stranu Istiqlál (Nezávislost), která byla součástí dosavadní vládní koalice. Islamisté ze strany Pokroku a spravedlnosti skončili až druzí, což bylo přinejmenším stejně překvapivé jako velmi nízká volební účast (37 procent).

Žádná revoluce se tedy na marocké vnitropolitické scéně s nejvyšší pravděpodobností neodehraje a dá se očekávat pokračování již tradiční symbiózy tzv. „Maghzanu“ – tedy mocenských struktur soustředěných kolem královského paláce a tradičních a politických stran, jež se samy označují jako „demokratický blok“. Muhammad al-Ašhab, který o situaci v Maroku zveřejnil článek v deníku al-Haját, očekává jen drobný posun, který bude spočívat zejména ve větší ochotě zmíněných stran vzájemně spolupracovat. Zatímco v minulém období vedla neschopnost „demokratického bloku“ dohodnout se mezi sebou navzájem ke jmenování nestraníka Idrise Džetu předsedou vlády, po letošních volbách se strany i král shodli na šéfovi Istiqlálu Abbásovi al-Fásim. Toho se po dramatických debatách uvolila podpořit i strana USFP (Socialistická unie lidových sil), která se nakonec podle slov svého předsedy rozhodla „pouze biologicky nepřežít v opozici“. Novou vládu nyní podle al-Ašhaba čeká mimo jiné nelehký boj na domácí frontě. Čelit bude zejména kritické ekonomické

situaci spojené s rychlým růstem cen spotřebního zboží. Byla to právě nespokojenost obyvatel s vývojem hospodářství, která podle komentátora vedla k relativně vysokému zisku islamistů ve volbách.

Zásadnější změny do dění ve středomořském regionu pravděpodobně přinese výrazný hráč ze severu – Francie. Prezident Nicolas Sarkozy nedlouho po svém nástupu do úřadu představil projekt Středomořské unie, která by byla jakousi jižní obdobou EU. Perspektivami Euro-středomořského partnerství ve světle zmíněného návrhu se 23. září zabýval Abdalláh Sáif v londýnském deníku al-Quds al-arabí. Podle něj v zásadě existují dvě možnosti, jak poslední francouzskou iniciativu chápat. Podle jedné interpretace se může jednat o důležitý impuls, který pomůže dát celému projektu Euro-středomořského dialogu novou dynamiku. Ta by mu mohla umožnit nalézt cestu z mrtvého bodu, kam se dostal za více než deset let své existence. Podle druhého názoru se však za posledními francouzskými postoji může skrývat pokus o to, uzavřít státům jižního Středomoří cestu k užšímu partnerství s EU. Projekt Středomořské unie by totiž jednou provždy stanovil kulturní, ekonomické a náboženské hranice mezi oběma břehy Mediteránu. Autor komenáře v londýnském listu se kloní spíše k prvnímu výkladu. Pokud bude totiž Sarkozyho projekt znamenat tečku za dosavadní podobou partnerství, nebude to prý vůbec na škodu. Až na pár výjimek, jako je intenzivnější kulturní spolupráce či bilaterální kooperace v oblasti bezpečnosti, jsou dopady „dialogu“ spíše okrajové. Intenzita obchodní výměny v rámci Středomoří se nedá ze zřejmých důvodů poměřovat napří-

klad s obchodní výměnou mezi USA a EU, kde ovšem žádný formální rámec podobající se středomořskému partnerství neexistuje. Sáif tak uzavírá, že ať budou důsledky Sarkozyho návrhu jakékoliv, lze ho v zásadě uvítat jako nový impuls, který je v této oblasti nezbytně potřeba.

Francie se angažuje nejen ve středomořském prostoru, ale i ve vzdáleném Perském zálivu. O jejich postojích vůči Íránu se rozepsal 30. září Hášim Sálih na stránkách deníku aš-Šarq al-awsat. V článku s názvem Francouzští intelektuálové a iránský problém se zabývá zřetelným rozdílem v přístupu k Íránu, který lze pozorovat mezi gaullistou starého stříhu Jacquesem Chiracem a jeho následovníkem De Villepinem a současným prezidentem Nicolasem Sarkozym. Názory posledně jmenovaného se podle Sáliha blížily názorům amerických neokonzervativců, kteří nevylučují ani silové řešení sporů mezi Západem a islámským režimem. V poslední době se ale postoje obou proudů francouzské zahraniční politiky podle Hášima Sáliha spíše sblížily. Autor se domnívá, že by tato skutečnost mohla signalizovat jisté oteplení vztahů mezi Chiracem (potažmo De Villepinem) a Sarkozym, což také znamená, že se francouzská administrativa navrátila k „vyváženému přístupu“ ve vztahu k blízkovýchodním problémům. Na jedné straně tak Francie nerezignuje na posilování transatlantických vazeb ani na diplomatický či ekonomický nátlak na Teherán, na straně druhé ale odmítá podřídit se válečným choutkám George W. Bushe. Zcela radikální přístup má tak podle autora komentáře zastánce již jen mezi některými intelektuály. Nejhlasiťjším jestřábem je přitom podle něj filozof André

Glucksmann. Ten údajně není schopen za žádných okolností přehodnotit svoji nekriticky proizraelskou a proamerickou politiku. Autor článku ho proto řadí k nejvýraznějším představitelům skupiny „francouzských neokonzervativců“.

V jordánském Ammánu stanul před soudem muž označovaný jako „básník al-Qáidy“, vlastním jménem Muhammad Husajn Sulajmán az-Zahírí. Informoval o tom deník al-Quds al-arabí. Šestačtyřicetiletý inženýr se podle obžaloby provinil urážkou královského majestátu. Od roku 2006 na webových fórech navštěvovaných džihádisty publikoval své vlastní básně opěvující Usámu bin Ládina, Ajmána az-Zawáhírího a Abú Músaba az-Zarqáviho. V rámci džihádistické internetové komunity se stal záhy populárním autorem. Az-Zahírí byl nakonec zatčen v souvislosti s básní Odpověď Samíhu Qásimovi, v níž se dopustil několikanásobné urážky jordánského krále. V básni si ovšem vyřizoval účty zejména s palestinským básníkem Samíhem Qásimem. Ten předtím odsoudil teroristický útok v Ammánu na konci roku 2005, přičemž vyjádřil svůj smutek nad oběťmi, které „zemřely rukou ďábla“. V inkriminované veršované odpovědi az-Zahírí ironizuje smutek palestinského básníka:

„Naříkáš nad nepřáteli a modloslužebníky!

Naříkáš nad hnízdem zrádců a lhářů, jež sloužili dvěma pánům.

A velebiš zrádce a služebníky Křižáků!“

Historicky zatím první soud s „umělcem“ podporujícím teroristickou síť al-Qáida byl protentokrát odročen a podle listu al-Quds al-arabí by měl pokračovat v nejbližších týdnech.

Z arabského tisku vybíral Zdeněk Beránek.

I malé státy mohou bojovat

Rozhovor s expremiérem Východního Timoru

Někdejší premiér Východního Timoru Mari Alkatiri hovoří o nedávných sporech s Austrálií a o důsledcích desítky let trvajících indonéské okupace.

ANDRÉ VLTČEK

Jak byste popsal současné vztahy mezi Indonésií a Východním Timorem?

Vztahy máme velmi dobré a to přesto, že k dořešení ještě zbývají některé problémy, jako například majetkové otázky a otázky hranic. Doufám ale, že i tyto záležitosti se podaří do konce roku vyřešit. A pak tu máme samozřejmě Komisi pravdy a přátelství, která se zabývá otázkami minulosti, a my čekáme na zprávy o jejích zjištěních.

Kolik se toho dá ve skutečnosti od této komise očekávat?

Bude velmi důležité, pokud se jim podaří popsat alespoň část pravdy. Oba národy to potřebují. Je to důležité pro proces demokratizace.

Může ale komise přinést vůbec nějaké závěry, když lidé v Indonésii dodnes nevědí, čeho se jejich vláda a armáda během okupace dopustily?

Nevědí to, ale skutečná řešení je možné najít jen tehdy, pokud budou obě strany dobře informovány. Pokud se toho podaří dosáhnout, můžeme začít nanovo. Komise se musí rozhodnout, zda je třeba snažit se dosáhnout spravedlnosti, nebo nabídnout amnestii. A obě vlády to musí pečlivě zvážit, aby jejich rozhodnutí posílilo přátelství a neohrozilo všechno, čeho jsme dosáhli.

Nemluvíme o drobnostech, ale o genocidě. Třetina vašeho národa během okupace zahynula, nebo zmizela...

Komise se otázkou zmizelých stále zabývá. Pracuje na tom i Červený kříž. Musí to být vyjasněno, řada rodin stále neví, kde a jak zahynula nebo zmizela.

Setkáváte se s vládními představiteli a čtete místní tisk. Máte pocit, že se tomuto tématu dostává adekvátní pozornosti?

Pro představitele státu není snadné se touto věcí zabývat, protože Indonésie zatím prochází procesem transformace od jednoho režimu k druhému jen velmi krátkou dobu. To musíme pochopit.

Vidíte nějaké podobnosti mezi tím, co se odehrálo ve vaší zemi, a současnými událostmi v Papui?

Ano, v Papui existuje určitý odpor. O tom dobře víme. V Acehu už to skončilo, ale na Papui jsou stále problémy.

Kam vlastně vaše země momentálně patří? Vyjednáváte s Pacifickým fórem, zlepšujete své vztahy s Indonésií, zatímco vztahy s Austrálií jsou napjaté. Čelíme dilematu malé země. Nacházíme se mezi dvěma regionálními bloky a musíme vážít své možnosti. Požádali jsme o členství v ASEAN (Sdružení zemí jihovýchodní Asie), stali jsme se členy ARF (Regionální fórum států ASEAN) a také máme určité výhody ze statutu pozorovatele při Pacifickém fóru. Bohužel ale momentálně není možné, abychom byli členy obou hlavních uskupení najednou. Chtěli bychom nadále spolupracovat s Pacifickým fórem, i když budeme členy ASEAN. Možná se ale jednoho dne věci změní a dovolí nám být členy obou.

Jaké vztahy má dnes Východní Timor s Austrálií?

Když jsem byl předsedou vlády, pokoušel jsem se bránit zájmy svého lidu. Nijak jsem proti Austrálii nevystupoval, ale někteří lidé intepretovali moji činnost jako postup proti Austrálii. Musel jsem se v té době zabývat mimořádně složitými záležitostmi, týkajícími se zdrojů, které jsou pro moji zemi naprosto klíčové. Jedná se o bohatství v Timorském moři. Snažil jsem se získat pro svůj lid co nejvíce. To není žádný zločin.

Došlo ale na měření sil s Austrálií, které nakonec skončilo určitým kompromisem. Jste s ním spokojeni?

Pořád nejsme úplně spokojeni, protože si myslíme, že by nám mělo patřit sto procent toho, co se tam vytěží. Jenže je pořád lepší mít polovinu než vůbec nic.

Obraceli jste se na nejružnější mezinárodní soudy a instituce. Austrálie ale nakonec prohlásila, že se na ní rozhodnutí Mezinárodního soudu pro námořní hranice nevztahují. Co jste pocítovali při soupeření s tak mocnou zemí?

Budme realisty. Takhle je prostě svět nastavený. Jsem přesvědčený o tom, že kdyby k soudu nakonec došlo, museli bychom vyhrát. Sám jsem právník a konzultoval jsem to s řadou lidí z jiných zemí. Věřil jsem si. Jenže Austrálie se nakonec rozhodla k tomu kroku. Mezinárodní soud není to samé co domácí soudy. Nemůžete se k němu prostě odvolat, pokud druhá strana neuznává jeho jurisdikci. Taková situace pochopitelně nahrává velkým mocnostem. Malé země mohou pouze bojovat tak dlouho, dokud neusoudí, že při stávajících pravidlech už těžko mohou získat více. A pak to musí přimout.

Lidé se zde na vývoj situace ve vlastní zemi dívají s určitým zklamáním a hořkostí. Jaká je nyní pozice strany FRETILIN?

I přesto jsme poslední volby vyhráli. Ale těch pět let, kdy jsme vládli, bylo velmi složitých. Měli jsme ústavu, vládu, prezidenta a parlament, ale stát jako instituce nefungoval. Všechno, včetně právního systému, jsme museli vybudovat od začátku. Pokud nemáte funkční stát, nemůžete rozvíjet nějakou koherentní sociální a ekonomickou politiku. Jenže bylo velmi těžké vysvětlit to lidem, kteří přijali nezávislost s velkými očekáváními. Tato očekávání jsme nebyli v krátkém čase schopni splnit. Lidé bojoval za nezávislost 24 let. Jenže když zvítězili, nebylo možné udělat všechno přes noc. Museli jsme budovat zároveň národ i stát.

A jak bylo podle vás toto budování úspěšné?

I když vezmu v úvahu krizi, ke které došlo v roce 2006, byl to úspěch. Dosáhli jsme solidní makroekonomické a fiskální správy. Vytvořili jsme právní systém a dali zemi fungující instituce. Jsem i nadále přesvědčen o tom, že jsme za čtyři roky dosáhli tolik, co mnohé země za deset nebo dvacet let. Zdědili jsme zemi prakticky bez peněz. Nepatřil nám ani halíř a všechno jsme museli pořizovat z peněz od dárců. Díky úspěšnému vyjednávání s Austrálií teď už ale máme vlastní rozpočet. A politikům se hned lépe slibuje. V letech 2002 až 2005 jsme však lidem žádné realistické sliby dávat nemohli.

Myslíte, že mohou příjmy z ropy a zemního plynu situaci na ostrově opravdu dramaticky změnit?

Pokud bude s těmito zisky dobře nakládáno, může se celková sociální a ekonomická situace prudce změnit.

Vaše strana FRETILIN byla původně levicovým hnutím. Do jaké míry je to pořád pravda?

FRETILIN nikdy nebyla marxistickým hnutím. Byli jsme frontou, která se snažila zahrnout všechny. A když zahrnete všechny, nemůžete být moc ideologičtí. V roce 1981 deklaroval tehdejší vůdce Xanana Gusmao, že FRETILIN je marxisticko-leninskou stranou. Brzo ale zjistil, že udělal chybu. Pak se od toho snažil distancovat všemožným způsobem. Dnes je FRETILIN plným členem Socialistické internacionály.

Co to ale tady na Východním Timoru znamená?

Prakticky se musí FRETILIN, tak jako každá strana, která vyhraje volby, potýkat s reálnými problémy: chudobou, potřebou lepšího vzdělání a zdravotní péče. Naše ústava zaručuje bezplatné vzdělání a zdravotní péči. Největší problém je ale vymýcení chudoby. Pokud v těchto otázkách nedosáhnete jako vláda pokroku, nemůžete přežít. V hlavním městě Dili se dnes diskutuje o programu nové vlády a je už zcela jasné, že nepůjde o nic jiného než o čistou kopii plánů, kterými se řídila moje dřívější vláda. Tvrdí, že změní to či ono, ale ve skutečnosti nepůjde o velké změny, spíše o kontinuitu. Rozdíl je jen v tom, že teď mohou více slibovat, protože mají víc peněz.

Jakým směrem tahle politika míří?

V letech 2005 a 2006 jsme již začali s určitými změnami. Začali jsme věnovat větší pozornost rozvoji místních komunit, bývalým bojovníkům, veteránům, vdovám a sirotkům. Jakmile začaly přicházet peníze z ropy, zvýšili jsme dvakrát rozpočet. Teď je trojnásobný. Zahájili jsme programy na rozvoj zemědělství. A snažili se o decentralizaci, když jsme do pilotních projektů zahrnuli čtyři oblasti.

Velkým problémem zůstává vzdělávací systém.

Naše populace činí asi jeden milion lidí a z toho je 300 tisíc dětí nebo i dospělých, kteří by měli chodit každý den do školy. Potřebovali bychom pro ně nejméně 6 až 7 tisíc kvalifikovaných učitelů. Přišlo k nám 300 učitelů z Portugalska a snažíme se získat stejný počet z Indonésie. Jenže se potýkáme s jazykovými problémy. Mnoho lidí stále ještě nemluví pořádně portugalsky a přitom již zapomínají indonéštinu.

Autor je novinář, filmař, spisovatel a ředitel Asiana Press Agency.

Mari Alkatiri. Foto André Vltček

Mari Bim Amude Alkatiri (1949) byl prvním premiérem nezávislého Východního Timoru. Do úřadu nastoupil v květnu 2002. Rezignoval po politických nepokojích v červnu 2006. Je generálním tajemníkem Revoluční fronty za nezávislost Východního Timoru (FRETILIN). Podílel se na vyjednávání o právech na těžbu ropy v Timorském moři. Při něm se těšil podpoře Portugalska, čelil však zájmům australské vlády.

Gabriel Chifu

Tolerantní shrnutí všeho, co prokázalo svou životnost

V rámci seriálu portrétů současných světových spisovatelů nyní představujeme rumunského básníka a romanopisce Gabriela Chifu z generace „osmdesátníků“ – výrazné skupiny, díky níž se rumunská literatura začlenila do aktuálního proudu světové literatury.

LIBUŠE VALENTOVÁ

Označení „osmdesátníků“ se v rumunském kontextu týká literátů, kteří od počátku osmdesátých let 20. století začali vystupovat jako názorově vyhraněné a poměrně soudržné seskupení. V poválečných osudech literatury, silně zasažených ideologickými a politickými faktory, šlo o druhé výrazné generační vystoupení po tzv. generaci šedesátých let (Ana Blandiana, Marin Sorescu, Nichita Stănescu aj.), jež vyvázala literaturu z jejích služebných rolí a odvážně změnila optiku pohledu na současnost i minulost. Dnešní „osmdesátníci“ jsou autoři středního věku, kteří vědomě či intuitivně navazují na meziválečný modernismus i na experimenty šedesátých let, avšak od předchůdců se odlišují důrazem na tvůrčí individualitu a na textovou povahu literárního artefaktu, rozkládáním zavedených forem, smyslem pro ironii a grotesku. Mnozí z nich (např. přední

představitel a mluvčí „osmdesátníků“ Mircea Cărtărescu) svou básnickou a esejistickou tvorbu charakterizují jako postmodernismus a živě reagují na aktuální dění ve světové kultuře.

K této početně silné a talentované generaci patří také Gabriel Chifu. Narodil se v roce 1954 ve městě Calafat ležícím na Dunaji, v jižní části Olténska. Po lyceu se zaměřením na matematiku se přihlásil na elektrotechnickou fakultu v Craiově, kde roku 1979 absolvoval studium elektroniky a automatizace. Několik let pracoval jako inženýr ve svém oboru, na nějž ostatně nikdy nezanevřel, ale časem našel své životní poslání v literatuře, jíž se věnoval již od studentských let, kdy organizoval literární kroužky a časopisecky publikoval první verše. Nedávny padesátník má dnes na svém kontě deset básnických sbírek, od prvotiny *Sălaş în inimă* (Přístřeší v srdci, 1976) po autorské antologie *Lacătul de aur* (Zamknuto na zlatý zámek, 2004) a *100 de poeme* (100 básní, 2006). Kromě toho je znám i jako romanopisec, jehož šest románů vydaných v letech 1987 až 2004 bylo příznivě přijato literární kritikou i čtenáři. Od roku 1991 je šéfredaktorem měsíčníku *Ramuri* (Ratolesti), který vychází v Craiově, avšak díky úrovni publikované původní tvorby a eseistiky není považován za „provinční“ časopis.

Tázání bez odpovědi

Chifova básnická tvorba se vyznačuje velkou vnímavostí jak vůči reálnému světu, tak vůči světu literárnímu, knižnímu. Sám autor ji definuje jako „hérakleitovskou“, vyznávající nepřetržitost dění a proměn. Jeho lakonické básně psané volným veršem mají nejčastěji podobu tázání vyvolaného konkrétním prožitkem, vyjadřují okamžik zastavení a zamyšlení, aniž by nabývaly vědouce odpovědi. Čtyřveršový *Hymnus* vystihuje jeden takový moment, v němž se člověk konfrontuje s kosmem: „Slunce mi diktuje své světlo / a volá na mne z hlubin tajemství: / jak bouří vstřebej mou bytost bez konce, / přepiš mě!“ V každé sbírce zralého období se objevují „pravidelné chvilkové ponory do smrti“: „Každá z těch nekonečných vteřin / se podobá hrobu, / v němž jsem usazen / jak vlaštovka v hnízdě. / Přecházím z jedné do druhé, / osahávám si hroby, zkouším smrt, / jako v obchodě, kde si člověk navleče / napřed jedny šaty a potom druhé, / než najde ty, co mu dobře padnou. / (...) Ještě pořád neznám svou Míru?“

Vedle existenciálních prožitků najdeme v Chifově tvorbě i vyjádření zkušenosti se zcela určitou společenskou situací, což se týká především básní ze sbírky *Povestea țării latine din Est* (Příběh románské země na Východě, 1994), jež prostřednictvím drobných všedních detailů dospívají k vykreslení atmosféry bídy a zoufalství za Ceaușeskovy diktatury. Kromě reality však básníka inspiruje i veškerá dosavadní lyrika, s níž chce vést dialog. Jeho programem je „otevřená poezie směřující k syntéze, k tolerantnímu shrnutí všeho, co prokázalo svou životnost“. Zejména poslední sbírky dokládají autorovu snahu vytvářet osobité básnické palimpsesty, v nichž se nekonfliktně setkávají ozvuky z rumunské a světové moderní lyriky (Mihai Eminescu, T. S. Eliot, R. M. Rilke, Paul Valéry, Fernando Pessoa aj.).

Aktualizace nepřizpůsobivosti

Po vydání pěti básnických sbírek se Gabriel Chifu vydává na dráhu romanopisce. Svě

příběhy začleňuje do historického rámce 19. a 20. století, ale více než na evokaci dobové atmosféry se soustřeďuje na ironicky pojaté morální studie vyhraněných lidských typů. Protagonista románové prvotiny *Unde se odihnesc vulturii* (Kde odpočívají orli, 1987) je zajatcem představy o své nevyléčitelné nemoci; podobně i ostatní postavy z maloměstského prostředí vykazují různé zvláštnosti v psychologii a ve společenském jednání. Autorovo vyprávění postupuje na první pohled přímočaře a průhledně, ale za tímto zdánlivým realismem se skrývá rovina symbolických významů a podobenství – na tradičním půdorysu „provinčního románu“ tak vzniklo mnohvrstevné dílo schopné zaujmout současného čtenáře. S výrazným lidským, ale také literárním typem se setkáváme i v následujícím románu *Valul și stâncă* (Vlna a skála, 1989): jde o nepřizpůsobivého hrdinu nepochopeného okolím, v tomto případě ještě naplň patriarchální společnosti konce 19. století. Tento typ zvaný „inadaptabil“ má v rumunském písemnictví obsáhlou historii, již Chifu respektuje, ale zároveň obohacuje o ironický pohled postmoderního glosátora.

Totalita a nadpřirozeno

V letech následujících po pádu komunistického režimu vydal Chifu další tři romány, *Maratonul învinșilor* (Maraton poražených, 1997), *Cartograful puterii* (Kartograf moci, 2000) a *Povestirile lui Cesar Leofu* (Vyprávění Cesara Leofa, 2002), avšak dosud největší čtenářský úspěch a renomé uznávaného romanopisce mu přineslo jeho šesté románové dílo, *Visul copilului care pășește pe zapadă fără să lase urme sau Invizibilul, descriere amănunțită* (Sen dítěte, jež kráčí po sněhu, aniž zanechává stopy, neboli Neviditelné, podrobný popis), vydané prestižním nakladatelstvím Polirom v roce 2004. Na rozdíl od předchozích próz v něm hraje významnou roli fantastično s nadpřirozenými bytostmi a pohádkovými možnostmi přesunů v čase a prostoru (na to ostatně upozorňuje podtitul knihy: „román i cosi jako pohádka“).

Autor nás uvádí do smyšleného městečka Serenite v historicky konkrétním roce 1956. Dvanáctiletý Benjamín, nejmladší syn profesora Knížete, umírá nešťastnou náhodou při sáňkování a z božího úradku zůstává v jakémsi očištění vysoko nad zemí, neboť do nebe má být vpuštěn až poté, co zemřou všichni členové jeho rodiny. Chlapec toužící po svých blízkých získává od anděla Lazara možnost s nimi komunikovat alespoň ve snu; jeho deset snů, v nichž se mu postupně vyjevují pohnuté osudy rodičů a sourozenců, má na rozdíl od pohádkového rámce povahu drsně realistického vyličení obzvláště kruté fáze totalitního režimu v Rumunsku. I v této tragické realitě však autor nachází postavy a jevy působící groteskně, jak o tom svědčí v tomto čísle uveřejněná ukázka, v níž vystupují dva typičtí představitelé „lidové moci“ z padesátých let.

Před několika měsíci dokončil Gabriel Chifu svůj nejnovější román s názvem *Relatare despre moartea mea* (Zpráva o mé smrti); na pultech knihkupectví by se měl objevit před koncem roku. Při své poslední návštěvě Prahy letos v červenci autor prozradil, že děj jeho sedmého románu se bude částečně odehrávat v našem hlavním městě.

Autorka je romanistka.

Gabriel Chifu. Kresba Jiří Franta, 2007

Literatura v epoše obrazů

S Gabrielem Chifem o okraji, postmodernismu a střední Evropě

Libuše Valentová

V 19. století, v době národního obrození, přisuzovali čeští i rumunští intelektuálové literatuře velmi významnou úlohu ve vlastenecké a občanské výchově lidu. Ve 20. století, zasaženém totalitními režimy, se spisovatelé často projevovali jako „morální svědomí“ národa. V současné době se zdá, že literatura už nenávratně pozbyla své společenské role a stala se pouhou zábavou, srovnatelnou s populární hudbou, televizními seriály nebo počítačovými hrami.

Nebo si přece jen myslíte, že literatura v dnešním světě znamená něco víc?

Máte pravdu, že v našich zemích literatura a spisovatelé hráli v minulosti důležité role, mnohdy to byly dokonce role protagonistů. Neodehrávaly se jen na literární scéně, nýbrž přecházely do společenského dění a ovlivňovaly veřejný život. S trochou nostalgie si uvědomujeme, že spisovatelé tenkrát představovali nezpochybnitelné centrum společnosti, což dnes už zdaleka neplatí. V naší době se literatura dostala na okraj. Proč k tomu došlo? Existuje několik vysvětlení, z nichž jako první se nabízí přelom historických epoch: opustili jsme Gutenbergovu galaxii a vstoupili do jedné fáze globální vesnice. Už nám neporoučí ideologie, nýbrž imagologie; už nevěnujeme pozornost slovu, nýbrž obrazu, jemuž se klaníme a jsme na něm závislí. Důsledkem této historické a technické proměny je to, že literatu-

ra se v mnoha případech uchyluje k jakýmsi převlekům: setkáváme se s ní v jiných sférách umění nebo například v televizi, a to i v televizních zprávách; všude nám předkládají příběhy, které jsou fikcí i literaturou. Máme bytostnou potřebu fikce a v tom se lidská povaha nemění. Stalo se jen to, že tuto potřebu uspokojujeme jinými způsoby.

Vraťme se k vaší otázce. Nepochybně se musíme smířit s tím, že literatura je na okraji veřejného zájmu; alespoň v Rumunsku to zcela jistě platí. Přesto se domnívám, že tento okraj může být osvěcující. Podle mého názoru je role spisovatele i nadále významná, navzdory tomu, že naši současníci nejsou schopni nebo ochotni si to uvědomit. Vždyť přece dobrý spisovatel dělá pro dnešní svět to, v čem nemůže nikdo jiný uspět: vytváří přesvědčivý obraz doby a společnosti – takový, který přetrvává. Spisovatel je zrcadlo, jež zajišťuje projekci současných pro následující generace.

Tvrdíte, že vaše generace je „postmodernistická“, neboť žije v pokročilém postmoderním věku a nemůže nereagovat na ducha doby. Mohl byste upřesnit, co pro vás a obecně pro „osmdesátníky“ znamená postmodernismus v literatuře?

Nevím, co znamená postmodernismus pro ostatní, ale pro mne je to něco, čemu se nelze vyhnout. Postmoderní postoj předpokládá ochotu ohlédnout se zpátky na všechny dosavadní literární zkušenosti a schopnost uplatnit je (jako kulturní citaci) v prospěšné syntéze. Postmodernismus znamená, že na jednu misku vah klademe sebe jako autora a na druhou všechny podoby a formy literárního výrazu, jež osvědčily svou životnost. Lze říci, že postmodernismus je projevem intelektuální otevřenosti a dialogu. „Nové“ se rodí mimo jiné i propojováním různých „starých“ předloh. Každý spisovatel si musí

uvědomit, byť s pocitem lítosti, že jeho umění je „datováno“ a má omezený „termín platnosti“. Z této danosti nás může vysvobodit relativizující postmoderní postoj, který přejímá to, co je životaschopné, a pomáhá nám postupovat kupředu při občasném ohlížení zpátky.

Mezi současnými rumunskými spisovateli jsou spíše výjimkou ti, kteří se ve stejné míře a stejně úspěšně věnují poezii i rozměrnější próze. Jak je to s dvěma tvůrčími osobnostmi, které koexistují v osobě Gabriela Chifa? Spolupracují mezi sebou, anebo se sváří?

Myslím, že v mém případě tyto dva druhy literární tvorby, tj. poezie a román, fungují komplementárně, jsou součástí jednoho celku (ještě však musím upřesnit, že do tohoto celku patří i esej jako koření nezbytné k tomu, aby recept byl úplný). Kdysi jsem použil tohoto příkladu: na začátku své literární dráhy, když jsem psal jenom verše, jsem byl jako člověk, který místo chůze poskakuje na jedné noze. Teprve když jsem začal psát román, stal jsem se normálním chodcem, který umí používat obě nohy.

Ona komplementárnost mezi poezií a románem funguje dosti zvláště: když mě unaví verše, odpočinu si u prózy, a naopak. Jeden druh tvorby se stává zdrojem energie pro pěstování toho druhého. Přitom ovšem dodržuji princip, podle něhož je třeba respektovat normy vlastní poezii a románu, navzájem velmi odlišné. Toto literární „chameleónství“ mi vyhovuje, rád se proměňuji a rozdvíhám prostřednictvím textů. Je to jako by mi bylo dáno žít několik životů místo jednoho jediného. Při tvorbě neustále hledám způsoby, jak rozšířit a obohatit své bytí.

Pokud se nemýlím, z evropských měst vás přitahují zejména města střední

Evropy, například Vídeň, Praha nebo Drážďany. Co pro Vás znamená pojem „Mittleuropa“? Podle některých intelektuálů (z Rumunů by to byli Cornel Ungureanu a Norman Manea) je to reálný a stále živý fenomén, podle jiných tento historický pojem už v dnešní době ztratil význam.

Řekněme, že historický model, který dal vzniknout ideji Mitteleuropy, se již vyčerpal a nefunguje explicitně a programově. Přesto však kulturní Mitteleuropa existuje jako rozptýlená a implicitní skutečnost, která generuje určitý styl obydlí, jistý typ města – mám na mysli město, v němž respekt k pravidlům, geometrii a solidně provedené práci vytvořil zvláštní monumentálnost, která zasluhuje čím dál větší obdiv a ocenění v dnešní době, kdy se všude roztahuje efemérnost a kýč.

Pokud jde o zmíněná tři města, opravdu mě velmi přitahují. (V závorce však budiž řečeno, že jsem nenasytný cestovatel a zajímají mě všechna možná místa v Evropě i jinde. Stává se, že důvod, proč mě nějaké místo láká, je přesně opačný než ten, proč se mi zamlouvá nějaké jiné místo...). Vídeň, Praha a Drážďany mě lákají proto, že patří do středoevropského kulturního prostoru, ale můj vztah k městu je vždy ryze osobní: mohu se zamilovat do města jako se zamilujete do ženy. Tak jsem se například zamiloval do Prahy. Pro lásku není třeba hledat vysvětlení. V případě Prahy by však bylo možné vysvětlit mé okouzlení tím, že seznámení překonalo veškeré očekávání: V tomhle městě vás vedle typicky středoevropské monumentálnosti překvapí jeho zvláštní poezie, mocná a dech beroucí, současně zářivá i melancholická. Anebo je má náklonnost k Praze spojena s duševními stavy, jež jsem prožíval při návštěvách tohoto města. Vždycky jsem tu byl v doprovodu lidí, kteří pro mě hodně znamenají.

INZERCE

tina b.
The Prague Contemporary Art Festival

VÁS ZVE NA HLAVNÍ ČÁST
DRUHÉHO ROČNÍKU
FESTIVALU SOUČASNÉHO UMĚNÍ
PRAHA

27.9. — 20.10. 2007
EKOTECHNICKÉ MUZEUM
(Stará kanalizační čistírna)
Papírenská 6, Praha 6

PROJEKT LAPIDÁRIUM
Lapidárium Národního muzea
Výstaviště 422, Praha 7

www.tina-b.com

hlavní partneri
SAMSUNG
Atlas
KATON GROUP
hlavní mediální partner
metr

Husákovo 3+1
Bytová kultura 70. let

Od 3. října 2007, pondělí – sobota, 10 – 18 hodin
v Galerii VŠUP, nám. J. Palacha 80, Praha 1
22. října proběhne v rámci dernisáže výstavy
od 17 h aukce vystavených předmětů.
www.husakovo.net

A2 kulturní týdeník
RADIO 1 91,9 FM
DESIGN CENTRUM
GALERIE KLATOVY
KLENOVÁ
REALISK
UP Umělec
era 21 u(p)m
des-ignblok 07
ar&antiques

**odměňte své klienty
a zaměstnance**

Chcete poděkovat svým zákazníkům
za jejich věrnost nebo odměnit
zaměstnance za jejich práci?

Dárkové knižní poukázky
v hodnotách 50, 100, 200 a 500 korun
jsou ideálním řešením - ať už jde o Vánoce,
životní či firemní jubilea, věrnostní programy
a jiné příležitosti.

Prosím, kontaktujte nás,
rádi Vám poskytneme podrobnější informace:

Knihkupectví Kanzelsberger
Zdeněk Fekar | odd. marketingu
tel. 607 990 241 | mail marketing@kanzelsberger.cz
Jana Masaryka 56 | 120 00 Praha 2

Naše prodejny najdete po celé republice:

Beroun | Brno | Čelákovice | České Budějovice | Děčín
Hradec Králové | Jindřichův Hradec | Karlovy Vary
Kladno | Kroměříž | Mladá Boleslav | Most | Olomouc
Ostrava | Pardubice | Plzeň | Plzeň | Praha | Přerov
Rakovník | Strakonice | Tábor | Teplice | Trutnov
Ústí nad Labem | Zlín | Žďár nad Sázavou

kanzelsberger

Sen dítěte, jež kráčí po sněhu

Dokončení ze s. 1

„Podívej, soudruhu Fanache, víš, že do prvního musíme deportovat novou várku těch nepřátelských elementů, které ohrožují výstavbu nového řádu v naší zemi.“

Soudruh Gârmoci byl sám na sebe pyšný, jak to pěkně vyjádřil: „nepřátelské elementy, které ohrožují výstavbu nového řádu v naší zemi“. Tenhle výraz našel ve stranickém deníku „Jiskra“ a naučil se ho nazpaměť, aby ho mohl použít při každé vhodné příležitosti. A ta příležitost nastala právě teď. On totiž soudruh Gârmoci měl také problém, ale jiného druhu než Fanache: neuměl se pořádně vyjádřit, a to bylo na překážku jeho vzestupu. Když měl mluvit, nenacházel vhodná slova; vynořovala se mu až po velkém úsilí a se zpožděním. Jak je pak pracně dával dohromady, většinou se mu nepodařilo vytvořit větu, která by měla hlavu a patu. Kolikrát jen se na něj obořil soudruh Cameniță, když spolu něco sepisovali: „Proboha, tak už se vymáčkni, pitomče!“ Samé takové potíže: chudá slovní zásoba, hrubky ve shodě a tak dále; ale když on neměl čas chodit do školy, zapojil se do dělnického hnutí, teprve oheďdy ho vzali na večerní studium lycea, kde dostával pochopitelně samé jedničky, dokonce i z literatury a z ruštiny, šlo to po stranické linii, bodejť, kdo by se taky odvážil dát okresnímu tajemníkovi jinou známku než jedničku?

Gârmoci se na chvíli odmlčel, vyčerpán tím, jak se pln revolučního zápalu vypořádal se správnou formulací, a pak dodal:

„Ale kvůli tvému návrhu sme ve zpoždění, sou'hu Fanache, protože tys říkal, že počkáme až po svátcích.“

Fanache si pamatoval naprosto přesně, že ten, kdo navrhl celou záležitost odložit na dobu po svátcích, nebyl on, nýbrž právě soudruh Gârmoci. Nijak se však neohradil, protože měl vyvinutý čich na situace tohoto druhu a věděl, kdy je možné prvnímu tajemníkovi odporovat, a kdy je naopak lépe mlčet.

Gârmoci pokračoval:

„Nemůžeme moc dlouho váhat, váhání neslouží revolucionářům ke cti!“

A po další pauze:

„Nebudem to protahovat; do zítřka do půlnoci bude připravený ten vlak, kterej odveze nepřátele tam, kde už nebudou moct škodit dělnický třídě. Sou'hu Fanache, připravils seznam osob zařazenejch do týdle várky?“

„Jestli jde jenom o tohle, soudruhu první tajemníku, tak to mám pod kontrolou, všechno jsem už zajistil a čekal jsem jenom na signál: do čtyřadvaceti hodin je všechny seberu, všech třicet, a předám je do vlaku. Provedu!“ halasil Fanache, spokojen se svou zdatností v tomto ohledu a zřejmě i vzrušen připravovanou operací. Nic mu nedělalo větší potěšení než zatýkat lidi, vidět je, jak se před ním ponížují, zatímco on si před nimi hraje na všemocného; když se mu zachce, může jim dát přes hubu, až jim vytryskne z nosu krev, anebo jim může plivnout do obličeje nebo na brýle, přesně tak, trefit se plivancem přímo na sklo brýlí, to ho vždycky náramně potěší, čert ať vezme tyhle ubožáky, co se kdysi tvářili, že jsou někdo, jenomže kolo se otočilo, a oni jsou mu teď vydaní na milost a nemilost, plazí se před ním po kolenou a líbají mu ruce. Kdykoli se mu zachtělo, znásilňoval jejich dcery, dělal si pohodlí v jejich domech, rozvaloval se v holínkách a v koženém kabátě v jejich načechraných postelích a konal potřebu do bělostných záchodových mís obložených keramikou... všem vám patří nakopat do...!

Ze snění ho vytrhl Gârmociův nervózní hlas: „Říkals třicet?“

„Třicet, soudruhu tajemníku, tak zněl rozkaz!“

„No, možná to bylo třicet, tedka je ale změna, v tomhle telegramu to píšou jasně: jedna-třicet! A tenhle rozkaz musím poslechnout, to je pro mě svatý příkazání. A tak, sou'hu Fanache, musíme na seznam připsat ještě jednoho!“

„Když to tak musí být, připišeme, soudruhu tajemníku. Stejně je to samej nepřítel, kam se člověk podívá, a my je musíme odhalit a zlikvidovat.“

„A kohopak máš na mušce, sou'hu Fanache, na koho myslíš, nóó?“

V tu chvíli pocítil Fanache přímo fyzické uspokojení, jako kdyby se pomiloval s pěknou ženskou; takový dotaz ho uváděl v nad-

Jakub Adamec: Autoportrét č. 4, digitální tisk, 2006

šení, protože neustále měl někoho na mušce. Těšil se samozřejmě různým výhodám, nebylo jich málo, ale tohle privilegium bylo k nezaplacení: když se mu někdo znelíbil, mohl ho zničit, mohl z něj udělat hadr na vytírání podlahy, mohl ho smést ze zemského povrchu, když si to dušička přála.

Teď právě jeden člověk upadl v jeho nemilost, a tak jen hledal příležitost, jak si to s ním vyřídit. Tím, kdo se mu znelíbil, byl můj otec, profesor matematiky jménem Kníže. Rozčilovalo ho, že je vysoký a urostlý, že má světlou pleť a zelené oči, zatímco on sám je zavalitý a snědý. Také ho rozčilovalo, že otec nosil béžový gabardénový svrchník a k tomu klobouk, vše sice dosti obnošené, ale čisté a z nóbl materiálu, zatímco on, Fanache, celý život chodil ve vatáku a v čepici; teprve když se dostal nahoru, naparoval se v černém kabátě ze zrohovatělé kůže, který nemohl ani pořádně dopnout. Strašlivě ho štvalo, že otec užíval oslovení „pane“ a „paní“, zdravil obřadně nazvednutím klobouku a mírnou úklonou, říkal „mám tu čest“, „moje úcta“ a takové podobné formulky, z nichž se Fanachemu zvedal žaludek. Dalším důvodem ke vzteku bylo, že profesor měl syna ve stejné třídě, do níž chodila jeho dcera. Učitelé jí sice od první třídy dávali nejlepší vysvědčení, platilo to i teď v lyceu, ale nakonec si nevěděli rady, a to samé vysvědčení dali i jemu, a tím Fanachemu úplně zka-

zili náladu: copak snad jeho dcera není lepší než ten profesorský zmetek?

A tak Fanache odpověděl bez nejmenšího zaváhání:

„Myslel jsem na rodinu profesora Knížete.“

Gârmoci se nehodlal zabývat otázkou, kdo je ten třicátý první, potřeboval jenom doplnit seznam, aby soudruzi z kraje neměli žádný důvod ke kritice, a také aby neuvedl do nepříjemné situace soudruha Cameniță, který pocházel z kádrů našeho okresu a pozorně sledoval všechny zprávy ze svého původního působiště.

„Ta rodina... to sou nepřátelský elementy?“ zeptal se Gârmoci s předstíraným zájmem.

„To tedy jsou!“ ubezpečil ho šéf místní Securitate.

„Tak jo,“ rozhodl okresní tajemník.

A ještě se zamyslel:

„Dyť i to jméno je nepřátelský, co to je za jméno – Kníže?! Takový může mít jenom třídní nepřítel!“ usoudil Gârmoci, přičemž se mu čelo nakrabilo mimořádným intelektuálním úsilím.

Jeho názor týkající se nevhodnosti našeho příjmení se stal rozhodujícím argumentem, kvůli němuž byla naše rodina zařazena na seznam deportovaných.

Z rumunského originálu Visul copilului care pășește pe zăpadă fără să lase urme sau Invizibilul, descriere amănunțită vybrala a přeložila Libuše Valentová.

Jakub Adamec: Autoportrét č. 1, digitální tisk, 2006

Gabriel Chifu

Jakub Adamec: Still z videa Ultra Shut Up Armageddon, 2007

Pár nesoustavných poznámek o údělu spisovatele

Portrét spisovatele doplňuje zamyšlení, v němž autor s nadhledem intelektuála uvažuje nad otázkami tvorby. Přirovnává ji k dobrodružné plavbě s nejistými výsledky.

Před nedávkem jsem dopsal román a teď zakouším zvláštní pocity: radost, ale i nespokojenost; únavu či dokonce vyčerpanost, ale i chuť pustit se do toho znovu, až si trochu oddechnu. Mám dojem, že jsem text vybrousil do definitivní podoby, ale přitom jako by mi mezi prsty uniklo cosi podstatného...

Psaní románu bych přirovnal ke stavbě domu s mnoha místnostmi, terasami, výklenky a věžemi. Aby člověk postavil takovou budovu, musí na to mít projekt, důkladný, ale přitom odvážný; dále se potřebuje zorientovat ve vyzkoušených technologiích a taky musí zvolit vhodné materiály – bude to dřevo nebo beton, kov nebo sklo? Jakmile se rozhodne pro jednu z možných variant, pak jeho postup, ať ho provede v jakémkoli pořadí, změní celek a dá jeho dílu určitý smysl.

Já osobně, jak už jsem řekl při různých příležitostech, jsem stoupencem románu, který bychom mohli nazvat „román-palimpsest“. Je to narativní konstrukce o několika patrech, v níž se významy postupně skládají, překvapivě a tajuplně. K této konstrukci by měl rozhodně patřit realistický, syrový nebo až přízračný pohled, ale neměl by v ní chy-

bět ani závan fantastična, detailní průzkum historie, pokus dotknout se duchovní, transcendentální sféry; vážnost by se měla střídat s hravostí, popis ryze osobních situací s všeobecně platnými kulturními citacemi; mělo by jít o zkoumání lidského nitra zahaleného stínem nebo temnotou, ale také o geometrické řešení scén, o matematickou koncepci postav, jak ji známe z her I. L. Caragiala nebo E. Ionesca. Neobnáší však takové kombinování příliš velké riziko? Může ze spojení protikladných pojmů vzejít něco jiného než neuvěřitelný guláš, slátanina, jejíž jednotlivé části se navzájem popřou? Řekl bych, že toto nebezpečí hrozí jen v případech grafomanů a pisálků, kteří jsou schopni zničit jakýkoli, i ten nejjednodušší námět. Vraťme se však k opravdovému autorovi: pokud až dosud uspěl v oné jemné tvůrčí alchymii, teprve teď na něj číhá skutečné nebezpečí: možná, že jeho kniha bude skvěle napsaná, ale nikoho nedojme. Kdy máme co činit s knížkou, která nás dojíhá, s velkou literaturou? Jak onehdy poznamenal jeden můj přítel, možná tehdy, když autor zapomene na všechny návody, na veškerou vědu a spisovatelskou techniku, a sám se vydá do končin, kam nikdo před ním nevstročil.

—

Přiznám se, že jsem znal jen základní fakta o Kryštofu Kolumbovi, objeviteli Nového světa, kterého Španělé nazývali Cristobal Colon. Je to však fascinující osobnost a zasluhuje si, abychom se s ní blíže seznámili. Čteme-li nějaký jeho seriózní životopis, vyvstává před námi působivý obraz člověka, který žije ponořen do svých představ jako do nejopravdovější skutečnosti tak dlouho, až se

jeho chiméry změní v realitu. Pevně věří ve své poslání, všude kolem hledá opěrné body, spoléhá i na prameny neprůkazné či dokonce podezřelé, jen když potvrzují jeho předpoklady a dávají za pravdu jeho vizi. A nakonec díky svému odhodlání uspěje, ze šarlatána se najednou změní v kouzelníka, zázrak je na světě.

Ať se podíváme na jakoukoli epizodu z jeho života, každá je svým způsobem poučná. Stalo se například, že jistý Nico dei Conti se kolem roku 1450 vrátil z cesty do Indie a na Jávě. Protože ho nepříznivé okolnosti na jednom místě jeho putování přinutily přestoupit k islámu, vydal se po návratu žádat o rozhršení papeže Evžena IV., jehož sídlem byla v té době Florencie, kde žil také známý zeměpisec a astronom Toscanelli. Nico dei Conti mu předložil podrobnou zprávu o své výpravě a na jejím základě Toscanelli stanovil, že délka Evropy a Asie zabírá asi třetinu zeměkoule („dvě stě třicet stupňů šířky“), takže cesta do Indie opačným směrem, přes oceán, by překročila „jenom sto třicet stupňů“. Tato kardinální chyba ovlivnila Columbovy úvahy a změnila celý jeho osud. Nebýt tohoto omylu, nenašel by nikdy odvahu k vyplutí do neznáma.

To zavdává důvod k přemýšlení na téma, jakou úžasnou roli hrají omyly, chimérické představy a náhody při velkých objevech a vynálezech. Jsem přesvědčen, že jsou nepostradatelné i pro autora románu, který se vydává neprošlapanou cestou na namáhavou pouť, na jejímž konci možná objeví – anebo neobjeví – Ameriku.

Z rumunského originálu Note disparate despre condiția autorului, uveřejněného v časopise Ramuri (2/07), přeložila Libuše Valentová.

galerie

Ostravská specifika

Jakub Adamec (nar. 1981 ve Valašském Meziříčí) často pracuje a vystavuje ve dvojici s Petrem Štarkem, se kterým jsou také členy čtyřhlavé audio-vizuální cross žánrové formace „I love 69 Popgejů“, která provozuje ostravskou galerii Strážná věž. Adamcovy samostatné i jejich společné práce zacházejí s fenoménem hry, reprezentující otevřený model sociálně politických, psychologických i intimních životních situací. Ty jsou podávány v ironické, zkratkovité a náznakové formě příběhu, v jakési maximálně odlehčené alegorii se snesitelnými aktuálními i zavánějícími symboly, které vyvažují lehkovážností a banalitou. Diskontinuita děje a důsledné mixování umění a životní reality vytváří desorientační moment nejistoty a činí dílo nejednoznačným. Popgejové jsou neustále na stopě pravdě, že totální interpretace způsobuje fatální sterilitu.

Jakub Adamec letos ukončil studium na Ostravské univerzitě, Institutu pro umělecká studia v Intermediálním ateliéru Petra Lysáčka diplomovou prací s názvem Ultra Mega Shut Up Armagedon. Tato práce byla vybrána komisí ceny Start Point 2007 pro účast ve finálním kole a na výstavě v Galerii Klatovy/Klenová. Jako všichni Popgejové si v této práci ani Adamec nedělá starosti s koherentností médií. Jeho diplomová práce sestává z digitálních tisků a videa a je pouze na divákovi, aby si vystavěl jistou spojující příběhovou linku. Ta může začít třeba v tištěných „autoportrétech“, jejichž tématem se zdá být infiltrace Adamce do polského prostředí, motivovaná hledáním lásky, polské nevěsty. Nezbytné mistrovství převleků zde nachází finesy v kožené bundě, mrkváčích a igelitce hodného a pokorného souseda, který vyměnil popgejské extravagantní převlečky, znejišťující vlastní sexuální identitu, za maskovací mimikry narušující jeho identitu národnostní. Přesunem od objektivizace osobních prožitků k profesním přecházíme zároveň hranice média. Video začíná jako obvykle upřímným krvácejícím srdcem. Průvodní proletářsky intelektuální autorský monolog roztímá ve střídajících se náladách o začarovaném kruhu současného umění a Adamcových pozicích v něm.

Edith Jeřábková

Petr Čichoň
Pruské balady
Host a Vltavín 2006, 80 s. + CD

Osm let po knize Villa Diabolica vydal Petr Čichoň česko-německou sbírku Pruské balady, rovněž doplněnou o CD, které básním navozuje patřičnou atmosféru. Autor ve své knize objevuje konkrétní místo, německou část rodného Slezska: Prusko, tedy fakticky zaniklou zemi, jež se ovšem dosud – skrze hrůzy z druhé světové války – elegicky připomíná. Zdejší lidé jsou dávno mrtví, jejich ticho však přetrvává: „země zůstává dál, konec se jí chýlí, / ve válce duchové milence zabili, / ale země zůstává dál, / umírá jen pruský král“. Lyrickým subjektem Pruských balad je – jak sám autor řekl – „jakási démonická mysl druhé světové války, která se posmrtně vrací“. Ale i toto místo má právo na oslavu poezii, jakkoli je to oslava zaprášená vzpomínkami, odehrává se v prostorách spíše pekelných a je naplněna podivnou nostalgickou atmosférou, jejíž okraje obklopuje hrůzná historie. Básník promlouvá k „mrtvé duši“ ležící v hlíně této země, „jež Krista nezná“, v této atmosféře se pak realizuje tajemná „Ārijská láska“. „Mrtvý orel“ bude věčně létat nad krajinou „smutné Germánie, kde v řece teče kov“. Jako rozbitá země, jako zničený člověk, i jako tragická, dávno minulá láska – tak velké jsou i verše Pruských balad.

Jana Kotrlová

Básně pro děti – Jak se vítr učil číst
Vybrali Michal Jareš a Jakub Říha, ilustroval Antonín Sládek
Dauphin 2006, 73 s.

Nakladatelství Dauphin vydá občas i dětský titul, který je většinou blízký jeho ediční koncepci. Tentokrát jde o výbor české poválečné poezie pro děti. Editori vysvětlují své hledisko výběru jednoduše: byli vedeni vlastním vkusem, přičemž básně vyhledávali v knižních vydáních a časopisech Mateřídouška a Sluníčko. Více než padesát básní útlého svazku uvádí nestory české poezie (Jan Čarek, Zdeněk Kriebel, Josef Kainar, Jan Skácel, Ludvík Středa) a autory, jimž vyšly nedávno výběry jejich tvorby (Jiří Žáček, Karel Šiktanc) nebo nové sbírky (Pavel Šrut). Nezapomněli ani na výjimečné autory jen jediné sbírky pro děti – Ivana M. Jirouse nebo Emanuela Fryntu, polozapomenuté básníky (Josef Hanzlík) nebo na ty, kteří psali pouze příležitostně časopisecky či jejich básně zůstávají v rukopisech (Vít Janota, Sylvie Richterová). Koncepce sbírky vychází tematicky z nejbližšího okolí dítěte, nejvíce básní je věnováno zvířecím postavám nebo inspirativní dětské zvědavosti. Vybrané básně ilustrují buď chvíle intimity v klasicky rýmovaných útvarech, nebo navozují nonsens se zvukovou, situační komikou a v překvapivých rýmových spojkách. Takového edičního počiny je třeba jen uvítat, většina nakladatelů se jich bojí. Ani kvalitní poezie pro děti nepatří právě mezi kasovní trháky.

Jana Čeňková

Garth Ennis, John McCrea
Hitman 3 – Zabijácké eso
Přeložil Štěpán Kopřiva
BB art, Crew 2007, 159 s.

Začíná to být už trochu nuda: superhrdina s nepřilíš superhrdinskými schopnostmi (tentokrát dovednost čist myšlenky) vs. pekelní démoni. Místo Hitmana můžeme klidně dosadit Hellblazera, Punishera nebo Kazatele a postavy nám začnou trochu splývat. Podobné jsou si i příběhy a důraz na vtipné hlášky (bez nichž by se ale dobrodružství těchto antihrdinů dala číst jen těžko). Garth Ennis prostě šíje své komiksy podle jedné šablony a sám sebe zřejmě předhání v tom, kolik tentokrát prolije krve nebo kolik zprzní klasických superhrdinů (v tomto díle se objevuje Catwomen, nicméně její postava z toho nakonec vyjde bez poskvrny). Po souboji s pekelným démonem (za pomoci jiného pekelného démona) nás v Zabijáckém esu čeká svérázný tým, jehož členové zvrací, defenestrují nebo jen máchají rozbitou fľaškou od piva, a také jedna milostná zápletka. Závěr série však připomíná špatně napsanou epizodu ze seriálu Sex ve městě („Jasně, zabijím lidi. Hajzly. Já se přece neplížím s osmatřicítkou v hrsti za nějakějma odbojářema...“ říká Hitman v posteli dívky, do níž se zamiluje, a my máme pocit, že tohle se sem moc nehodí). Třetí díl Hitmana je prostě trochu nuda, a tak se nabízí otázka, zda už ho nebylo dost. I když jedna scéna stojí za to, a to když Hitman přivolává Catwoman po vzoru Batmana reflektorem promítajícím na oblohu tělo mrtvé kočky – a kupodivu to funguje.

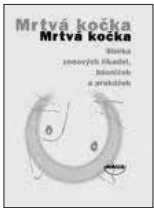
Jiří G. Růžička

Alexej F. Losev
Hudba jako předmět logiky
Přeložil Alan Černohous
Refugium Velehrad-Roma 2006, 228 s.

Aniž by byla položena otázka, zda a do jaké míry se může hudba stát předmětem logiky, se ruský profesor antické filosofie a estetiky Alexej Losev pustil do analýzy hudby ze stanoviska estetiky a filosofie hudby. Ocítáme se ve zvláštním světě racionality a mystiky zároveň. Na první pohled by se mohlo podle názvu kapitol i užití některých pojmů (jako eidos, ten je ovšem užít nikoliv v Husserlově smyslu) zdát, že jde o fenomenologii hudby podobně, jako jde u Romana Ingardena o fenomenologii literatury. Z husserlovské fenomenologie si sice Losev vypůjčuje některé pojmy, ale stojí zcela mimo její diskursivní dosah. Blíže než Losev má k fenomenologii muzikolog Carl Stumpf, byť právě on by mohl být právem nařčen z psychologismu, od něhož se fenomenologie metodologicky distancuje. Losev se na několika místech na Husserla odvolává, zejména na jeho Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologische Philosophie, ale zcela se mýjí s její metodou. Zkrátka přichází vztah matematiky a hudby. „Konstrukce hudebního a matematického předmětu ve vědomí“ se nijak pojmově nekonstituují jako dvě odlišné podoby intencionality. Kniha je matoucí i svým názvem. Logika hudební formy není totéž jako hudba jako předmět logiky. Volně nezávazně přecházení ze světa racionálně konstruovaných pojmů do světa poetizující mystiky činí z tohoto Losevova díla spíše kuriozitu mezi muzikologickou literaturou.

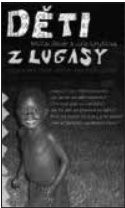
Michal Janata

Mrtvá kočka – sbírka zenových říkadel, básniček a překážek
Přeložil a vybral Václav Cílek
Dokořán 2007, 96 s.

Drobná knížka obsahuje překlady několika básní (např. působivé minimalistické: „Starý rybník / žabí skok / zvuk vody“), ale z velké většiny je tvořena krátkými texty prozaickými, jež leckdy ovšem nepostrádají básnické kvality – „příběhy a kóany“, jak jsou označeny v doslovu, z nichž některé, ty delší, mají často ráz bajek, jiné, kratší, se někdy blíží anekdotám. Pro všechny texty je příznačné hojné využívání dialogu, paradoxu zjevného, skrytého či zdánlivého, typicky zenové zdánlivé absurdity, pointy zjevné, skryté či absurdní, předpokládatelné i překvapivé. Všechny texty – pocházející z 8. až 17. století – samozřejmě směřují k vyjádření určitého poselství či „věčné pravdy“, jež pro příslušníky euroamerické civilizace může zůstat buď zcela nesrozumitelná či nepřijatelná, anebo naopak může zapůsobit dojmem osvěžujícím, ne-li přímo osvětlujícím. Přitom se samozřejmě stává, že jeden kóan může působit tak, druhý právě opačně... Avšak vyřešením jednoho kóanu jste vyřešili všechny, praví část zenových znalců a mistrů.

Blanka Kostřicová

Michal Bauer, Julie Chytilová
Děti z Lugasy
Nakladatelství Lidové noviny 2006, 96 s.

Středoafriickou Ugandu mají především filmoví diváci zafixovanou jako zemi, která krvácela pod brutální diktaturou prezidenta Idi Amina – takový obraz tohoto státu nám nabídl oceňovaný snímek Poslední skotský král. Kniha Michala Bauera a Julie Chytilové Děti z Lugasy nabízí čerstvý pohled na současnou realitu Ugandy. Oba autoři jsou vystudovaní ekonomové, kteří do Ugandy odjeli učit angličtinu. Jejich učitelská praxe v malé vesničce Lugasa prochází celým textem – autoři v něm vystupují nejen jako nadaní pozorovatelé, ale také jako conquistadoři některých evropských vzorců chování a učebních metod. Pracovní praxe otvírá autorům cestu k pochopení ugandské mentality, jejíž specifika dokáží v trefné a výstižné zkratce přetlumočit. Při četbě knihy se tak setkáváme s až čapkovskými postřehy („Ugandský časoprostor končí přítomností. O budoucnost se Ugandané zajímají jen velmi zběžně, neboť teď je pro ně mnohem podstatnější než pak.“). S čapkovskou subjektivní cestopisnou tradicí souzní i schopnost všimát si zdánlivě nedůležitých detailů, které nezastupitelně dotváří obraz dané země, stejně jako živý zájem o místní jazyk a jeho formulace – univerzálním řešením všech problémů a nesrovnalostí je normovaná věta „Už jde“. Děti z Lugasy jsou cenným pohledem na problémy jedné africké země a mentalitu jejích obyvatel. Jediným záporom této útlé knížky je její graficky nepřilíh vyvedená obálka.

Jan Jílek

Alan Alda
Nikdy si nedávejte vycpat svého psa
Přeložila Alexandra Fraisová
Ikar 2007, 268 s.

Nenechte se zmást poněkud nepřitažlivým názvem knihy, který je navíc v daném smyslu do češtiny obtížně přeložitelný. Americký herec, scénárista a režisér Alan Alda, známý hlavně jako představitel Hawkeyeho Pierce ze seriálu M*A*S*H, totiž v těchto svých memoárech přirovnává nepodařenou vycpaninu svého milovaného kokršpaněla, kterého dostal jako kluk, když onemocněl obrnou, k umělé a nevěrohodně herecky vytvořené divadelní či filmové postavě. Z čehož také vyplývá, že zápisky Alphonsa D'Abruzza, jak zní hercovo skutečné jméno, nejsou jen vzpomínkami na dětství strávené v kabaretu, poté v hollywoodském bungalovu (když jeho otec získal smlouvu u filmu), na studiích a ještě později na stipendijním pobytu v Paříži, po němž se seznámil se svou ženou, klarinetistkou Arlenou, nýbrž také úvahami o herectví – v jeho případě divadelním, filmovém i televizním. Avšak stejně jako znalce seriálu M*A*S*H v knize nepřekvapí piercovský humor, neudiví ani fakt, že Alda přistupoval k hraní převážně intuitivně, často i metodou pokusu a omylu. Překvapí však to, že podobně náruživě se vrhal také do četby, zkoumání sázkových plánů, samostudia vážné hudby, astronomie, matematiky či medicíny. Takže když se později v Chile musel podrobit operaci střev, mohl diskutovat s doktorem, neboť přece jako Hawkeye prováděl takových zákroků spousty. Alda prostě dokáže bavit i se smrtí na jazyku.

Lenka Jungmannová

Alena Ježková
55 českých legend z hradů, zámků a měst
Práh 2007, 208 s.

Alena Ježková během posledních let připravila pro český knižní trh již několik populárně naučných publikací, čerpajících svými náměty z české historie – Praha babka měst, 77 pražských legend, Strážci pražských ulic, Karel IV. nebo Staré pověsti české a moravské. Všechny vycházejí více méně ze společného základu. Je zřejmé, že nejčastějším inspiračním zdrojem jsou pověsti, legendy, zkazky a všemožné báchorky, odposlechnuté a posléze zaznamenané v nejrůznějších dobových materiálech, které Ježková někdy volně, jindy věrněji převypráví. A tak není překvapením ani její zatím poslední kniha, shromažďující 77 příběhů z 37 českých měst, hradů a zámků, které jako by – zejména grafickým řešením knihy – navazovaly na 77 pražských legend. I když se ilustrací ujala jiná výtvarnice (Renátu Fučíkovou nahradila Zdenka Krejčová), na první pohled je zřejmé, že nakladatelským záměrem je vzbudit v čtenáři dojem jakéhosi pokračování. Námětová škála je široká a pohybuje se od pověstí týkajících se založení měst nebo původu hradů až ke kuriozitám spojeným s tajemnými obrazy či začarovanými komnatami napříč celou českou krajinou od Chebu až k Litomyšli a od Střekova až k Rožmberku v abecedním řazení – s jedinou výraznou výjimkou, a tou je pochopitelně Praha. Pro přibližnou orientaci slouží předsádky, obsahující mapku Čech s umístěním všech sedmatřiceti míst v knize zmíněných.

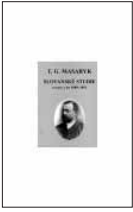
Magdalena Wagnerová

Peter Tavel
Smysl života podle Viktora Emanuela Frankla
 Triton 2007, 304 s.

Smysl života je záležitost uchopitelná vskutku nesnadno – a bude věčným úkolem filosofie kroužit kolem jeho podstaty, přibližovat se jeho středu. Tavelova práce sumarizuje dílo rakouského psychoterapeuta V. E. Frankla, zakladatele logoterapie. V podstatě kompilačním způsobem prezentuje stěžejní Franklovy názory na lidské směřování k smyslu v existencionálních perspektivách, konfrontuje je s názory jeho soupeřníků i žáků, s významnými filosofy a psychology. Franklovo stanovisko je příznačně bytostným optimismem, vírou v smysluplnost lidského života za jakýchkoli podmínek a okolností, sama víra ve smysl mu představuje sui generis religiozitu – hledání smyslu však vyžaduje intenzivní úsilí. Lze namítnout, zda pak tedy ono hledání není smysluplnější než hledaný smysl sám. Je otázkou, zda může mít „smysl“ ideální charakter, zda legitimním opozitem (nebo komplementem) ke smyslu života není i vědomí jeho ne-smyslu či stále zpochybňování tohoto smyslu (a odpověď je nabíledni, neboť to patří k lidské přirozenosti). Je pátrání po smyslu programem, nebo problémem? Frankl by patrně odvětil, že „věci člověka nejsou otázky, ale odpovědi“. Frankl také ustanovil novou kategorii „noogenní neurózy“, vznikající z duchovních zdrojů, absencí smyslu – jejich počet nepochybně (po)roste, a i proto je Frankl myslitelem budoucnosti.

Jiří Zizler

T. G. Masaryk
Slovanské studie a texty z let 1889-1891
 Ústav T. G. Masaryka, Masarykův ústav – Archiv AV ČR 2007, 678 s.

Dvacátý svazek Sebraných spisů TGM přináší zejména Masarykovu studii Slavjanofilství I. V. Kirejevského. Se vši precizností tu detailně rozebírá myšlenky ruského filosofa s příklonem k pravoslaví. I Masaryk se pohyboval na pomezí vědy a víry a ze svého v podstatě protestantského hlediska dokáže s bystrým vhledem pohlédnout do jádra slavjanofilova myšlení. Vytýká mu značnou dávku zneuznání rozumu a naopak přílišnou závislost na zjevení. To vede ve svém důsledku k určitému pohrdání západní racionalitou. Kirejevskij naopak poukazuje k abstrakci, která dopadá na člověka, jenž pak žije bez citu a srdce a spěje k úplné vnitřní prázdnotě (při popisu těchto fenoménů Masaryk souhlasí). Lidská omezenost vede k vzájemnému odcizení lidí, i k odcizení od přírody. To všechno Masaryk s pochopením vykládá a respektuje filosofův „šlechtetný zápal“. Nemůže však přijmout Kirejevského názory na mystiku, na kterou ruský myslitel klade důraz, a až je pro Masaryka mystika do určité míry přijatelná, nemůže se ztotožnit s Kierejevského vnitřním mystickým zřením. Masaryk se tedy kriticky odlišuje od ruského myslitele, třebaže s ním v jednotlivostech souhlasí. Zkrátka je vidět, jak si Masaryk ve své obsáhlé studii tříbí na Kirejevském své vlastní myšlení, které je nesené kritickým realismem a mírným racionalismem. Jak se v jednom příspěvku ohrazuje, rozhodně není žádným nihilistou.

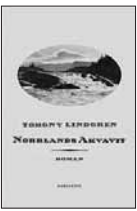
Jiří Olšovský

Pavel Dolejší
Školní slovník světových spisovatelů
 Pavel Dolejší 2006, 515 s.

Jak napovídá název, je tento slovník primárně určený žákům středních škol. Příručka nabízí 564 abecedně řazených hesel zahrnujících autory a díla světové literatury od jejich počátku do současnosti. Hesla jsou tvořena jménem, narozením a úmrtím autora, zařazením do příslušného období, stručným životopisem a rozsáhlejším pojednáním o autorově tvorbě. Literárním dílům je věnována pozornost podle „míry klasičnosti“ (např. děj Flaubertovy Paní Bovaryové je rozebrán více než Germinie Lacerteuxová od bratrů Goncourtových). Autor slovníku spíše načrtává děj a zásadní myšlenky díla, než že by podrobně vyprávěl obsah. Tím spíše studenty navnadí k přečtení daných děl. Kladem tohoto slovníku je zejména rozsah autorů, které obsahuje. Oproti tradičním učebnicím literatury nabízí informace také o méně známých spisovatelích, na něž nezbyvá při výuce čas. Čtivý styl a komplexní obraz o daném autorovi jsou dalšími klady této příručky. I přes některé chyby v dataci děl dosahuje tento slovník vyšší úrovně než různé literatury v kostce, které jsou většinou pouze zhuštěnými informacemi o autorech a obsazích děl.

Andrea Fírtíková

Torgny Lindgren
Norrlands akvavit
 Norstedts 2007, 222 s.

Torgny Lindgren (1938), jeden z nejpřekládanějších solitérů současné švédské prózy, nedávno vydal román Norrlandská pálenka. Jeho děj zasadil do nehostinného kraje svého původu, severošvédské provincie Västerbotten. Ústřední postavou se tentokrát stal charismatický sektářský kazatel Olof Helmersson, který ještě v neuvěřitelných 50. letech 20. století úspěšně evangelizoval velkou část tamního obyvatelstva. Nyní, po necelém půlstoletí, se Helmersson do Västerbottenu vrací, aby své skutky „odčinil“. Základní idea je klasicky lindgrenovsky paradoxní: Legendami opíedený lidový duchovní, jenž konečně „prohlédl“, se pod tlakem svědomí snaží odkřesťanštit zástupy, které už nejsou (neboť Västerbotten se za posledních padesát let ztelně vylidnil). Nezbyvá mu než upnout se na ty ze svých někdejších farníků, kteří už jsou po smrti. Stojí tedy nad jejich náhrobky a promlouvá jim do duší, ať přece konečně dostanou rozum, vždyť žádný Bůh neexistuje a po smrti už není vůbec nic. Zvláštní šmrnc dodává celému výjevu fakt, že sám Lindgren je praktikující katolík. Tímto „zvěstováním naruby“, předem odsouzeným k neúspěchu, se však kouzlo Norrlandské pálenky zdaleka nevyčerpává. Román vzdává imaginativní poctu celé jedné zanikající kulturní tradici a všelijakými peripetiemi a metavyprávěcími prostředky navazuje na předivo autorových starších historek, aniž se při tom stává jakkoli zaumným.

Anežka Kuzmíčová

odjinud

Jana Nerudu jako propagátora astronomie představil v rozhovoru pro časopis Švandova divadla v Praze Druhý břeh č. 7/2007 astrofyzik Jiří Grygar.

O básnických překladech **Arnošta Procházky** napsala článek do letního dvojčísla 7/8 časopisu Plav Lucie Koryntová.

Připomínky k editorské práci Karla Kolaříka na výboru z dopisů **Jiřího Karáska ze Lvovic** *Upřímné pozdravy z kraje květů a zapadlých snů* (Pistorius & Olšanská, Příbram 2007) vynesl Michal Topor v Tvaru č. 14/2007.

S myšlenkou, že Leoš Janáček inspiroval **Karla Čapka** k postavě dirigenta Kaliny v jedné z *Povídek z druhé kapsy* (1929), přišel Jakob Knaus v Opus musicum č. 2/2007.

Sborníčku vzpomínek českých spisovatelů na **Fráňa Šrámka** (Oftis, Ústí nad Orlicí 2007) dal jeho sestavovatel Josef Rodr název *Byl Fráňa Šrámek pastevcem koní?*

Svoji redakční práci v Odeonu, edici hereckých pamětí (resp. monografií) vydávanou tamtéž, práci ve Viole a přátelství s **Vladimírem Holanem** zrekapituloval v rozhovoru pro Lidové noviny 20. 9. 2007 **Vladimír Justl**.

Pod titulkem O bílé místo méně recenzoval Vladimír Mikulka v Divadelních novinách č. 15/2007 soubor jedenácti dramatických textů **Egona Bondyho** z let 1968-1970 *Hry* (Akropolis 2007).

Hodiny klavíru Ludvíka Vaculíka (Atlantis, Brno 2007) recenzovali v Lidových novinách 8. 9. 2007 Daniela Iwashita, v Mladé frontě Dnes 15. 9. 2007 Josef Chuchma, v Salonu č. 220 (příloze Práva z 20. 9. 2007) Zdenko Pavelka, v Týdnu č. 38/2007 Jiří Peňás, v Respektu č. 39/2007 Vladimír Karfík a v Literárních novinách č. 39/2007 Jaroslav Šonka.

Rozhovor s básníkem a publicistou **Milošem Doležalem** připravil pro Týdeník Rozhlas č. 40/2007 Radim Kopáč.

„Je vtipná, aniž by byla vlezlá, inteligentní, aniž by tuto inteligenci dávala okatě na odiv, bystrá, ale ne zlá, a především maximálně čtivá a též sympatická“ – tak charakterizoval v Reflexu č. 37/2007 Ladislav Nagy autobiografickou prózu *Kráčel po nestejně napjatých lanech* (Labyrint, Praha 2007), či přesněji její autorku **Olgu Walló**. V Instinktu č. 34/2007 se prózou dcery známého básníka a scenáristy K. M. Walló zabýval Josef Rauwolf.

Úvodní slovo Violy Fischerové k autorskému čtení **Petra Hrušky** ve vinohradském Café & knihkupectví Fra 20. 3.2007 a úvodní slovo Olgy Lomové k autorskému čtení **Violey Fischerové** tamtéž 1. 5. 2007 otiskla revue Souvislosti v čísle 2/2007.

Vzpomínky **Alfréda Kocába** *Cestou necestou* (Zdeněk Susa, Středokluky 2007) recenzoval v Listech č. 4/2007 Václav Burian.

František Knopp

Polsko

Jak mluvit o nejnovějších dějinách? Ta otázka je v Polsku, podobně jako u nás, živá, častěji bolestná pro pamětníky a někdy vzrušující pro (přirozeně) menší část mladších. Je také (přirozeně) nástrojem politického boje. A také převládá zjednodušující antikomunistický obraz, proti kterému stojí (veřejně vzácněji vyslovovaná) bagatelizace vin komunismu. Z těchto základních přístupů se vymyká jen málokdo. Jarosław Zalesiński o tom v krakovském listu **Tygodnik Powszechny** (15. 9.) rozmlouval se Stefanem Chwinem, prozaikem, jehož román *Hannemann o Gdaňsku konce druhé války* vydal roku 2005 brněnský Host v překladu Petra Vidláka. Podnětem k rozhovoru byla výstava Cesty ke svobodě v sídle gdaňské Solidarity. Podle Chwina jsou na výstavě velmi zjemněny informace „o účasti polské armády při potlačování polských svobodomyšlných snah. Naproti tomu se mohutně čerpá z mýtu ZOMO (úderných bezpečnostních

oddílů) (...) z výstavy (...) si člověk může odnést dojem, že od roku 1944 celý polský národ aktivně bojoval s rudou mocí – kromě ZOMO a členů strany...“ Jinak vidí Chwin situaci po zavedení výjimečného stavu: „Chybí informace, že po prosinci 1981 podzemní Solidarita dost rychle ztratila duchovní moc v podnicích a mezi dělnictvem. Mluví o vlivu v měřítku deseti milionů. Existovaly podzemní odborové struktury, ale nebyly s to Polsko pozvednout ke generální stávce.“ Jiné výhrady se týkají úvah o mezinárodním kontextu. Výstava se nedotýká ani toho, „že změny v Polsku a ve středovýchodní Evropě byly do značné míry důsledkem změn v Rusku. (...) Ne všechno bylo v Gorbačovových rukou. Nicméně sehrál dost zásadní roli. Na výstavě není např. ani jeden snímek ze známé Gorbačovovy projíždky po Varšavě... Nikdo tam nikoho nenaháněl, ale davy byly neuvěřitelné. Já jsem nad tím tehdy zasl. Přijíždí k nám šéf komunistického Ruska, a takhle ho vítají lidé, kteří byli tak nedávno svědky vyhlášení výjimečného stavu?“ To, čemu Stefan Chwin říká „zakladatelský mýtus Solidarity“, představuje podle něj dějiny Polska jako řadu projevů odporu, ale nemluví o tom, že i mocenský tábor se vyvíjel. Podobně spisovatel odmítá mýtus revoluce bez jediné kapky krve: „V takovém obraze střeoevropských cest ke svobodě chybí scéna, která byla jednou z nejděsivějších a nejbolestnějších, jaké jsem v životě viděl. Dvě těla, ležící u zdi, připomínající proděravělé pytle... Nicolae Ceaușescu a jeho manželka. K tomu bych připomněl pět tisíc lidí, kteří zahynuli v Bukurešti. A ty, kteří zahynuli v Lotyšsku nebo v bojích ve Vilně u televizní věže.“ Chwinovi se na výstavě nedostává ani informací o tom, že ještě v osmdesátých letech byla i v Polsku účast na oficiálních „volbách“ sedmdesátiprocentní, či o tom, že také katolická církev taktizovala, byť pod nátlakem. Chybí mu obraz osamocení protikomunistické opozice v Polsku. Ceny, jakou platili početní lidé, kteří se odhodlali k otevřenému boji. Cest ke svobodě bylo podle něj víc než ona jedna – heroická, krásná a nenásilná.

Václav Burian

soutěž

Soutěž o knihu Macecha

Napište nám, jaká je původní profese spisovatelky Claude Pujade-Renaud. Uzávěrka soutěže je **24. 10.** Pište na adresu redakce nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

–jgr–

knihy v redakci

Jiří Šulc: Dva proti říši / Knižní klub 2007, 475 s. **Bernard Weber: Revoluce mravenců** / Knižní klub 2007, 701 s. **Ken Kalfus: Americký problém** / Odeon 2007, 219 s. **Per Petterson: Jít a krást koně** / Knižní klub 2007, 173 s. **Vladimír Bystrov: Osud generála – komentář k některým dokumentům o životě a tragickém konci Sergeje Vojcehovského** / Academia 2007, 580 s. **Michel Houellebecq: Elementární částice** / Garamond 2007, 296 s. **Albert Camus: Mor** / Garamond 2007, 245 s. **Jay Lake: Květinová zkouška** / Laser-books 2007, 290 s. **Graham Priest: Logika – průvodce pro každého** / Dokořán 2007, 167 s. **Christian Domnitz: Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie – diskuse v Evropském parlamentu a v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v letech 2002-2003** / Christian Domnitz, Dokořán 2007, 157 s. **Josef Rodr: Byl Fráňa Šrámek pastevcem koní?** / Oftis 2007, 79 s. **Čínské pohádky** / Brio 2007, 540 s. **Josef Dvořák, Dana Dvořáková-Táborská a Velmír Dvořák: Prosečský obrozenecý čtenář Josef Vávra** / Eman 2007, 117 s. **Petr Kezei: Filozofie a politika kýče** / Jan Placák – Ztichlá klika 2007, 167 s. **Gender & generation – interdisciplinary perspectives & intersections** / Litteraria Pragensia 2007, 214 s. **Simon Singh: Velký třesk** / Argo, Dokořán 2007, 410 s. **Claude Lévi-Strauss: Strukturalní antropologie – dvě** / Argo 2007, 357 s. **Stephen Law: Filozofická gymnastika – 25 krátkých myšlenkových dobrodružství** / Argo, Dokořán 2007, 342 s. **Edgar Allan Poe: Anděl pitvornosti – The angel of the odd** / Argo 2007, 215 s. **Adolf Burger: Dáblova dílna – největší padělatelská operace všech dob** / Ikar 2007, 280 s.

INTERCITY INTERCITY: BERLIN – PRAHA BERLIN – PRAHA

Čtvrtý ročník z desetiletého výstavního cyklu
přehlídek současného umění / The Fourth Year
of the Decennary Contemporary Art
Exhibition Cycle

INTERCITY: BERLIN – PRAHA 05
GRAFIKA / KRESBA
GRAPHIC ART / DRAWING
4. – 30. ŘÍJNA 2007 /
OCTOBER 4TH – 30ST 2007

DAVID BÖHM / JIŘÍ FRANTA
ROLAND FUHRMANN
HARRIET GROSS
PHILIPP HENNEVOGL
MARKÉTA HLINOVSKÁ
MARTA HOŠTÁLKOVÁ-HOŠKOVÁ
SYBILLE HOTZ
JAN KALÁB
LUKÁŠ MACHALICKÝ
MICHALIS PICHLER
ČESTMÍR PŘINDIŠ
IVANA ŠTENCLOVÁ
JAKUB ŠVÉDA
LILLA VON PUTTKAMER
MYRTIA WEFELMEIER
GABRIELE WORGITZKI

Výstavní síň Mánes
Masarykovo nábřeží 250, 110 00 Praha 1
út – ne 10:00 – 18:00 / Tue – Sun – 10 a.m. – 6 p.m.

Nadace Český fond umění, InterCity:Berlin – Praha, o.s., Česko-německý fond budoucnosti, Nadace DrAK,
Ministerstvo kultury ČR, České centrum Berlin, Trans media, týdeníkA2, Respekt, Time-In

Déjà Vu

Režie Tony Scott, 2006, 128 min.
Buena Vista 2007

Zatím poslední příspěvek od režiséra, pro něhož je řemeslně vybroušená akce něco jako pseudonym, variuje téma cestování časem. Ale ne tak docela. V podstatě jde o běžný thriller, který putování „zakřiveným prostorem“ zpracovává jakoby mimoděk a navíc zcela po svém. Až do samotného finále totiž skoky v čase nepocítujete jako něco s nálepkou sci-fi, spíše si tak říkáte, kam nám ta satelitní technologie zase pokročila. Právě tato jistá realističnost je velkou předností Scottova filmu, respektive jeho scénáře. Ten sice využívá několika momentů, které jsou raději odříkány složitě a rychle, aby recenzenti nemohli příliš štourat do logiky, jinak však pracuje s promyšlenou kriminální zápletkou a věrohodnými postavami. Casting je devízou číslo dva, neboť mimo charismatického Denzela Washingtona a další mužské kolegy zde máme neokoukanou a herecky přesvědčivou Paulu Patton. A jelikož jde o film Tonyho Scotta (pod produkčními křídly Jerryho Bruckheimera), je třetím důvodem proč film vidět vybroušené řemeslo. Akční je v podstatě každý ze záběrů a je jen dobře, že to neznámá, že musí jít nutně o honičku, střelečku či exploze. Bonusová výbava neurazí.

Lukáš Gregor

Údolí včel

Režie František Vlácil, 1967, 97 min.
Bontonfilm 2007

Bezmála událost roku – první Vlácilův film na domácím DVD! Dílo z autorova vrcholného tvůrčího období patří mezi jeho divácky nejpobudnější snímky. Středověký příběh zemanského syna Ondřeje z Vlkova, který po deseti letech života v rytířském řádu utíká zpět domů pronásledován svým řádovým druhem a přítelem, vykazuje všechny atributy napínavého dramatu. Přitom nejde o žádný dobrodružný snímek a dodnes častá interpretace díla jako obrazu střetu svobodomyšlnosti a fanatismu je spíše důsledkem doby, v níž byl film u nás uveden do kin (květen 1968), než záměrem autorů. S odstupem času se snímek jeví jako hluboké zamyšlení nad rolí a postavením jedince v systému, nad možnostmi a mezemi individuální svobody, nad odpovědností, pýchou a pokorou. Z tohoto pohledu obecně adorovaná postava Ondřeje kupodivu nevychází zas tak úplně „čistě“. I přes své vysoké kvality ovšem Údolí včel nedosahuje virtuozity ve stejné době dokončované Markety Lazarové. Na DVD vychází v originálním widescreenu 2.35:1 ve velmi dobrém přepisu, který byl na české poměry pečlivě ošetřen. Disk je doplněn třemi rozhovory, fotogalerií a textovými filmografiemi.

Petr Gajdošík

Dinosaur Jr. Beyond

Fat Possum 2007

Je tohle comebacková nahrávka roku? Proč by ne! J Mascis vydává po deseti letech nové album Dinosaurů v původní sestavě z 80. let Mascis – Barlow – Murph. Dinosauri se vracejí ke svým původním aranžmá a bezproblémově zapadají do zvukové mozaiky posledních let. Mascis a Barlow si dali na konci 80. let vale a dlouho to nevydávalo na to, že by se mohli opět někdy shledat. Sentiment nakonec sebral svou roli a Dinosauri vyrazili před dvěma lety na výlet po amerických podílech. Na letošním albu zní Dinosauri prakticky stejně dobře jako před dvaceti lety na desce Bug. Popové melodie stojící na ledabylé elegantní punkové instrumentaci a Mascisově zpěvu prokládají kytarová sóla a špinavé stěny zpomalených bluesových riffů. Otvírák Almost Ready a a hitovka Freak Scene září na první poslech. Bubeník Murph se dokáže občas pěkně vytočit a zmalovat bicí až hanba a naopak v melodické baladě I Got Lost, kde se dostanou ke slovu i tklivé housle, hladí škopky jazzovými štetkami. Barlow, který v 90. letech založil kapelu Sebadoh, přispěl výraznými lo-fi popěvkami Lightning Bulb a Back to Your Heart. A pak je tu více než šestiminutová Pick Me Up evokující dojem, že se Mascis zbláznil přímo při hře na kytaru a při přehrávání si zároveň balí tabák a zavazuje tkaničku. Beyond je stroj času neomylně nasměrovaný o dvě desítky let zpět, do doby, kdy se z Dinosaur Jr. stávaly alternativní hvězdy.

Jan Košťalka

Magdalena Kožená Ah! mio cor – Handel Arias

Deutsche Grammophon 2007

Mezzosopranistka Magdalena Kožená má široký repertoár, ale nejvíce je přece jen spojována vedle Mozarta s repertoárem barokním. Její nové album je výběrem árií z oper G. F. Händela. Vyrovnat se s Händelovými náročnými áriemi není nic jednoduchého a nestačí k tomu jen krásný hlas a dokonalá technika. To vše Kožená má, a vrchovatě, má ale ještě něco navíc: duši a srdce, které jsou z jejího zpěvu slyšet a i přenosem přes reproduktory na posluchače tato oduševnělost a zvláštní naléhavost dýchne. Pěvkyně nejen ví, o čem zpívá, ale dokáže to také prožít a předat v dokonalém provedení, které není technicky chladné. Slyšíme tu lyriku i drama, lásku, utrpení, zoufalství i vášně, hlas je tu dokonalým nástrojem. Ani ty nejdelší árie nenudí (např. titulní Ah! mio cor z Alciny nebo Scherza infida z Ariodante, které trvají kolem jedenácti minut!). Mají mnoho ztišených i dramatictějších poloh, nemluvě o virtuózních koloraturách i v dalších číslech. Na CD najdeme jedenáct árií z deseti oper, mj. i jednu z nejslavnějších Händelových árií vůbec, a sice Lascia ch'io pianga z opery Rinaldo, která nahrávku uzavírá. Vrcholy CD jsou však obě zmíněné dlouhé árie, které pěvkyni nabízejí nejlépe projevit krásu a schopnosti jejího hlasu. Kožená má na nahrávce i neméně skvělého partnera – Venice Baroque Orchestra, který řídí Andrea Marcon.

Milan Valden

Lágr dne

Film roku rumunského režiséra Cristiana Mungia

Všeobecné nadšení nad uměleckým dílem vždy vyhlíží lehce podezřele. V případě vítězného snímku z letošního festivalu v Cannes, mrazivě realistického dramatu *4 měsíce, 3 týdny a 2 dny*, se ovšem věci mají trochu jinak. Univerzální přijetí filmu tentokrát není ani tak důsledkem neochoty kritiků či auditoria riskovat protínázor, jako spíš výslednicí netušených a zcela neoddiskutovatelných kvalit tohoto díla, potvrzujícího rostoucí dominanci rumunského filmu na evropském poli.

ALEŠ STUHLÝ

Anamaria Marinca ve snímku *4 měsíce, 3 týdny a 2 dny*. Foto Mobra Films

„Už o tom nikdy nebudeme mluvit.“ Poslední slova, která ve filmu vyšle studentka Otilia ke své spolubydlící Gabitě, jako by charakterizovala celý dobový kontext (Rumunsko na sklonku hermetického totalitního režimu Ceaușescovy éry), jenž tvoří maximálně znepokojivou kulisu už tak dost ponurého příběhu snímku *4 měsíce, 3 týdny a 2 dny*. Režisér a scenárista Mungiu obratně vyplnil snad každý záběr svého díla drobnou historickou evokací; od neprostupné bledé šedi a matně modrozelených tónů interiérů či absence pouličního osvětlení přes náznakovou depilaci „klihem“ až po znázornění šmeliny a kolektivního uplácení jako výhradního způsobu tehdejší existence. Hrůza skrývajících se v malíčkostech. Skutečnost, že se zde marasmus konkrétního roku 1987 i celé dekády vyjevuje kontinuálně až v druhém plánu (obrazu i děje), mu paradoxně přidává na neodbytnosti a výrazně posiluje autenticitu vyprávěcí linie.

Ekonomie záběru a muka důslednosti

Od chvíle, kdy se Otilia v pokoji na maloměstské polytechnice rozhodne pomoci spolužačce Gabitě s ilegálním potratem, sledujeme vysoce subjektivní historii doby, která je na rovině autorských intencí zároveň sofistikováním hrou s diváckým očekáváním – namátkou motiv sanitky čekající před hotelem či ukradeného nože. Ideologické a morální pozadí snímku (kritika tehdejší populační strategie komunistického zákonodárství, které v roce 1966 postavilo přerušení těhotenství mimo zákon, v důsledku čehož zemřelo dle statistik až půl milionu žen na následky pokoutně prováděných potratů) zůstává i přes svou závažnost tou méně důležitou vrstvou snímku. Dotknout se podstaty Mungiova díla, odehrávajícího se během jediného dne a vyvolávajícího dojem plynutí v reálném čase, znamená především pokusit se postihnout jeho neobyčejně důslednou formální koncepci a vytríbeně naturalistický styl.

Jednoduchá, lineární narace snímku čerpá svou sílu ze tří určujících zdrojů: precizně komponovaných dlouhých záběrů s dynamicky rozehrávanou mizanscénou (často užívaných metodou scéna-záběr), mimořádně autentických hereckých výkonů a přirozeně napsaných dialogů, budících dojem maně vyslechnutých rozmluv. Mungiu však nikdy nesklouzává k perspektivě voyeurů. Civilní,

přesvědčivé postavy, jejichž charaktery se v čase neustále prohlubují, organizuje v předkamernovém prostoru tak, abychom fyzicky pocítili atmosféru místa, v němž se pohybují. Snímá postavy přes záda, tváře mluvících figur ponechává mimo záběr; pečlivě rozehrává dílčí vstupy a výstupy z obrazu, promlouvá skrze rekvizity a čistě vizuálními prostředky tematizuje motivy konspirace, pokrytectví a nutnosti tajit. Kamera jako by kopírovala vnitřní rozpoložení hlavních postav – umí zůstat stoicky a odtazitě klidná, ve chvílích jejich neklidu sebou nervně cuká, jindy demonstruje dezorientovanost hrdinky manickým těkáním po exteriéru, a způsobuje tak divákovi mírnou nauzeu. Oleg Mutu (pracoval i na jiném významném titulu rumunské kinematografie poslední doby, *Smrt pana Lazaresca*), který nepoužil při snímání stativ ani jakoukoli formu stabilizátoru (steadycam), se zde projevuje jako mistr v práci s prostorem: velikost úhlu, jež kamera během jediného souvislého tahu opíše (často 270 až 360 stupňů), je při snímání z ramene až obdivuhodná. Stejně tak Mutu nepoužil obvyklé jeřáby ani koleje pro sekvenční záběry, v nichž kamera putuje desítky metrů různými lokacemi. Tísňivý realismus i mrazivá distance jeho ručně snímaných obrazů ještě násobí tenzi, kterou režisér vyvolává dějovými peripetiemi, minuciózní zvukovou vrstvou (juxtapozice ruchů a mučivého ticha, hudba ve filmu zcela chybí), neklidným, často do poloviny gesta vpadajícím střihem a klaustrofobicky tlumenou hereckou stylizací.

Urbánní tragédie „zlatého věku“

4 měsíce, 3 týdny a 2 dny jsou prvním segmentem ze zamýšleného cyklu titulů, ironicky nazvaného *Příběhy zlatého věku*. Při sledování Mungiova „startovního“ opusu si nelze nepřipustit tragédii českého filmu, kterému kromě schopnosti hledat nekonvenční filmový jazyk chybí (jako zřejmě poslednímu ve střední Evropě) i jakákoli sebereflexe, jež by nezaváněla imbecilitou.

Mungiu nepomrkává, neuhlazuje, nýbrž dokonale vystihuje. Buduje svůj opus se vši vážností, a přitom až nečekaně samozřejmě. Chytře pracuje s hrdinkami – v zásadě s nimi při vši nejednoznačnosti jejich chování sympatizuje, ale nedělá z nich uměle ani oběti, ani heroiny. Ambivalence tří stěžejních figur je nevtíravá, ale o to plastičtější: prakticky založená

Otilia, jež je epicentrem a tahounem celého díla, v sobě slučuje akceschopnost i výraznou citovost, která poněkud chybí její kamarádce. Těhotná Gabita se už z podstaty situace stylizuje do role oběti; vlastně nemluví, spíš kuňká, ale za onou ustrašeností a naivitou vzbuzující lítost dřímá zřetelná cílevědomost, schopnost manipulace a emotivní chlad. Ztělesněním čistého pragmatismu je pak Don Bébé (moc pěkné jméno pro bezskrupulózního potratáře), zdánlivě klidný profesionál a starostlivý syn, ve skutečnosti kryptonásilník, který ví o své nepostradatelnosti a umí ji adekvátně zneužít. Zejména díky Gabitě je ale narativní linka snímku něčím na způsob dobové překážkové dráhy. Film jako soukromé dějiny fatálních omylů, podcenění, lapsů a více či méně zaviněných komplikací. Příběh jako paradox: drama těhotné dívky ve zcela sterilní době.

Použit pro titul filmu reálné stáří nechtěného embrya je velice invenční, ovšem konfrontovat diváka s detailním pohledem na tělem vyloučený fétus může být ošidné (viz první recenze ve *Variety*). Mungiu nicméně ani tady nepřestřelil: výjev působí děsivě, ale nikoli senzacechtivě. Pohled kamery zachycující šokovanou Otilii je hlediskem vyděšeného jedince, jehož stereotypní vjemové (i barevné) spektrum dostalo krvavý zásah. Je v tom stejná síla jako ve scéně narozeninové večeře, kde je Otilia v nehybném záběru útrpným svědkem bujarých diskusí, bezděčně kompletujících klíčová traumata přezívání na konci osmé dekády minulého století v socialistickém Rumunsku. Chorobnost doby zhuštěná do jediného dne. Privátní peklo bezmoci stínující realistický obraz jedné éry. Obraz, v němž nic nechybí ani nepřebývá...

V poslední scéně dívky tiše sedí v hotelové restauraci, zatímco v pozadí probíhá halasná veselka. Cesta, kterou urazili od úvodního „ano“ až k závěrečné prosbě o mlčení, se nebezpečně zadírá do útroby. Otilia se pomalu obrací do kamery s výrazem, který trvá na tom, že jsme se stali součástí jejich břemene. Jako svatební menu číšník nabízí děvčatům vnitřnosti.

4 měsíce, 3 týdny a 2 dny (4 luni, 3 săptămâni și 2 zile). Rumunsko 2007, 113 minut.

Režie a scénář Cristian Mungiu, kamera Oleg Mutu, hrají Anamaria Marinca, Laura Vasilu, Vlad Ivanov ad. Premiéra v ČR: 4. října 2007.

OBJEDNÁVKA PŘEDPLATNÉHO

A2 kulturní týdeník

☒ zaškrtněte druh	noviny do schránky	elektronické noviny a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
TIŠTĚNÉ	☒		☐ 280 Kč	☐ 520 Kč	☐ 988 Kč
ELEKTRONICKÉ		☒	☐ 195 Kč	☐ 364 Kč	☐ 650 Kč
STUDENTSKÉ	☒	☒	☐ 221 Kč	☐ 429 Kč	☐ 832 Kč
KOMPLET	☒	☒	☐ 312 Kč	☐ 611 Kč	☐ 1196 Kč
SPONZORSKÉ (roční)		☐ stříbrné 2600 Kč	☐ zlaté 5200 Kč	☐ platinové 10400 Kč	

ADRESA PŘEDPLATITELE

titul

jméno

příjmení

organizace

ulice

PSČ

město

telefon

e-mail

ADRESA PRO ZASÍLÁNÍ jiná než fakturační, např. obdarovaného

titul

jméno

příjmení

organizace

ulice

PSČ

město

telefon

e-mail

PLATBU PROVEDU

☐ složenkou A, z obdržených údajů lze platit i převodem

☐ fakturou, uveďte IČ DIČ

☐ prostřednictvím SIPO, uveďte spojovací číslo

OBJEDNÁVKY PŘIJÍMÁ jménem vydavatele firma SEND

adresa: SEND, Předplatné, P.O. Box 141, 140 21 Praha 4

tel.: 225 985 225 fax: 225 341 425 sms: 605 202 115

e-mail: send@send.cz www.send.cz

PŘEDPLATNÉ SE VYPLATÍ!

- neuteče vám žádné číslo
- noviny nemusíte shánět, najdete je ve středu ve vaší schránce
- ušetříte až 312 Kč ročně
- k ročnímu předplatnému zápisník MOLESKINE REPORTER v ceně 226 Kč zdarma

tydenikA2.cz/moleskine

MONSTRABARET FRED A BRUNOLDA UVÁDÍ
HOVORY Z REZIDENCE
SCHLECHTTFREUND

ovšem

Když nám jsou podsouvány slogany jako „hudební revoluce“, je třeba být ve střehu. Činy, které doprovázejí vydání nové desky In Rainbows britských hvězd Radiohead nicméně naznačují, že velká slova nemusí být tentokrát tak úplně nadsazená; minimálně v kontextu distribuce nahrávky. Nebylo jasné, u koho Radiohead, kterým s deskou Hail To The Thief vypršela smlouva s labelem Parlophone (EMI), zakotví. Dlouho se spekulovalo o vydavatelství Hear Music, které patří kávovému gigantu Starbucks, nebo o alternativním labelu XL recordings, na němž zpěvák Thom Yorke vydal loni své sólové album Eraser. Rozuzlení hádanky – tedy vlastní label skupiny – přineslo ještě šalamounský přídatek. Kromě luxusní edice desky se spoustou bonusů (např. vinyl), která se dostane na trh až v prosinci, si od 10. října zájemci mohou stáhnout celé album v digitální podobě. Na tom by nebylo nic zvláštního, kapela se však rozhodla pro chytré gesto: zaplatte tolik, na kolik si nás ceníte. Tedy klidně nic. V době, kdy bují „malé“ internetové pirátství a zisky z prodeje desek klesají, je toto ten pravý podnět. Jsi fanoušek? Oceň si nás. A my ti za to slíbíme, že tvé peníze nespolkne velká nahrávací firma. Světe div se, jde to i bez ní.

Jan Vávra

Koncem září předstoupil prezident Bush před Valné shromáždění OSN a ve svém projevu oslavil šedesátileté výročí přijetí Všeobecné deklarace lidských práv. Zhruba o týden později odmítala jeho tisková mluvčí odpovědět novinářům na otázky, kolik vlastně Spojené státy po celém světě vězní lidí bez obvinění (odhady hovoří o 14 tisících) a jakým způsobem s těmito lidmi CIA zachází. Ostré dotazy novinářů přišly poté, co New York Times zveřejnilo nové informace o existenci tajných směrnic, které umožňují podrobovat zadržené bolestivým psychologickým a fyzickým technikám, které zahrnují bití do hlavy, topení a vystavování extrémnímu chladu. První větší diskuse o mučení zajatců protiteroristické války vyústily v prosinci 2004 k přijetí stanoviska ministerstva spravedlnosti, které označilo mučení jako „nepřijatelné“. Již v únoru 2005 ale ministerstvo vydalo jiné stanovisko, tentokrát tajné, které využívání brutálních metod podpořilo. Za omezení krutého zacházení při výsleších se v posledních dvou letech několikrát postavil americký Kongres i Nejvyšší soud. Tajné směrnice ovšem zůstávaly nadále v platnosti a byly i využívány. Lidská práva tak zůstávají pouhým pendrekem americké zahraniční politiky.

Filip Pospíšil

Je to rok, co byla v Rusku zastřelena ruská investigativní novinářka Anna Politkovská. U nás její práci a odvahu i současnou situaci médií v Rusku připomněla mezinárodní konference v pražském rádiu Svobodná Evropa. Šéfredaktor ruského deníku Novaja Gazeta Dmitrij Muratov na něm odsoudil postup úřadů při vyšetřování vraždy. A k němu se přidal i známý kritik českých médií premiér Topolánek s výzvou k podpoře svobody tisku a prohlášením: „Cítím se být zodpovědným za demokracii a svobodu slova zde i ve světě.“ Jméno Politkovské nyní skloňuje i Evropský parlament, kde byla navržena jako kandidátka na Sacharovovu cenu za svobodu myšlení za rok 2007. Jak by na oslavování své osoby reagovala sama novinářka, je těžko říci. Možná by je považovala za pokrytecké. „Anna byla také silným kritikem Západu, v několika článcích jej obvinila ze zrady Čečny,“ tvrdí Jelena Rykovceová z ruského vysílání Svobodné Evropy a dodává: „Řekla bych, že lidé na Západě jí porozuměli až poté, co byla zavražděna. V Rusku jí nerozumějí doteď.“

Šimon Magot

Mladí národní demokraté – tedy přesněji čeští neonacisté – nakonec na výročí křišťálové noci ani o týden později skrze pražské židovské město nepůjdou. Neprojdou tam

ani jejich němečtí soukmenovci, mezi něž šířili pozvánku, která začínala slovy: Deutsche Kameraden! Der Tag des Marsches durch Prager Judenstadt ist gekommen! I když média v titulcích správně zákaz jednoho nahnědlého marše přiznala magistrátu, zásluha patří i někomu jinému. Židovské liberální unii, která si chytře nahlásila na všechny dny v měsíci zábor dané lokality, jenž musí magistrát vzít na vědomí. Hodně si to také svým taktizováním pokazili sami hololebci, kteří sice vyhráli správní soud, ale vzápětí cukli z původně nahlášeného data a žádné další už získat nemohli. Zřejmě se tak vyhneme vpravdě kuriózní, až trapné situaci z doby před čtyřmi lety, kdy se v Maiselově ulici společně sešli podobnému průchodu zabránit čeští anarchisté spolu s lidmi z židovské obce, aby nakonec místo blokády, které nebylo třeba, skončili hádkou o stát Izrael, používání jeho vlajky a té jediné pravé podobě antifašismu. Můžeme být jen rádi, že věta „Pochod povede přímo pod okny pražské židovské obce, takže si rabíni po více než šedesáti letech mohou užít černobílorudé vlajky“, jež je přeložena z pozvánky pro německé kamarády, zůstane jen nesplněným přáním Erika Sedláčka a Patrika Vondráka, kteří akci nahlásili.

Lukáš Rychetský

A2 kulturní týdeník, Americká 2, 120 00 Praha 2, tel. 222 510 205, 222 510 151, redakce@tydenikA2.cz, prijmeni@tydenikA2.cz, tydenikA2.cz. Vydává Kulturní týdeník A2, s. r. o. Šéfredaktorka **Libuše Bělunková**. Zástupce šéfredaktorky **Filip Pospíšil**. Redakce **Filip Horáček**, **Karel Kouba**, **Marta Ljubková**, **Jiří G. Růžička**, **Ondřej Slačálek**, **Aleš Stuchlý**, **Petr Vaňous**. Báseň na s. 5 vybírají **Petr Borkovec** a **Vratislav Färber**. Editorka **Věra Becková**. Jazyková redakce **Ondřej Klimeš**. Design a typografie **Helena Šantavá**. Grafická úprava a sazba písmy Andulka © Storm Type Foundry a Botanika © Suitcase Type Foundry **Marek Naglmüller**. Manažer **Jan Vávra**. Počítačová podpora **Lukáš Fairaisl**. Sekretariát **Marcela Mojžíšová**. Distribuce **Josef Píša – distribuce@tydenikA2.cz**. Inzerce **Milan Greguš – inzerce@tydenikA2.cz** (222 510 227). Tisk **Moravská typografie**, a. s. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele **SEND Předplatné** (225 985 225). Rozšiřuje **Mediaprint & Kapa Pressegrasso**, spol. s r. o. Registrace MK ČR E 16272, ISSN 1801-4542. Vychází s podporou **Ministerstva kultury ČR**, **International Visegrad Fund** a **Nadace Český literární fond**. Nevýžadané rukopisy se nevracejí.